

Kati Männynsalo

LAADUKASTA TUKEA TYÖELÄMÄÄN

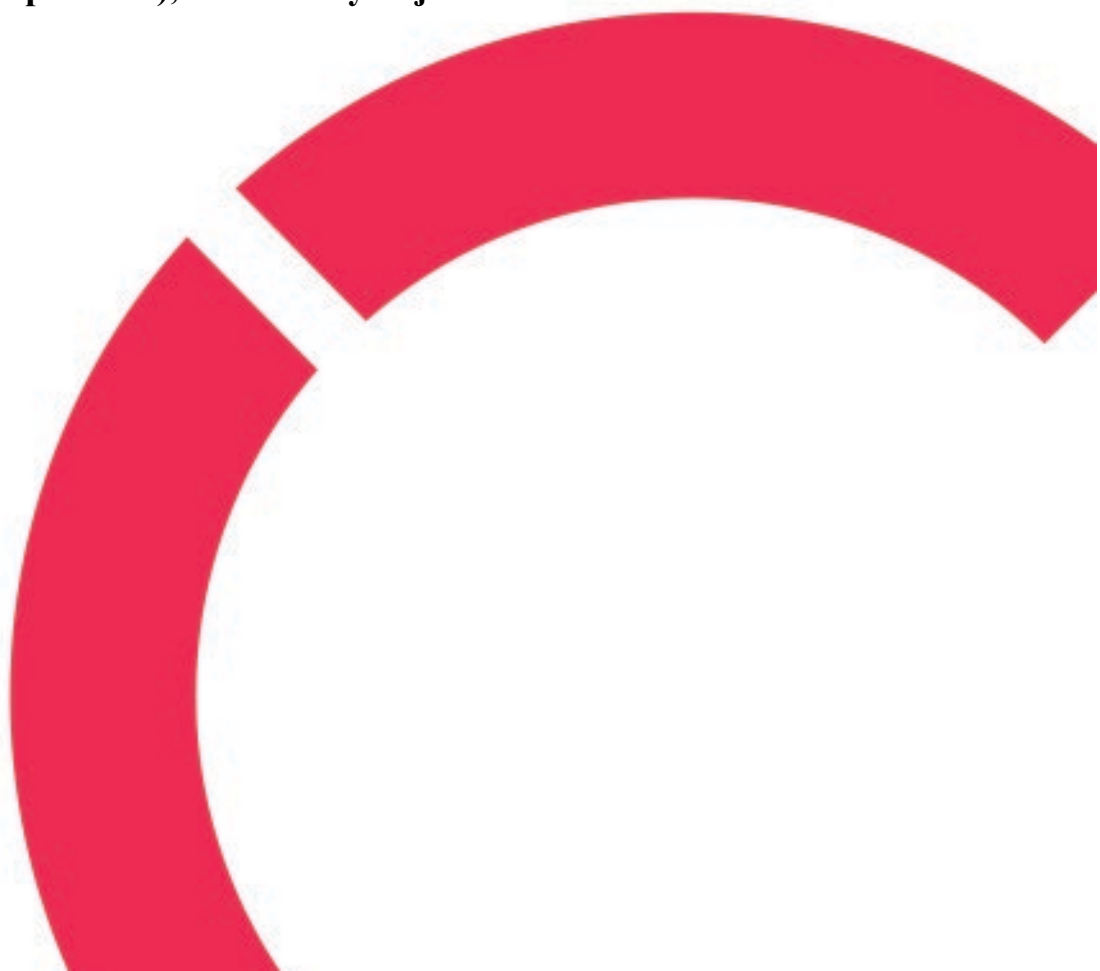
Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen sujuvat käytänteet Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueella

Opinnäytetyö

CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Yhteisöpedagogi (ylempi AMK), Kasvatustyön johtaminen

Elokuu 2024

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Elokuu 2024	Tekijä/tekijät Kati Männynsalo
Koulutus Yhteisöpedagogi (ylempi AMK), Kasvatustyön johtaminen		☐ AMK ☒ YAMK
Työn nimi LAADUKASTA TUKEA TYÖELÄMÄÄN. Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen su- juvat käytänteet Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueella		
Työn ohjaaja Yliopettaja Sari Virkkala		Sivumäärä 64 + 12
Työelämäohjaaja Yritysasiantuntija Juha Kukkonen		
Laadukasta tukea työelämään -opinnäytetyöllä on tarkoitus selvittää niitä toimenpiteitä, joilla erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen hankkiminen etenee opiskelijan ja tutkinnon perusteiden tavoitteiden mukaan työelämässä oppimisen jaksoilla. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille käytänteitä, jotka koetaan tärkeiksi erityisen tuen opiskelijan työelämässä ohjaamisessa. Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen opiskelijat, heidän työpaikkaohjaajansa sekä opettajat ja ammatilliset ohjaajat. Opinnäytetyön tuloksista oli myös tarkoitus luoda ohjaus-toimintamalli erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen tueksi. Opinnäytetyö toteutettiin konstruktiivisena tutkimuksena monimenetelmällisyyttä hyödyntäen. Aineis-toa kerättiin kahdella Webropol-kyselyllä ja kolmessa kehittämispajassa. Webropol-kyselyyn vastasi 84 työpaikkaohjaajaa ja 34 erityisen tuen opiskelijaa. Opiskelijoille, työpaikkaohjaajille ja Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen henkilöstölle suunnattuihin kehittämispajoihin osallistui yhteensä 23 henkilöä. Opinnäytetyön aineisto analysoitiin induktiivista sisällönanalyysia käyttäen. Osallistujien näkemykset erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimista sujuvoittavista käytänteistä olivat yhdenmukaiset. Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimiselle tärkeäksi koettiin kolmikan-tainen työskentely, riittävä tieto tuen tarpeesta, vahvuuksien tunnistaminen, tavoitteiden selkeys ja konkreettiset menetelmät ja toimintatavat. Merkitykselliseksi koettiin myös tiedonvaihtoa tukevat oh-jaustapaamiset ja yhteistä ymmärrystä edistävät palautekeskustelut. Opinnäytetyön tulosten pohjalta laadittiin ohjauksen toimintamalli erityisen tuen opiskelijan työelä-mässä oppimisen prosessiin. Opinnäytetyössä tehtiin yhteistyötä Riverian omistajakuntien sekä Poh-jois-Karjalassa toimivien yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Ohjauksen toimintamal-lia ja opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää työpaikkaohjaajien ja henkilöstön perehdyttämisessä.		
Asiasanat ammatillinen koulutus, erityinen tuki, osaamisperusteisuus, työelämässä oppiminen		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date August 2024	Author Kati Männynsalo
Degree programme Master of Humanities, Education Management		
Name of thesis HIGH QUALITY SUPPORT FOR WORKING LIFE. Good practises in advancing the vocational competence of special needs students at Riveria in the division of well-being and health		
Centria supervisor Principal Lecturer Sari Virkkala		Pages 64 + 12
Instructor representing commissioning institution or company Business Advisor Juha Kukkonen		
This thesis is to clarify the methods of support for a special education student so that they can reach their personal aims and the aims of qualification requirements set for on-the-job training in vocational education. The aim of this thesis was to highlight the good practices in guiding a student with special educational needs in working life. The target group of the thesis were the students at the vocational institute Riveria (the division of well-being and health), their workplace instructors, teachers, and vocational teaching assistants. From the results of the thesis will be created an instructional model to support the on-the-job learning of the students entitled to special needs education. This thesis was a constructive multi-method study. The data was collected by two Webropol-surveys and in three developmental workshops. The survey was answered by 84 workplace instructors and 34 special education students. The developmental workshops, which were targeted at Riveria students, workplace instructors and Riveria personnel (the division of well-being and health) were attended by 24 people altogether. The data was analysed using an inductive content analysis. The views of the different groups of participants regarding the practises that help the special education students with on-the-job training were congruent in many ways. Tripartite (student-teacher-workplace instructor) working, enough information on the special educational needs of the student, spotting their strengths, clearness of the aims and concrete methods and procedures were experienced essential for the on-the-job training of a special education student. In addition, instructional meetings that advanced the flow of information and feedback sessions that promoted the common understanding were seen as significant. An instructional model for the process of on-the-job training was created based on the results of the thesis. The thesis was conducted in cooperation with the owner municipalities of Riveria vocational education and training, North-Karelia companies, and NGOs (non-governmental organizations). The instructional model and the results of the study can be used in training the workplace instructors and personnel of vocational education.		
Key words competence based, on-the-job training, special needs education, vocational training		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 AMMATILLINEN KOULUTUS TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ.....	3
2.1 Ammatillisen koulutuksen tavoitteet.....	4
2.2 Ammatillisen koulutuksen laatu ja sen varmistaminen	5
3 ERITYINEN TUKI AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA	7
3.1 Erityisen tuen prosessi.....	8
3.2 Erityisen tuen menetelmiä.....	9
3.3 Oppimisvaikeudet	10
3.3.1 Kielelliset oppimisvaikeudet.....	12
3.3.2 Matemaattiset oppimisvaikeudet.....	13
3.3.3 Neuropsykiatriset häiriöt.....	14
3.3.4 Sosiaalinen kompetenssi ja sosiaalisten tilanteiden haasteet	16
4 TYÖELÄMÄSSÄ OPPIMINEN	18
4.1 Työelämässä oppimisen toteuttamisen edellytykset.....	19
4.2 Osaamisperusteisuus.....	20
4.3 Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaaminen	21
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
6 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS.....	24
6.1 Aiheen valinta ja rajaaminen.....	24
6.2 Toimintaympäristö ja kohderyhmä.....	26
6.3 Tutkimuksen lähestymistapa	27
6.4 Kehittämistyön menetelmät	30
6.5 Opinnäytetyön aineiston keruun tavat.....	31
6.6 Osallistavat kehittämispajat aineistonkeruumenetelmänä	33
6.6.1 Työpaikkaohjaajien kehittämispaja.....	35
6.6.2 Opiskelijoiden kehittämispaja	36
6.6.3 Henkilöstön kehittämispaja.....	37
6.7 Kehittämispajojen aineiston analysointi.....	38
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	40
7.1 Työpaikkaohjaajien näkemykset laadukkaasta erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjaamisesta.....	40
7.2 Erityisen tuen opiskelijoiden näkemykset laadukkaasta työelämässä oppimisen ohjaamisesta	42
7.3 Pedagogisen henkilöstön näkemykset erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen riittävän ja laadukkaan tuen mahdollistamisesta.....	44
7.4 Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjauksen toimintamalli.....	46
8 POHDINTA	50
8.1 Opinnäytetyön tulosten tarkastelua	50
8.2 Opinnäytetyön eettisyys.....	53

8.3 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua.....	56
8.4 Oman oppimisen ja ammatillisen kehittymisen pohdintaa.....	56
8.5 Opinnäytetyön hyödyt toimeksiantajalle ja jatkokehittämisehdotukset	58

LÄHTEET	61
LIITTEET	

KUVIOT

KUVIO 1. Laadukasta tukea työelämään -opinnäytetyön konstruktiivisen prosessin vaiheet	28
KUVIO 2. Työpaikkaohjaajien tärkeinä pitämät toimintatavat erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisessa.....	42
KUVIO 3. Erityisen tuen opiskelijoiden tärkeinä pitämät toimintatavat työelämässä oppimisessa.....	44
KUVIO 4. Opettajien ja ohjaajien tärkeiksi kokemat toimintatavat erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjaamisessa	44
KUVIO 5. Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjauksen toimintamalli.....	48

KUVAT

KUVA 1. Työpaikkaohjaajien kehittämispajan aikataulu ja työskentelysuunnitelma	32
KUVA 2. Erityisen tuen opiskelijoiden kehittämispajan aikataulu ja työskentelysuunnitelma	34
KUVA 3. Henkilöstön kehittämispajan aikataulu ja työskentelysuunnitelma.....	35

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Laadukasta tukea työelämään -kehittämistyön aineistomatriisi	28
--	----

1 JOHDANTO

Työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen, työelämän kehittäminen ja elinikäisen oppimisen mahdollistaminen ovat ammatillisen koulutuksen keskeisiä tarpeita (Arajärvi 2021, 276; Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531, § 2). Ammatillisen koulutuksen reformissa työelämässä oppimista lisättiin runsaasti. Samassa yhteydessä vahvistettiin ja mahdollistettiin aiempaa selkeästi yksilöllisemmät opin-
topolut ammatillisen koulutuksen suorittamiseksi. (Sandberg 2022, 22–23.)

Tässä opinnäytetyössä selvitetään erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen hankkimisen su-
juvia käytänteitä työelämässä oppimisen aikana Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymä Riverian hy-
vinvointi ja terveys -tulosalueella. Riverialla on opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä järjestämis-
lupa ammatillisiin tutkintoihin ja koulutuksiin. Koulutuksilla pyritään vastaamaan erityisesti Pohjois-
Karjalan alueen osaamis- ja työvoimatarpeisiin. (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riverian hal-
lintosääntö 2023; Vipunen 2023.)

Työelämässä oppiminen on työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta. Työelämässä oppimisen toteuttaminen yhdessä työpaikkojen ja työpaikkaohjaajien kanssa on yksi am-
matillisen koulutuksen ydinprosesseista. (Opetushallitus 2023; Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria 2024). Keskeistä tässä opinnäytetyössä on osallistaa työelämässä oppimisen paikat, työpaikka-
ohjaajat ja erityisen tuen opiskelijat työelämässä oppimisen sujuvien käytänteiden esille tuontiin.

Ammatillisen koulutuksen erityisopiskelijoiden määrän tilastointi Suomessa on aloitettu vuonna 2004. Erityisen tuen opiskelijoiden määrä tutkintoon johtavassa koulutuksessa on noussut valtakunnallisesti. Vuonna 2004 erityisen tuen opiskelijoita oli noin 19 000 ja vuonna 2017 lukumäärä oli noussut 27 000:een. Ammatillisen koulutuksen reformin (2015–2019) jälkeen erityisen tuen päätösten määrä on jatkanut nousua edelleen. (Goman, Hievanen, Kiesi, Huhtanen, Vuojuus, Eskola, Karvonen, Kullas-Norrgård, Lahtinen, Majanen & Ristolainen 2021, 47). Sama ilmiö erityisen tuen päätöksistä ja opiskelijoiden erityisen tuen tarpeista on ollut näkyvissä myös Riveriassa vuosina 2019–2023. (Vipunen 2023.)

Riveriassa on meneillään työelämässä oppimisen uuden prosessimallin vakiinnuttaminen yhdessä työ-
elämäkumppaneiden kanssa. Työelämäyhteistyön prosessien määrittäminen aloitettiin Riveriassa syk-
syllä 2022. Työelämäyhteistyön prosessien pohjaksi läpikäytiin aiemman toimintamallin rakenteet. Saa-

dun työelämäpalautteen perusteella koulutusorganisaatiossa tehtiin muutoksia ja tarkennuksia työelämässä oppimisen toimintatapoihin. Työelämäyhteistyön prosessimallin avulla vastataan koulutusalojen ja työelämän asettamiin tarpeisiin. Prosessimallin toimintaa juurrutetaan ja edelleen kehitetään yhdessä työelämäkumppaneiden kanssa. Keskeistä toimintamallin vakiinnuttamisessa on myös työpaikkaohjaajakoulutusten kehittäminen, johon myös tämän opinnäytetyön tuloksilla voidaan vaikuttaa.

Kaikilla ammatillisen koulutuksen osaamisaloilla keskeinen osa opintoja on työelämässä oppiminen ja osaamisen hankkiminen sekä näytöt käytännön työtehtävissä. Erityisen tuen opiskelijat tarvitsevat tukea työelämässä oppimisen jaksoilla moninaisista syistä. Tuen tarve voi liittyä sosiaalisten tilanteiden haasteisiin, lukivaikeuksiin, hahmottamisen vaikeuksiin, neuropsykiatrisiin oireyhtymiin, autismin kirjoon ja esimerkiksi mielenhyvinvointi haasteisiin sekä muihin oppimis- ja oppimisen vaikeuksiin. Mikäli näitä erityisen tuen tarpeita ei huomioida riittävällä tavalla, on riskinä työelämässä oppimisen keskeytyminen ja opintojen viivästyminen tai jopa keskeytyminen. (Goman ym. 2021, 128; Sandberg 2022, 59; Matilainen 2023, 82.) Opetushallituksen ammatillisen koulutuksen keskeisenä kehittämisen painopistealueena on opintojen keskeytysten vähentäminen. Tämä tavoite on kirjattu myös Riverian strategiseksi tavoitteeksi. (Heikkinen, Kärkkäinen, Artama, Pöntinen & Vartiainen 2023; Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria 2024, .)

2 AMMATILLINEN KOULUTUS TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Oikeus koulutukseen ja oikeus saada ammatillista koulutusta ja jatko- ja täydennyskoulutusta tunnustetaan perusoikeudeksi Euroopan unionin perusoikeusasiakirjassa (Lahtinen ja Lankinen 2020, 31–33). Laadukas keskiasteen koulutus on määritelty tavoitteeksi myös YK:n Kestävän kehityksen globaalissa Agenda 2030 toimintaohjelmassa (Suomen YK-liitto). Agenda 2030-ohjelman neljäs tavoite: ”*Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet*” tukee suomalaisen ammatillisen koulutuksen periaatteita ja tavoitteita koulutusjärjestelmämme kestävän kehityksen toteuttamisesta. Tavoitteeseen 4 on kirjattu yhtäläinen mahdollisuus koulutukseen ja ammatilliseen valmennukseen. Lisäksi todetaan yhteiseksi tavoitteeksi lisätä niiden nuorten ja aikuisten määrää, joilla on tarvittavat taidot ja ammatillinen osaaminen työllistymiseen. (Suomen YK-liitto; Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531, § 2; Lankinen ja Lahtinen 2020, 35.)

Kansainvälisten perusoikeuksien, asiakirjojen sekä tavoitteiden lisäksi ammatillinen koulutus Suomessa perustuu ammatillisen koulutuksen lakiin ja asetukseen. Ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä määritetään ammatillisen koulutuksen ja ammatillisten tutkintojen tarkoitus. Väestön ammatillisen osaamisen kehittäminen ja ylläpitäminen ovat lain keskeisiä tavoitteita. Myös elinikäisen oppimisen, ammatillisen kasvun sekä työ- ja toimintakyvyn tukeminen ovat lain määrittämiä ydintehtäviä. (Arajärvi 2021, 274–276; Lahtinen & Lankinen 2020, 27–28, 35, 59–60.) Ammatillisella koulutuksella pyritään kehittämään opiskelijoiden ammatillista osaamista sekä kasvua ja kehitystä sivistyneiksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531, §2; Arajärvi 2021, 275; Sandberg 2022, 22–23.) Ammatillisen koulutuksen keskeisiksi tavoitteiksi on nostettu työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen, työelämän kehittäminen ja elinikäisen oppimisen mahdollistaminen (Arajärvi 2021, 276; Sandberg 2022, 23; Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531, §2, §4)

Ammatillinen koulutus on tutkintoon johtavaa ammatillista peruskoulutusta ja ammatillista lisäkoulutusta. Ammatilliseen koulutukseen on mahdollista hakeutua peruskoulun jälkeen. Ammatillinen peruskoulutus mahdollistaa ammatin edellyttämän perusosaamisen ja ammattitaidon hankkimisen. Ammatillisen osaamisen lisäksi ammatillinen koulutus tukee ja edistää jatko-opintovalmiuksia ja niissä tarvittavia taitoja. Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ammatillisia perustutkintoja on 42 ja niiden laajuus on 180 osaamispistettä. Ammattitutkintoja on 64 ja ne ovat laajuudeltaan 150 osaamispistettä. (Opetushallitus 2023).

Ammatillista osaamista voi hankkia myös oppisopimuksella, jolloin opiskelija hankkii tutkinnon perusteiden ja osaamisvaatimusten mukaista osaamista työpaikalla. Oppisopimuskoulutuksessa laaditaan määräaikainen työsopimus, jonka mukaisesti opiskelija työskentelee ammatillisen osaamisen hankkiakseen. Oppisopimustyöpaikassa on oltava määrällisesti ja sisällöltään riittävästi sellaisia työtehtäviä, joita tekemällä opiskelija voi saavuttaa ammattitaitovaatimukset työhön, johon hän kouluttautuu. Jokaiselle oppisopimuskoulutuksessa mahdolliselle tutkinnolle on määritelty ammattitaito- ja osaamisvaatimuksen Opetushallituksen päättämissä tutkinnon perusteissa. Oppisopimuksen ajalta opiskelijalle maksetaan työehtosopimuksen mukaista palkkaa. Ammattitaitovaatimusten mukaisen osaamisen opiskelija osoittaa näytöillä. Opiskelijalle on nimettävä työpaikkaohjaaja oppisopimustyöpaikalta koko oppisopimusjakson ajalta. Työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisäksi opiskelija osallistuu tietopuolisiin opintoihin, jotka järjestää oppisopimuksessa mukana oleva koulutusorganisaatio. (Opetushallitus 2023.)

Ammatillinen koulutus antaa mahdollisuuden ammattitaidon osoittamiseen riippumatta sen hankkimistavasta. Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenne muodostuu ammatillisista perustutkinnoista, ammattitutkinnoista ja erikoisammattitutkinnoista. Mikäli koulutusorganisaatiolle on myönnetty järjestämislupa, joitakin ammatillisten tutkintojen koulutuksia voidaan järjestää myös työvoimakoulutuksena. Ammatillisen koulutuksen merkitys työllisyys- ja elinkeinopoliittisena välineenä korostuu TE-palvelujen kunnille siirtymisen myötä. (Kuntaliitto 2023; Työ- elinkeinoministeriö 2024.)

2.1 Ammatillisen koulutuksen tavoitteet

Ammatillisen koulutuksen keskeisiksi periaatteiksi ja tavoitteiksi on määritelty osaamisperusteisuus, yksilöllisyys ja asiakaslähtöisyys sekä työelämälähtöisyys. Osaamisperusteisuuden mukaisesti opiskelija voi hankkia osaamista usealla eri tavalla. Opiskelijan osaaminen tunnistetaan koulutuksen aikana ja lisäksi määritellään se osaaminen, jota opiskelijan tulee hankkia koulutuksen aikana. Yksilöllisyyden ja asiakaslähtöisyyden näkökulmassa keskeistä on ottaa huomioon opiskelijan osaamisen hankkimisen tarve, valmiudet oppimiseen, elämäntilanne sekä työllisyys- ja urasuunnitelma. Yksilöllisten opintosuunnitelmien mukaisesti opintojen sisältö, kesto ja toteutustapa voivat vaihdella opiskelijoilla. Koulutusta suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä työelämän kanssa. Työelämän tarpeet otetaan huomioon, kun koulutustarjontaa, palveluja ja erilaisia toimintamuotoja kehitetään. Työpaikalla järjestettävä koulutus, kuten opiskelijoiden työelämässä oppimisen jakso, lisäävät työelämälähtöisyyttä. (Opetushallitus 2023; Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531, §2; Lahtinen & Lankinen 2020, 57–59; Vähätalo 2018, 91.)

Ammatillisessa koulutuksessa toteutettiin mittava reformi vuosien 2015–2019 aikana. Nyt voimassa oleva laki on annettu vuonna 2017. Reformin keskeisenä tavoitteena oli uudistaa ammatillinen koulutus osaamisperusteiseksi ja asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi. Monipuolisuutta ja työelämässä oppimista vahvistava kehittämis- ja uudistustyö jatkuu edelleen. Ammatillisen koulutuksen reformissa työelämässä oppimista lisättiin runsaasti. Samassa yhteydessä vahvistettiin ja mahdollistettiin aiempaa selkeästi yksilöllisemmät opintopolut ammatillisen koulutuksen suorittamiseksi. (Sandberg 2022, 22–23; Aarnio & Raudasoja 2021, 42–43.)

2.2 Ammatillisen koulutuksen laatu ja sen varmistaminen

Laatua määritellään usein kuvaillen sitä, mikä on kohteelle ominaista, ja erityisesti sellaista, mikä koetaan hyvänä. Kun jokin asia yhdistetään laatuun, halutaan tuoda esille asian myönteisiä piirteitä. Laatua pidetään hyvän ja onnistumisen käsitteenä. Nykyään laatu kuvaa usein enemmän sitä, kuinka hyvin prosessit tai organisaatiot toimivat. (Räsänen 2023, 59, 75.) Tämä näkökulma on opinnäytetyötäni ajatellen tärkeä, koska työelämässä oppimista ja siihen liittyviä toimenpiteitä organisaatiossamme tarkastellaan prosessina. Työelämässä oppimisen kehittämisessä on tärkeää huomioida kaikki prosessin toimijat ja sen eri vaiheet.

Ammatillisen koulutuksen järjestämistä ja laadun arviointia varten on laadittu kansallisia ohjeita. Opinnäytetyöprosessissani on ollut mukana henkilöitä, jotka ovat mukana kansallisen koulutuksen arvioinnin ja ammatillisen koulutuksen kehittämisen verkostoissa. Opinnäyteprosessin alkuvaiheessa konsultoin heitä ja päädyin määrittelemään osaksi kehittämistehtävääni laadun opiskelijan ja työpaikkaohjaajan näkökulmasta. Laadun kehittäminen edellyttää tietoa ja uudelleen organisoitumista. Ilman tietoa laadun kehittäminen ei onnistu, olipa sitten kyse palvelusta tai tuotteesta. Laadun varmistaminen ja kehittäminen edellyttävät sitä, että opitaan aiemmista kokemuksista ja muutetaan toimintaan sujuvammaksi tai paremmaksi tiedon avulla. (Räsänen 2023, 76; Opetushallitus 2020, 26.)

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) tuli voimaan 1.1.2018 alkaen. Lakiuudistuksen yhteydessä koulutuksen järjestäjiä veloitettiin laadunhallintajärjestelmän ja laadunhallinnan toimenpiteistä. Keskeistä näissä velvoitteissa on yhdenmukaiset toimintaperiaatteet ja olosuhteet ammatillisen koulutuksen laadunhallinnalle. Laatustrategisella työllä halutaan turvata ja varmistaa ammatillisen koulutuk-

sen laadun tasavertaisuus. Erityisenä huomion kohteena ammatillisen koulutuksen laatutyössä on jatkuvan oppimisen edistäminen, työpaikalla järjestettävä koulutus sekä erilaisissa oppimisympäristöissä tapahtuva oppiminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, 13–14; Opetushallitus 2023, .)

Ammatillisen koulutuksen laadunhallinnan keskeisiksi periaatteiksi on määritelty:

1. Asiakaslähtöisyys
2. Innovatiivisuus, uudistumiskyky ja toisilta oppiminen
3. Joustavuus, ennakoivuus ja reagointikyky
4. Tietoon perustuva päätöksenteko ja jatkuva parantaminen
5. Tasalaatuisuus
6. Erinomaisuuteen pyrkiminen
7. Luottamus, toiminnan avoimuus ja läpinäkyvyys (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, 20.)

Laadunhallinnan periaatteita noudattamalla toteutetaan ammatillisen koulutuksen visiota ja laadunhallinnan visioita seuraavilla vaikuttavuustavoitteilla:

1. Laadunhallinta on kokonaisvaltaista
2. Asiakaslähtöisyys on toiminnan lähtökohtana
3. Jatkuva parantaminen kohti erinomaisuutta on kiinteä osa toimintaa
4. Päätöksenteko, ohjaus ja johtaminen perustuvat tietoon
5. Toiminnan laadulle ja vaikuttavuudelle asetetaan selkeät tavoitteet ja tavoitteiden saavuttamista ja tuloksia seurataan systemaattisesti (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, 21–36.)

3 ERITYINEN TUKI AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

Jos opiskelija tarvitsee oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi, on hänellä oikeus erityiseen tukeen. (Arajärvi 2021, 376; Sandberg 2021, 58.) Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä oppijoiden oikeus omien tarpeidensa mukaiseen yksilölliseen tukeen oppimisessa ja osaamisen hankkimisessa on keskeinen toimintaperiaate. Myös ammatillisen koulutuksen reformin yksi keskeinen tavoite oli mahdollistaa yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet kaikille. Ammatillisessa koulutuksessa erityisen tuen antamisen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen ammattitaidon ja osaamisen. Tämä edellyttää koulutuksen järjestäjältä sellaisia toimia, joilla voidaan vastata erilaisten opiskelijoiden osaamistarpeisiin. (Goman ym. 2021, 4; Aarnio & Raudasoja 2021, 42.) Järjestelyt erityisen tuen toiminnoissa ovat yksilöllisiä ja ne suunnitellaan opiskelijan henkilökohtaisiin tarpeisiin pohjautuen. (Aarnio ym. 2021, 42; Sandberg 2022, 59; Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531, 64§.)

Ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä tuodaan esille tuen tarjoamisen velvoitteet kaikessa ammatillisessa koulutuksessa. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen suunnitelmaan (HOKS) kirjataan opiskelijan yksilöllinen opintopolku. Henkilökohtaistamisessa suunnitellaan, mitä, miten ja missä vaiheissa opintoja opiskelija hankkii puuttuvaa osaamista. Lisäksi selvitetään, millaisia ohjauksen ja tuen muotoja opiskelija tarvitsee osaamisen hankkimiseksi ja omassa tilanteessaan. (Arajärvi 2021, 375–376; Sandberg 2022, 58; Aarnio ym. 2021, 42–43; Hannula 2021, 28; Eskola & Raudasoja 2018, 13; Opetushallitus 2020, 15.) HOKS tukee ohjausvastuun jakamisessa ja tavoitteiden saavuttamisen seuraamisessa. HOKS on opiskelijan opintojen etenemisessä keskeinen työväline ja edellyttää aina yksilöllisiä ohjaustoimia. (Kukkonen, Rantanen & Jussila 2018, 71–72; Opetushallitus 2020, 41.)

Opiskelijan erityisen tuen tarpeen arvioi erityisopettaja opiskelijan verkoston kanssa yhteistyössä. Tuen tarpeen arvioinnissa hyödynnetään opiskelijan taustatietoja, joita saadaan esimerkiksi erilaisissa nivelvaiheissa. Lisäksi tehdään yhteistyötä opiskelijan kanssa työskentelevien muiden henkilöiden kanssa. Kun opiskelijaa ja alaikäisen kohdalla myös hänen huoltajaansa on kuultu opiskelijan HOKS-keskustelussa tai muussa keskustelutilanteessa, koulutuksen järjestäjä tekee päätöksen erityisen tuen järjestämisestä. (Alasuutari, Heiskanen, Rantanen & Vehkakoski 2023, 115–116; Arajärvi 2021, 367; Matilainen 2023, 86, Opetushallitus 2023.). Opiskelijan kuuleminen erityisen tuen päätöksessä on lain velvoittama

toimi ja myös tärkeä opiskelijan osallisuutta tukeva toimenpide (Alasuutari ym. 2023, 115–116, Hannula 2021, 28–29).

Elisa Salmen (2020) väitöstutkimuksessa on selvitetty oppimisvaikeuksien ja motivaation yhteisvaikutusten merkitystä ammatillisesta koulutuksesta valmistumisessa. Salmen tutkimustuloksista käy ilmi, että hyvä tai tavanomainen motivaatio edistivät opintoja ja tavoiteajassa valmistumista oppimisvaikeuksista huolimatta. Salmen tutkimustulosten mukaan oppimisvaikeuksien lannistamilla opiskelijoilla on kielteinen kuva itsestään oppijoina. Opiskelijan minäpystyvyyden ja oppijakäsityksen haasteet ovat tekijöitä, joiden vuoksi ammatillisessa koulutuksessa tulee vahvistaa erilaisten tuen tarvitsijoiden kohtaamista. (Salmi 2020, 50–51; Aro & Nurmi 2021; 128–129.)

3.1 Erityisen tuen prosessi

Opiskelijan tuen tarve voi ilmetä jo ennen opintojen aloittamista, esimerkiksi erilaisissa nivelvaiheissa. Tällöin on tärkeää, että ammatillinen oppilaitos saa riittävät tiedot aiemmasta tuen järjestämisestä ja toimivista käytännön tuen muodoista opiskelijan opintojen suunnittelua varten. (Sandberg 2022, 59; Aarnio 2021, 49.). Oppimisvalmiuksia ja erityisen tuen tarvetta arvioidaan ammatillisen koulutuksen alussa esimerkiksi testaamalla lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan tai vieraiden kielten valmiuksia erilaisilla seuloilla ja testeillä. Ammatillisessa koulutuksessa käytettäviä menetelmiä ja erityisen tuen tarvetta kartoittavia seuloja ovat lähtötasotestit matematiikassa ja vieraissa kielissä sekä äidinkielessä käytettävä Niilo Mäki Instituutin lukiseula. Testien lisäksi tärkeä käytäntö erityisen tuen tarpeen kartoittamiselle on opiskelijan HOKS-keskustelu. HOKS-keskustelussa huomioidaan opiskelijan vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, aiempi osaaminen sekä opiskelijan oma kokemus oppimisesta ja sen sujumisesta. HOKS-keskustelussa käsitellään myös mahdollinen aiempi tieto erityisen tuen tarpeista ja niihin soveltuvista tuen muodoista. (Sandberg 2022, 60.)

Erityisen tuen tarve voi joskus tulla esille opintojen myöhemmässä vaiheessa. Opinnot eivät esimerkiksi etene odotetusti tai erityisen tuen tarve voi olla jokin muu yksilöllinen syy. Tällöin arvioidaan yhdessä opiskelijan kanssa mikä oppimista tai opintojen etenemistä hidastaa ja pohditaan erityisen tuen keinoja tilanteen sujuvoittamiseksi. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen tehdään aina yhteistyössä erityisopettajan, opiskelijan, opettajien ja tarvittaessa muun opiskeluhuoltohenkilöstön (opinto-ohjaaja, kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja) kanssa. Mikäli erityisen tuen kriteerit täyttyvät, tehdään erityisen tuen päätös, suunnitellaan pedagoginen tuki ja opetus- ja oppimisjärjestelyt opiskelijan erityisen tuen tarpeiden

mukaisesti. (Aarnio 2021, 47–49, Alasuutari ym. 2023, 117, 155–157; Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531, § 63.)

Tuen tarpeen tunnistamisen vaiheesta riippumatta erityisen tuen prosessi käynnistyy aina opiskelijakohtaisella tuen tarpeen tunnistamisella ja arvioinnilla. Arvioinnin ja tuen tarpeen kartoittamisen perusteella tehdään päätös erityisen tuen perustamisesta. Samassa yhteydessä laaditaan suunnitelma erityisen tuen toteuttamisesta, yksilölähtöisestä pedagogista tuesta ja niiden edellyttämistä oppimis- ja opetusjärjestelyistä. (Aro, Ahonniska-Assa, Aro & Ahonen 2021, 45–47; Sandberg 2022, 59–60; Matilainen 2023, 82–83; Aarnio ym. 2021, 37–48.). Erityisen tuen päätös kirjataan koulutusorganisaation käyttämään viralliseen järjestelmään, joka on pääsääntöisesti Wilma-järjestelmä. Erityisen tuen päätökseen kirjataan erityisen tuen tarve, perustelut ja sovitut pedagogiset menettelytavat yleisellä tasolla. (Alasuutari ym. 2023, 155–157.).

Erityisen tuen päätöksen jälkeen sovitaan kaikkien osapuolten kesken niistä tukitoimista, joita opiskelijalle tulee järjestää ammatillisen osaamisen hankkimisen ja osoittamisen aikana. Erityisen tuen päätökseen ja HOKSiin kirjatut suunnitelmat tulee viedä käytäntöön yhteisen sopimuksen mukaisesti. Keskeinen toimija tuen suunnittelussa on erityisopettaja, joka suunnittelee tuen muodot opiskelijan valmiuksien, osaamistavoitteiden ja tuen tarpeen mukaisesti. Toimiva pedagoginen suunnittelu ja toteutus edellyttää, että kaikki erityisen tuen opiskelijan kanssa toimivat tahot sitoutuvat opiskelijan tukemiseen. (Sandberg 2022, 60, 88–89; Alasuutari ym. 2023, 155.) Erityistä tukea toteutetaan eri oppilaitoksessa organisaatiokohtaisilla tavoilla. Riveriassa erityistä tukea toteutetaan valmentavalla työotteella taitojen valmennuksen pedagogiikan mukaisesti kuten muussakin oppilaitoksen pedagogisessa työssä (Riveria 2024).

3.2 Erityisen tuen menetelmiä

Ammatillisessa koulutuksessa erityisen tuen opiskelijalle tarjottavat tukitoimet voivat sisältää erityisopetusta, ohjauksellista lisäresurssia tai erityisopetukseen liittyvien välineiden ja menetelmien käyttämistä. (Aarnio ym. 2021, 49). Erityisen tuen prosessissa keskeistä on koulutuksen järjestäjän velvoite suunnitella erityisen tuen muodot opiskelijan valmiuksien, tavoitteiden ja tarpeiden mukaan. Tuen tarve ja opiskelun ja opintojen etenemiseen vaadittava tuki on jokaisen erityisen tuen opiskelijan kohdalla

yksilöllistä, joten myös tukitoimet on suunniteltava yksilöllisesti. Oppimisen tuki voi muodostua ohjauksen eri keinojen ja menetelmien lisäksi oppimisympäristösuunnittelusta ja apuvälineistä. (Aarnio ym. 2021, 49; Sandberg 2022, 59–60; Matilainen 2023, 126–128, Happonen 2024, 60–63.)

Erityisen tuen järjestämistä koordinoi erityisen tuen asiantuntija, joka tekee tuen järjestämisen asioissa yhteistyötä opettajien, ohjaajien ja tarvittaessa opiskeluhoollon henkilöstön kanssa. Erityisen tuen päätöksiin liittyviä tukitoimia arvioidaan säännöllisesti osana HOKSia. Tarvittaessa tukitoimia voidaan keventää, muokata tai lisätä. Tukitoimien valinnassa on huolehdittava, että ne vastaavat opiskelijan tuen tarpeeseen ja tuki on määrältään ja toteutustavaltaan riittävää. On huomioitava myös tuen oikea-aikaisuus ja opiskelijan prosessia varmistava tiedon kulku osapuolten kesken. (Matilainen 2023, 106–108; Sandberg 2022, 60; Happonen 2024, 58.)

Erityisen tuen menetelmien käyttämisen tavoitteena on tarjota yksilöllistä tukea opiskelijan erityisen tuen tarpeiden mukaisesti. Erityisen tuen tukitoimia ammatillisessa koulutuksessa voivat olla esimerkiksi ohjauksellinen tuki ammattisanaston ja uusien käsitteiden opetteluun, selkokielen ja saavutettava oppimateriaali sekä oppimisen apuvälineet. Opiskelijan tuen tarpeen muotoon ja määrään liittyvä oppimisympäristön muokkaaminen on opiskelijalähtöinen ja yksilölliset tarpeet huomioiva erityisen tuen menetelmä. Opiskelutaitojen ja -valmiuksien harjoitteluun liittyvät toimintatavat ja käytänteet ovat myös menetelmiä, joita erityisen tuen toteuttamisessa käytetään. Erityisen tuen opiskelijaa voidaan auttaa ja tukea ohjauksen lisäksi myös opastamalla eri oppimistekniikoiden ja äänikirjojen tai muiden äänitteiden käytössä. Erityisen tuen opiskelijoille tarjottavia apuvälineitä ovat myös videotallenteet oppimateriaaleista sekä kuvalliset ohjeet ja niiden käyttäminen. (Arajärvi 2021, 365, Alasuutari ym. 2023, 35–37; Opetushallitus 2023; Happonen 2024, 60–63.)

Seuraavissa alaluvuissa kerron lyhyesti yleisimmistä oppimisvaikeuksiin ja oppimisen vaikeuksiin liittyvistä erityisen tuen tarpeista, joita ammatillisen koulutuksen erityisen tuen päätösten taustalla on. Nämä oppimiseen liittyvät pulmat ja haasteet ovat olleet taustatietoina myös opinnäytetyön kyselylomakkeiden laadinnassa ja kehittämispajojen suunnittelussa.

3.3 Oppimisvaikeudet

Oppimisvaikeudet ovat kehityksellisiä ongelmia, jotka ovat alkaneet jo lapsena, mutta ilmenevät myös aikuisilla monin eri tavoin. Oppimisvaikeuksista on ollut pohdintoja jo 1800-luvulla mm. Brocan ja

Wernicken alueisiin liittyvien tutkimusten yhteydessä. Ensimmäisen kerran oppimisvaikeudet (*learning disability*) käsitteen määritteli Samuel Kirk vuonna 1963. Kirkin mukaan oppimisvaikeuksissa kyse on häiriöstä tai viivästyneestä kehityksestä puhumisessa, lukemisessa, kirjoittamisessa ja matematiikassa. (Ahonen, Aro, Aro, Lerkkanen & Siiskonen 2021, 22.) Tämän päivän tutkimustiedon mukaisesti oppimisvaikeuksiin voi lukeutua myös haasteet vieraiden kielten opiskelussa, digitaalisten välineiden käytössä, motoriikassa, hahmottamisessa ja keskittymisessä (Erilaisten oppijoiden liitto 2024).

Maailmalla on käytössä kaksi eri tautiluokitusta, joihin on luokiteltu myös oppimisvaikeudet. DSM-5 (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*) on yhdysvaltalainen mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden diagnoosijärjestelmä, jota käytetään myös oppimisvaikeuksien ja kehityksellisten häiriöiden diagnosoinnissa. ICD-10-järjestelmää (*International Classification of Diseases*) käytetään lääketieteen piirissä. DSM-5-luokituksessa on otettu käyttöön oppimisvaikeuksista laajempi näkökulma erityisten oppimisvaikeuksien (*specific learning disorders*) yläkäsitteenä. Se kattaa lukemisen, kirjoittamisen sekä laskemisen häiriöt ja vaikeudet. Sekä DSM-5:ssä että ICD-10:ssä oppimisvaikeudet esiintyvät omana häiriöluokkanaan ja ne on luokiteltu hermoston kehitykselliseksi häiriöiksi (*neurodevelopmental disorders*), joita ovat

- erityiset oppimisvaikeudet mukaan lukien lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen vaikeudet,
- motoriset häiriöt,
- kommunikaatiohäiriöt mukaan lukien kehitykselliset kielihäiriöt,
- autismikirjon häiriöt,
- ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö) ja
- älyllinen kehitysvammaisuus. (Aro ym. 2021, 32.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään oppimisvaikeus -käsitettä yhteyksissä, joissa kerrotaan lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen häiriöistä ja vaikeuksista. Oppimisen vaikeudet, pulmat tai haasteet käsitteitä käytetään tilanteissa, joissa oppimiseen liittyvistä haasteista puhutaan riippumatta siitä, täyttävätkö ne tiettyjä diagnostisia kriteereitä. Oppimisen vaikeuksia pohdittaessa on huomionarvoista, että oppimisympäristöt ja opetusjärjestelyt osallistavat oppimiseen eivätkä sulje ketään ulkopuolelle, olipa kyse mistä tahansa oppimisen moninaisuuteen liittyvästä seikasta. (Aro ym. 2021, 37; Sandberg 2022, 259–260.)

3.3.1 Kielelliset oppimisvaikeudet

Kielenkehityksen vaikeudet ovat yleisempiä varhaislapsuuden kehityshäiriöitä. Kouluiässä kielen kehityksellä on iso rooli oppimisen vaikeuksiin liittyvissä tekijöissä. Kielellisillä vaikeuksilla tarkoitetaan laajaa kirjoa erilaisia, eriasteisia ja erityyppisiä vaikeuksia. Kehityksellisestä kielihäiriöstä puhutaan silloin, kun vaikeudet täyttävät lääketieteelliset kriteerit. Kielellisten vaikeuksien ilmenemismuodot ovat yksilöllisiä ja taustalla vaikuttavat useat erilaiset tekijät. Kaikki kielelliset vaikeudet eivät aina tule esille, jos niitä kyetään kompensoimaan muilla taidoilla. Kielellisten vaikeuksien tausta on neurobiologinen ja perintötekijöiden vaikutus on vahva. Lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvät pulmat vaikeuttavat oppimista ja asioiden ymmärtämistä sekä tiedon ja osaamisen hankkimista. (Siiskonen, Ahonen & Määttä 2024, 224–227.)

Kielellisistä oppimisvaikeuksista ja erityisistä oppimisvaikeuksista lukemisvaikeudella on pisimmät tutkimusperinteet ja tutkittua tietoa on saatavilla paljon. Lukemisvaikeudella tarkoitetaan tarkan ja sujuvan lukutaidon oppimisen vaikeutta. Kyseessä on erityisvaikeus, jossa ongelmia on erityisesti kielellisiä äännetason sujuvuudessa. Lukemisvaikeus haittaa ja hidastaa teknisen lukutaidon oppimista. Lukemisvaikeus näkyy lukutaidon opetteluun alkuvaiheessa siten, että kirjain-äännevastaavuuden oppimisessa, äänneiden sanoiksi muodostamisessa, äänneiden keston tunnistamisessa ja tavurajojen tunnistamisessa on vaikeuksia. Lukemisessa on näiden haasteiden vuoksi paljon virheitä ja hitautta. (Siiskonen, Ahonen & Määttä 2021, 224; Aro & Lerkkanen 2021, 251, 254–255, 279.)

Lukivaikeus nuoruus- ja aikuisiässä voi altistaa erilaisille haasteille, mikäli oppimisympäristö, opetusmateriaali- ja menetelmät eivät tue opiskelijan oppimista. Pulmat voivat johtaa opiskeluun ja työhön liittyvien haasteiden lisäksi myös arjenhallinnan vaikeuksiin esimerkiksi erilaisten asiointitilanteissa. (Niilo Mäki-instituutti 2024; Aro ym. 2021, 252.) Luku- ja kirjoitustaito ovatkin keskeisiä arjen ja elämän perustaitoja, joten niitä testataan eri kouluasteilla pulmien ilmetessä. (Aro ym. 2021, 270). Ammatillisessa koulutuksessa luku- ja kirjoitustaidon testauksia tehdään opintojen eri vaiheissa. Yleensä testauksen tarve tulee ilmi HOKS-prosessissa tai yhteisten tutkinnon osien (YTO) -aineissa ilmenneiden haasteiden vuoksi. Perusopetuksen jälkeiseen nuorten ja aikuisten luku- ja kirjoitustaidon testaamiseen on suunnattu ryhmätesti Lukivaikeuksien seulontamenetelmä nuorille ja aikuisille, josta on saatavilla myös digitaalinen DigiLukiseula. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevia voidaan testata myös Lukemis- ja kirjoittamistaitojen yksilötestistö nuorille ja aikuisille -testillä. (Aro ym. 2021, 268; Digiseula 2024 vai Niilo Mäki instituutti 2024).

Työelämässä oppimista ajatellen luku- ja kirjoitustaidolla on merkitystä hyvinvointi ja terveys -tulosalueen toimintaympäristöissä arjen perustehtävissä. Luku- ja kirjoitustaitoa tarvitaan opiskelun lisäksi monissa arkisissa tilanteissa, joita opiskelija kohtaa työelämässä oppimisen aikana. (Aro ym. 2021, 252.) Hyvinvointi ja terveys -tulosalueen opiskelijat työskentelevät päiväkodeissa, kouluissa, sosiaali- ja terveystalveissa, kirjastoissa ja erilaisissa kulttuuriympäristöissä. Näiden kaikkien työympäristöjen sujuvan toiminnan edellytys on kyky riittävään peruslukutaitoon ja kirjoittamiseen.

3.3.2 Matemaattiset oppimisvaikeudet

Matemaattisissa oppimisvaikeuksissa on kyse siitä, että opetuksesta ja harjoittelusta huolimatta peruslaskutaitojen ja lukujärjestelmien oppiminen on poikkeuksellisen työlästä. Muiden kehityksellisten haasteiden lisäksi myös matemaattiset oppimisvaikeudet ovat tunnistettavissa varhain. Matemaattisista oppimisvaikeuksista puhuttaessa käsite dyskalkulia viittaa matemaattisten ongelmien erityisvaikeuksiin. Matematiikan oppimisvaikeudet käsitteellä tarkoitetaan matematiikan oppimisen pulmiin, joiden vaikeusaste ja tausta ovat monimuotoisempi. Matematiikan oppimisvaikeuksissa lukujen prosessoinnin ja laskemisen pulmiin usein liittyy numeeristen taustatekijöiden lisäksi muita kognitiivisia tekijöitä, kuten kielellistä vaikeutta tai työmuistiongelmia. Matematiikassa ei ole yhtä yhdenlaista oppimisvaikeutta, vaan laaja kirjo erilaisia ja eritasoisia taitojen ja taitopuutteiden kokonaisuuksia. (Koponen, Salminen & Sorvo 2021, 329–332.)

Matemaattisille oppimisvaikeuksille on tyypillistä niiden kasautuminen. Mikäli peruslaskutoimituksissa on vaikeuksia, on ennustettavaa, että myös monimutkaisempien matemaattisten taitojen oppiminen on haasteellista. Matemaattisten vaikeuksien vuoksi henkilön on vaikea ymmärtää ja muodostaa lukujonoja sekä niiden välisiä suhteita ja suuruuskäsitteitä. Matemaattisissa oppimisvaikeuksissa on yleistä aritmeettisten perustaitojen eli yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskutaitojen sekä niiden yhdistelmien hallinnan haasteita. Kaikki matemaattiset vaikeudet eivät tule ilmi laskutaidon oppimisen alussa, vaan voivat ilmetä myöhemmissä opinnoissa. (Koponen ym. 2021, 329–332.)

Matematiikka on läsnä jokapäiväisessä arjessa hyvin moninaisissa tilanteissa. Riittävä matematiikan hallinta on perusedellytys myös Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen opiskelijoiden työelämässä oppimiselle. Arjen matematiikkaa tarvitaan asiakkaiden päiväjärjestyksen mukaisista toimista huolehtimisessa, kuten esimerkiksi ruokailuun liittyvissä tilanteissa päiväkodeissa, kouluissa ja erilaisissa matalan kynnyksen toimintaympäristöissä. Työtehtäviin voi sisältyä lukujonoihin tai kappalemääriin liittyvää

laskemista tai materiaalimenekin laskemista. Sosiaali- ja terveysalalla matemaattisella osaamisella on suuri ja turvallisuuteen keskeisesti liittyvä vaatimus erityisesti asiakkaiden lääkehoidossa. Kulttuurialan opiskelijoiden työelämässä oppimisen perustilanteita ovat erilaiset aineiden ja materiaalien määrien mittaamiset, pinta-alojen laskeminen. Monissa oppimisympäristöissä myös avaruudelliseen hahmottamiseen liittyvät tehtävät ja toimet ovat osa perustyötä. (Koponen ym. 2021, 234.)

3.3.3 Neuropsykiatriset häiriöt

Neuropsykiatrisille häiriöiden yhteinen piirre on aivojen erilainen tapa toimia. Neuro-käsite viittaa haasteiden aivoperäisyyteen. Neurokirjon oirekuvat ja ilmeneminen ovat yksilöllisiä, ja niihin voi liittyä myös unen, oppimisen ja motoriikan haasteita. Neuropsykiatriset häiriöt ovat synnynnäisiä, kehityksellisiä poikkeavuuksia ja vaikuttavat henkilön toimintakykyyn läpi elämän. Puhe- ja arkikielessä käytetään usein termiä nepsy, kun tarkoitetaan henkilöä, jolla on ADHD, Autismikirjo tai Tourette. Jokaisella näistä häiriöistä on oman erityispiirteensä sekä diagnostiset kriteerit. Neuropsykiatriset häiriöt tulevat ilmi eri kehitysvaiheiden viiveinä ja poikkeavuuksina. (Matilainen 2023, 14–15; Närhi ym. 2021, 350–352; Puustjärvi & Jussila 2024, 210.)

Autismikirjon häiriössä aivojen neurobiologinen kehityshäiriö vaikuttaa viestintään, vuorovaikutukseen sekä ympäröivän maailman aistimiseen ja kokemiseen. Autismikirjosta johtuvien toimintarajoitteiden ilmeneminen yksilöllistä ja myös autismikirjon henkilön tarvitseman tuen määrä vaihtelee toiminnanohjauksen pulmien laajuuden mukaan. Tuen tarpeen laajuudesta riippumatta autismikirjon oirekuvaan kuuluu yhteisinä piirteinä haasteet sosiaalisissa tilanteissa ja vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutustilanteissa autismikirjolaisilla ilmenee rajoittuneisuutta esimerkiksi keskusteluun osallistumisessa ja joustamattomia käytösmalleja. Usein puhutaan mustavalkoisesta ja ehdottomasta tavasta toimia. Autismikirjolaiselle on tyypillistä ali- tai yliherkkyys erilaisille aistimuksille. (Matilainen 2023, 24–25; Puustjärvi & Jussila 2024, 211–213.)

ADHD on kehityksellinen neuropsykiatrinen häiriö, jossa on kyse laajojen aivoverkkojen häiriöstä. Tehottomuus aivojen eri osa-alueiden toiminnassa ja niiden välisissä yhteyksissä aiheuttavat ADHD-oireita. Myös aivojen tarkkaavuus-, toiminta- ja lepotilajärjestelmien vuorottelussa on aivoverkkohäiriöiden vuoksi pulmia. ADHD:n syyt ovat ensisijaisesti geneettisiä eli perinnöllisiä ja noin 60–90 % alttiudesta selittyy perintötekijöillä. (Närhi, Karhu, Klenberg, Paananen, Puustjärvi 2021, 352–353; Sandberg 2022, 116–117).

Hyvä vuorovaikutus ja tavoitteellinen toiminta edellyttävät tilanteeseen sopivaa ja vaatimusten mukaista käyttäytymistä. Käyttäytymisen säätelyn onnistumiseen vaikuttavat ympäristö- ja tilannetekijöiden lisäksi toiminnanohjauksen taidot. Toiminnanohjauksen pulmat aiheuttavat epäonnistumisia oppimistuloksissa sekä ihmissuhteissa; tämä on tyypillistä henkilöille, joilla on aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö eli ADHD. (Närhi ym. 2021, 352–353.)

Tyypillisiä aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöiden ilmentymiä ovat yliaktiivisuus, tarkkaamattomuus, keskittymisen vaikeudet, motorinen levottomuus ja impulsiivisuus. ADHD-oireiden ilmeneminen voi olla pyrkimystä kompensoida vakaampaa toimintatilaa. Näissä tilanteissa esimerkiksi motorinen levottomuus voi olla yritys säädellä vireystilaa sopivammaksi. (Närhi ym. 2021, 352; Sandberg 2022, 118; Puustjärvi & Jussila 2024, 217.)

ADHD-oireita helpottavat keinoja ovat:

- Ennakoiminen ja arjen strukturointi
- Säännölliset rutiinit
- Kannustava ja myönteinen vuorovaikutus
- Johdonmukainen toiminta
- Selkeät ja lyhyet ohjeet
- Turvalliset aistimukset
- Toiminnallisuus
- Välitön palaute
- Lääkitys (Närhi ym. 2021, 356–358; Puustjärvi, Danner, Niutanen & Kippola-Pääkkönen 2024, 378–382.)

Neuropsykiatriin häiriöihin luokitellaan myös Touretten syndrooma. Touretten oireyhtymä on lapsuudessa alkava oireyhtymä, jolle ominaisia ovat tic-oireet. Touretten taustalla oleva neurobiologinen syy saa aikaan aivoissa reaktion, jonka vuoksi henkilö kokee tahdosta riippumattomia tai äänellisiä tic-oireita. Oireet voivat olla äännähdyksiä, käsien heilautuksia, silmien tai kasvojen muiden osien tahattomia liikkeitä. Tic-oireiden voimakkuus vaihtelee ja esimerkiksi stressi ja henkinen kuormitus lisäävät oireiden ilmenemistä ja voimakkuutta. (Matilainen 2023, 27.)

3.3.4 Sosiaalinen kompetenssi ja sosiaalisten tilanteiden haasteet

Sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan kykyä hyödyntää joustavasti ja tilanteen mukaisella tavalla vuorovaikutukseen liittyviä taitoja. Sosiaalinen kompetenssi mahdollistaa yksilölle vuorovaikutuksessa olemisen ja saavuttaa itselleen merkityksellisiä tavoitteita erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä. Tämänkaltaista toimintaa edellyttää henkilöltä sosiaalisia ja sosiokognitiivisia taitoja sekä käyttäytymisen ja toverisuhteiden toimivuutta. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan tässä yhteydessä käyttäytymisessä ilmeneviä taitoja. Sosiokognitiivisessa kyvykkyydessä on kyse havaintoihin ja tulkintoihin liittyvistä taidoista. (Poikkeus 2023, 180–181.)

Sosiaalisen kompetenssin rinnalle on nostettu viimeaikaisissa tutkimuksissa laajempi käsite sosioemotionaalinen oppiminen (socio-emotional learning). Sosioemotionaalisen oppimisen ydin on itsesäätelytaidot, jotka liittyvät kolmeen eri osa-alueeseen seuraavasti:

- sosiaalinen vuorovaikutus, johon sisältyy sosiaalisten vihjeiden ymmärtäminen, konfliktien ratkaiseminen ja yhteistyötaidot,
- tunnetaidot, joihin kuuluu tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen, tunteiden ja käyttäytymisen säätely ja kyky asettua toisen henkilön asemaan
- kognitiivisen säätelyn taito (tavoitteiden asettaminen, suunnittelu ja ohjaustaidot, muistiin ja tarkkaavuuteen liittyvät taidot.) (Poikkeus 2023, 182–183; Matilainen 2023, 158–160.)

Sosiaalisen kompetenssin pulmien ja riittämättömien sosiaalisten valmiuksien vuoksi vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa toimiminen aiheuttaa haasteita arkisiinkin tilanteisiin. Sosiaaliin tilanteisiin liittyvä ahdistus ja muut oireet haittaavat opiskelua ja sosiaalisia suhteita. Sosiaalisten tilanteiden haasteet voivat ilmetä jännittämisenä, epävarmuutena ja vuorovaikutustilanteiden välttelynä. (Ranta 2021, 2409–2410; Poikkeus 2024, 189.) Sosiaalisten tilanteiden haasteiden vuoksi kommunikointi erityisesti uusien ihmisten kanssa ja isoissa ihmisryhmissä tuntuu vaikeilta. Vuorovaikutustilanteisiin voi jännittämisen ja pelon lisäksi liittyä myös tunteita vuorovaikutuksellisten taitojen epävarmuudesta. Nämä seikat yhdessä aiheuttavat herkästi halua vetäytyä pois sosiaalisista tilanteista ja tuoda omia ajatuksia ja mielipiteitä esille. (Poikkeus 2023, 182, 189; Sandberg 2022, 186–187.)

Sosiaalisten taitojen ja rohkeuden vahvistamisessa tärkeä tuki opiskelijalle on opettajien ja muun henkilökunnan vuorovaikutus ja mallintaminen sekä sensitiivinen monialainen yhteistyö tukitoimien järjestämisessä (Poikkeus 2023, 189). Sosiaalisten tilanteiden pelko voi vaihdella sosiaalisesta ahdistuksesta

vaikeaan sosiaalisten tilanteiden pelkoon. Tuki ja kuntoutus valitaan oirekuvan ja diagnostiikan perusteella. Lievissä tapauksissa kyseeseen tulevat erilaiset altistusharjoitukset, mallintaminen ja arjen tilanteissa rohkaisu. Vaikeammissa tilanteissa henkilö voi tarvita lääkinnällistä kuntoutusta ja terapiaa. (Ranta 2021, 2415.)

4 TYÖELÄMÄSSÄ OPPIMINEN

Ammatillisen tutkintojärjestelmän vahvuutena on pidetty sen työelämälähtöisyyttä. Ammatillisen koulutuksen reformia edelsivät Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2009 asettama Ammatillisen koulutuksen kehittämishanke TUTKE ja vuonna 2011 käynnistynyt TUTKE 2. TUTKE-hankkeen ohjausryhmän loppuraportissa esitettiin kehittämistarpeiden painopisteiksi tutkintorakenteen ja tutkintojen työelämävastaavuuden vahvistamista. Tutkintojen perusteiden tuli ohjausryhmän päätelmien mukaan pohjautua työelämään. TUTKE 2-hankkeen yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi muodostui näiden selvitysten myötä tutkintojen osaamisperusteisuuden määrittelyn edistäminen. Hankkeen työelämäyhteistyön keskeisiä toimia olivat työelämän vaatimuksia vastaava tutkintorakenne ja tutkinnot. (Kärki 2015, 57–60.).

Ammatillisen koulutuksen reformi on siis pohjautunut usean hallituskauden kehittämis- ja selvitystyöhön. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä laki ammatillisesta peruskoulutuksesta ja laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta yhdistettiin uudeksi ammatillisen koulutuksen laiksi 1.1.2018. TUTKE-hankkeiden tavoitteiden mukaisesti tämä lakiuudistus on lisännyt työpaikoilla tapahtuvaa osaamisen hankkimista merkittävästi. Keskeisiä tavoitteita uudistuksessa ovat osaamisperusteisuus ja asiakas- ja työelämälähtöisyys. Uudistustyön tavoitteena on myös yksilöllisten opintopolkujen ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisääminen. (Tapani, Raudasoja & Nokelainen 2018, 4–5; Karusaari 2020 18–19; Kärki 2015, 59.).

Ammatillisen koulutuksen opinnoissa merkittävä osa oppimista tapahtuu työelämässä oppimisen jaksoilla. Opiskelija voi hankkia tutkinnon perusteiden mukaista osaamista työelämässä oppimisen jaksoissa ja muilla erilaisilla työvaltaisilla toteutustavoilla. Työelämässä oppimisen jakson ajalle opiskelijalle laaditaan koulutussopimus, jossa määritellään työelämässä oppimisen jakson tavoitteet ja työtehtävät, joilla opiskelija osaamista hankkii. (Opetushallitus 2023; Hievanen, Kilpeläinen, Huhtanen, Tuurnas, Loukusa, Pylväs, Rasinaho, Taakala, Tujula & Vieltojärvi 2022, 127; Arajärvi 2021, 357–358.)

Työelämässä oppiminen suunnitellaan kolmikantaisesti yhdessä opiskelijan, työnantajan edustajan ja koulutuksen järjestäjän edustajan kanssa. Koulutuksen järjestäjän edustajana toimii pääsääntöisesti opettaja. Tarvittaessa työelämässä oppimisen suunnittelussa voi olla mukana myös ammatillinen ohjaaja tai erityisopettaja. Työelämässä oppimista suunniteltaessa selvitetään opiskelijan osaamisen hankkimisen tarve tutkinnon osan sisällön ja ammattitaitovaatimusten mukaisesti. Työelämässä oppimisen jaksolle

suunnitellaan ja määritellään työtehtävät, joilla opiskelija osaamista hankkii. Mikäli osaamista on tarpeen hankkia työpaikalla tapahtuvan kouluttautumisen lisäksi oppilaitoksessa, huomioidaan se opiskelijan suunnitelmassa. (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria 2024.)

Opiskelijan osaamistarvetta suunnitellaan myös aikataulullisesti ja päätetään yhteisesti työelämässä oppimisen jakson pituus. Työelämässä hankittavan osaamisen suunnittelussa keskeistä on myös suunnitella ja sopia osaamisen osoittamisen tapa, eli näyttöjen ajankohdat ja sisällöt. Työelämässä oppimisessa tarvittavat ohjaus- ja tukitoimet suunnitellaan ennen koulutus- tai oppisopimusjakson alkamista. Opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamiseen hänelle nimetään työpaikkaohjaaja. (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria 2024.)

4.1 Työelämässä oppimisen toteuttamisen edellytykset

Ammatilliseen koulutukseen osallistuva opiskelija voi hankkia osaamista erilaisissa oppimisympäristöissä. Puuttuvan osaamisen hankkimista ohjaa Riveriassa kolmivaiheinen taitojen oppimisen malli, jota toteutetaan oppilaitoksen luokkatiloissa, työsaleissa, työelämässä sekä verkko-oppimisympäristöissä. Työelämässä oppimisen aikana opiskelija osoittaa osaamisensa ammattitaitovaatimusten mukaisella näytöllä tutkinnon perusteiden mukaisessa toimintaympäristössä. Ammatillisessa koulutuksessa tutkinnon osat ja opiskelijan osaamisen hankkimisen tavoitteet perustuvat toimialan työprosesseihin ja tehtäväkokonaisuuksiin. Osaamista arvioivat opettaja sekä työelämän edustaja ammattitaitovaatimusten kriteeristön mukaisesti. (Opetushallitus 2018, 5–7; Riveria 2024, 13, 27.)

Työelämässä oppimisen mahdollistamiseksi työssäoppimispaikalla on oltava riittävästi tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaista toimintaa sekä turvalliset ja asianmukaiset tilat. Työelämässä tapahtuvaa oppimista voi ohjata henkilö, jolla on työtehtävissä vaadittava koulutus sekä riittävästi työkokemusta opiskelijan ohjaamiseen. Koulutussopimus laaditaan määräajaksi ja sen sisällölliset sekä aikataululliset tavoitteet määritellään kolmikantaisesti opiskelijan, työelämäkumppanin ja opettajan kesken. Työelämässä oppimisen jakson tiedot kirjataan myös opiskelijan HOKS:aan. Työelämässä oppimisen jakson kannalta on tärkeää, että työpaikkaohjaajalla on riittävä ohjausosaaminen. Tämän varmistamiseksi työpaikkaohjaaja perehdytetään tehtäväänsä koulutuksen järjestäjän taholta ja lisäksi käydään säännöllisiä ohjauskeskusteluja opettajan, opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kesken. (Hievanen ym. 2022, 130–132; Opetushallitus 2023; Arajärvi 2021, 357–358.)

4.2 Osaamisperusteisuus

Riitta Karusaari on asiakaslähtöisyyttä ja osaamisperusteisuutta koskevassa väitöskirjassaan määritellyt osaamisperusteisuutta eurooppalaisesta viitekehyksestä. Karusaari (2020, 32) toteaa tutkimuksessaan, että osaamisperusteisuudessa painotetaan koulutuksen monipuolisuutta, yksilöllisyyttä, henkilökohtaisamista ja oppimismenetelmien synergiaa. Suomalaisessa asiasanastossa tai ammatillisen koulutuksen reformisanastossa osaamisperusteisuutta ei ole erikseen määritelty koulutuksen lainsäädäntöä lukuun ottamatta. Ensimmäisen kerran termi *osaamisperusteisuus* mainitaan suomalaisen ammatillisen koulutuksen yhteydessä TUTKE-hankkeen ohjelmakaudella vuonna 2011. Työelämälähtöiset osaamistavoitteet ovat kuitenkin olleet ammatillisen koulutuksen lähtökohtana yli kahden vuosikymmenen ja usean hallitusohjelman ajan. (Räisänen & Goman, 2018, 9–10; Kukkonen & Raudasoja 2018, 9–10; Manninen 2018, 53.)

Suomalaisessa ammatillisessa koulutuksessa osaamisperusteisuus on otettu käyttöön näyttötutkintojärjestelmän käynnistämisen yhteydessä vuonna 1994. Osaamisperusteisuus tässä yhteydessä tarkoitti aikuisille mahdollistettavaa joustavaa ja yksilöllistä ammatillisen osaamisen päivittämistä. (Kärki 2015, 7; Karusaari 2020, 22). Näyttötutkintojärjestelmän tavoitteena oli tarjota yksilölliset ja opiskelijan tilanteeseen joustavasti soveltuvat ammattitaidon päivittämisen mahdollisuudet. Osaamisperusteisuudesta ja työelämälähtöisyydestä saatujen kokemusten myötä vuoden 2018 reformissa työelämässä tapahtuvaa oppimista lisättiin entisestään. Uudistuksen taustalla on työelämän tarpeet ja tavoitteet, jotka on huomioitava koulutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Osaavia ja ammatillisiin vaatimuksiin kelpoisia työntekijöitä tulee saada työelämän tarpeisiin nopeasti ja tehokkaasti. Tähän tarpeeseen on vastattu ammatillisen koulutuksen lainsäädännön uudistuksella. (Tapani, Raudasoja, Nokelainen 2019, 4–5; Karusaari 2020, 3; Kärki 2015, 7; Kupias & Peltola 2019, 15-16.)

Ammatillisen koulutuksen reformissa osaamisperusteisuus määrittyy keskeisenä tekijänä pedagogisessa toiminnassa ja sen suunnittelussa. Tutkintojen ja tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet määritellään tutkinnon perusteissa. Niissä kuvataan mitä tietyn tutkinnon osan suorittaneen henkilön tulee tietää, ymmärtää ja osata tehdä. Osaamisperusteisuus antaa mahdollisuuden kuvata tutkinnon tai tutkinnon osan suorittajan osaamista riippumatta koulutuksen toteuttamistavasta. Osaamisperusteisuudessa on kyse pedagogisen ajattelutavan kehittämisestä opetus- ja oppiainepainotteisesta toiminnasta kohti osaamis- ja opiskelijalähtöisyyttä. Osaamisperusteisuuteen määrittyy myös työelämästä nousevat osaamisen tavoitteet ja työelämäperusteiset oppimisympäristöt. (Räisänen & Goman 2018, 9–10; Kukkonen & Raudasoja 2018, 11.)

4.3 Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaaminen

Erityisen tuen opiskelija tarvitsee usein lisätukea ja ohjausta myös työelämässä oppimisen aikana. Keskeiset huomiot erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisessa liittyvät tuen määrään ja muotoon. Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen paikan soveltuvuus opiskelijalle on selvitettävä huolellisesti työpaikan ohjausresurssien ja opiskelijan tarvitseman tuen osalta. Työpaikkaohjaajalle ja työpaikalle kerrotaan vain sellaisia tietoja opiskelijan erityisen tuen tarpeesta, jotka ovat työelämässä oppimisen kannalta merkityksellisiä. Erityisen tuen opiskelijan tuen tarpeeseen liittyviä asioita ei saa kertoa ilman opiskelijan lupaa. (Alasuutari ym. 2023, 37; Sandberg 2022, 59; Mattila-Holappa 2019.)

Työelämässä oppimiselle on eduksi, että opiskelijaa kannustetaan ja ohjataan kertomaan erityisen tuen tarpeesta itse. On tärkeää antaa opiskelijalle ohjausta ja tukea luonteviin puheeksi ottamisen tapoihin riittävän tuen ja osaamisen hankkimisen varmistamiseksi. Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisessa tarpeelliset keinot ovat usein melko pieniäkin käytännön toimintamalleihin liittyviä tapoja. Lisäksi erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimista tukee menetelmät, jotka auttavat opiskelijaa esimerkiksi erilaisissa oppimisvaikeuksissa. Näiden asioiden kolmikantainen keskustelu on tärkeä toimenpide sujuvan ohjausprosessin varmistamiseksi. (Mattila-Holappa 2019.)

Työelämäoppimisen aikana järjestettävistä tukitoimista on sovittava yhteistyössä eri toimijoiden kesken. (Arajärvi 2021, Alasuutari ym. 2023, 37; Sandberg 2022, 59.) Työelämässä oppimisen jakson erityisestä tuesta sovitaan työelämäjaksoa ohjaavan opettajan, opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kesken. Erityisen tuen järjestämistä koskevassa keskustelussa on tarpeen määritellä tuki ja ohjaus, joiden avulla opiskelija pystyy hankkimaan puuttuvaa osaamista työelämässä. Erityisen tuen tarve on huomioitava myös näyttöjen suunnittelussa ja toteuttamisessa. (Arajärvi 2021, Alasuutari ym. 2023, 37; Sandberg 2022, 59.)

Keskeiset huomiot erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisessa liittyvät tuen määrään ja muotoon. Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen paikan soveltuvuus opiskelijalle on selvitettävä huolellisesti työpaikan ohjausresurssien ja opiskelijan tarvitseman tuen osalta. Erityisen tuen opiskelijan tuen tarpeeseen liittyviä asioita ei saa kertoa ilman opiskelijan lupaa. Lisäksi on huomioitava, että työpaikkaohjaajalle ja työpaikalle kerrotaan vain sellaisia tietoja opiskelijan erityisen tuen tarpeesta, jotka ovat työelämässä oppimisen kannalta merkityksellisiä. (Alasuutari ym. 2023, 37; Sandberg 2022, 59; Mattila-Holappa 2019.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Laadukasta tukea työelämään -opinnäytetyöllä on tarkoitus selvittää niitä toimenpiteitä, joilla erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen hankkiminen etenee opiskelijan ja tutkinnon perusteiden tavoitteiden mukaan työelämässä oppimisen jaksoilla. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille käytänteitä, jotka koetaan tärkeiksi erityisen tuen opiskelijan työelämässä ohjaamisessa. Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen opiskelijat, heidän työpaikkaohjaajansa sekä opettajat ja ammatilliset ohjaajat. Opinnäytetyön tuloksista luodaan ohjauksen toimintamalli erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen tueksi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisesta tuesta ja ohjauksesta erityisen tuen opiskelijat kokevat hyötyvänsä työelämässä oppimisen jaksoilla?
2. Mitkä toimintatavat ovat työpaikkaohjaajien mielestä/kokemuksen mukaan toimivia erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisessa?
3. Mitä opettajat ja ammatilliset ohjaajat pitävät tarpeellisina/tärkeinä erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjaamisessa?

Opinnäytetyön tavoitteet:

Ammatillisen koulutuksen reformista ja siihen liittyvästä työelämässä oppimisen määrän lisääntymisestä on saatu kokemuksia usean vuoden ajan, joten on ajankohtaista selvittää työelämässä oppimisen prosessien sujumista myös erityisen tuen opiskelijoiden näkökulmasta. Toimeksiannossani on kyse tutkimuksellisesta ja osallistavasta kehittämistyöstä, jossa hyödynnetään organisaation aiempia prosesseja, pedagogisia ohjeita ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) kehittämissuosituksia ammatillisen koulutuksen erityiselle tuelle. Karvi toteutti vuosina 2020–2021 ammatillisen koulutuksen erityisen tuen arvioinnin. Arvioinnissa tuotettiin tietoa erityisen tuen järjestelyistä ja niiden toimivuudesta. Opinnäytetyöni tavoitteiden kannalta keskeisiä seikkoja Karvin arviointiaineistossa ovat selvitys tuen tarpeiden tunnistamisesta, tuen suunnittelusta, tuen ja ohjauksen muodoista tuen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. (Goman ym. 2021, 4–6.)

Karvin arviointiraportti (2021) *Erityinen tuki voimavaraksi* nostaa esille työelämässä oppimiseen liittyen seuraavia kehittämistarpeita:

1. Erityisen tuen muotoja, toteutusta ja tuen vaikuttavuuden arviointia on kehitettävä
2. Soveltuvien työpaikkojen saatavuutta, työpaikkaohjaajien perehdyttämistä ja opiskelijoiden tukea työelämässä oppimisen aikana tulee kehittää (Goman & Hievanen 2021, 185–186).

Keskeinen tavoite opinnäytetyössä on selvittää Karvin kehittämissuosituksia mukaillen, onko työelämässä oppimisen paikoissa, opettajilla ja opiskelijoilla tiedossa osaamisen hankkimista edistäviä toimintamalleja, joita olisi hyvä nostaa laajemmin esille erityistä tuen opiskelijan työelämässä oppimisen varmistamiseksi.

Opinnäytetyöni tavoitteena on, tuoda esiin

1. käytänteitä, joista erityisen tuen opiskelijat kokevat hyötyvänsä työelämäjaksolla
2. käytänteitä, jotka työpaikkaohjaajat ovat kokeneet toimiviksi erityisen tuen opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimisen näkökulmasta
3. käytänteitä, joita opettajat ja ohjaajat pitävät tarpeellisina erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen varmistamisessa.

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Toteutin opinnäytetyön Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymä Riverian toimeksiantona. Olin keväällä 2023 mukana oman osaamisalani edustajana työelämässä oppimisen prosessien kehittämiseen liittyvässä työryhmässä. Samoihin aikoihin sain tiedon ammatillisen erityisopettajan opintoihin pääsemisestä ja hakuprosessi Centriaan oli meneillään. Kun Centrian kasvatustyön johtamisen koulutusohjelman ovet avautuivat, selvitin työnantajaltani kehittämistyön tarvetta ja mahdollisuutta.

Riverian pedagogisiin asiakirjoihin ja työelämässä oppimisen prosessin kehittämiseen olin tutustunut ja perehtynyt perustyössäni, mutta kartoitin opinnäytetyöideaani varten asioita myös erityisen tuen opiskelijoiden näkökulmasta. Keskustelin erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisesta ja siihen liittyvistä kehittämistarpeista Riverian johtoryhmän jäsenten, hyvinvointi ja terveys -tulosalueen esihenkilöiden, erityisopettajien ja lähikollegoideni kanssa. Opinnäytetyöni aihetta pohjustavia keskusteluja kävin myös opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien kanssa työpaikkakäynneillä sekä muissa tapaamisissa.

Käytyjen keskustelujen ja palautteiden myötä tärkeäksi seikaksi tässä opinnäytetyössä muotoutui jo suunnitteluvaiheessa työelämäkumppaneiden ja erityisen tuen opiskelijoiden osallistaminen. Kohde-ryhmä opinnäytetyölle oli laaja. Hyvinvointi ja terveys -tulosalueella erityisen tuen opiskelijoita oli opinnäytetyönprosessin toteuttamisen aikana noin 280. Työelämässä oppimisen paikkoja hyvinvointi- ja terveys -tulosalueella on 1250 kpl. (Mikkonen 2023.)

6.1 Aiheen valinta ja raja

Opinnäytetyöni taustalla on Riveriassa vuonna 2022 aloitettu työelämäyhteistyön prosessien päivittäminen. Työelämässä oppimisen prosessiin liittyvän selvitystyön aikana todettiin, että riittävän yhtenäistä toimintamallia ei ollut. Uuden prosessimallin kehittäminen ja käynnistäminen koettiin oppilaitoksen ja työelämätoimijoiden yhteistyön vahvistamiselle tarpeelliseksi. Työelämässä oppimisen prosessimallin luominen on toteutettu Riverian kaikkien koulutusalojen, opiskelijoiden sekä yritysten kanssa yhteistyössä.

Opinnäytetyöni aihe valikoitui Riverian työelämässä oppimisen prosessien kehittämisen tarpeiden sekä oman kiinnostuksen ja osaamisen kehittämisen pohjalta. Olin keväällä 2023 mukana kasvat- ja oh-

jausalan edustajana työpajoissa, joissa työelämässä oppimisen prosessin sisältöä kehitettiin. Työelämässä oppimisen prosessien kehittämispajoissa olin mukana keskusteluissa, joissa pohdittiin ohjausprosessin sujuvuutta myös erityisen tuen opiskelijoiden näkökulmasta. Työelämäprosessien uusi toimintamalli otettiin käyttöön syksyllä 2023, jolloin itselleni oli ajankohtaista päättää opinnäytetyöni aihe. Kävin asiasta keskustelua Riverian työelämäyhteistyövastaavien kanssa ja aiheeksi valikoitui näiden pohdintojen myötä erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen sujuvat käytänteet.

Rajasin kehittämistyöni Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueelle pitääkseni aineiston ja koko opinnäytetyöprosessin hallittuna. Koko koulutusorganisaation kattavat tutkimus olisi vaatinut huomattavasti pidemmän ajan ja myös lisäresurssia aineiston käsittelyyn ja opinnäytetyöraportin laatimiseen. Omaan osaamisalaani rajaten pystyin toimimaan itsenäisesti ja sujuvasti verkostossani esimerkiksi tutkimusluvien selvittämisen osalta.

Opinnäytetyöhöni liittyvä toinen rajaaminen koski Webropol-aineistoa. Sähköisen kyselyn saatteessa vastauksia pyydettiin niiltä henkilöiltä, jotka ovat toimineet työpaikkaohjaajana vuosina 2021–2023. Rajaamisen tavoitteena oli saada vastauksia henkilöiltä, jotka ovat ohjanneet opiskelijoita ammatillisen koulutuksen reformin jälkeen ja siten, että ohjausprosessista ei ole liian kauan. Tällä rajaamisella olen halunnut varmistaa ajantasaisen kokemustiedon saamisen.

Opinnäytetyöni aihe on työelämälähtöinen ja siinä huomioidaan toimeksiantajan strategiset tavoitteet. Riverian keskeinen tavoite ja toimintaperiaate on valmentaa tulevaisuuden osaajia työelämään yhdessä työelämäkumppaneiden kanssa. Riverian työ- ja elinkeinoelämäyhteistyön tavoite tutkinnon ja koulutuksen suorittajien osalta on myös yhdenmukainen ammatillisen koulutuksen rahoitusuudistuksen kanssa. Hallitusohjelman suunnitelmien mukaan ammatillisen koulutuksen rahoitusta kohdennetaan aiempaa enemmän suorite- ja vaikuttavuusperusteisesti. Rahoitusuudistus edellyttää koulutusorganisaatioilta vahvoja pedagogisia tuloksia tutkintojen suorittamisen, työllistymisen ja jatko-opintojen mahdollistamiseksi. Näissä asioissa tulee huomioida myös erityisen tuen opiskelijat ja tukeen liittyvät prosessit. Koulutuksen rahoituspohjan muutoksen ja yhteiskunnan tarpeiden moninaistumisen myötä on huomioitava erityisen tuen opiskelijoiden tukitoimien vaikuttavuus ja saatavuus. (Riveria 2023; Karusaari 2020, 18–21; Kupias & Peltola 2019, 78–81.)

Koulutusorganisaation intressien lisäksi opinnäytetyön aihevalinnan taustalla on pitkä työkokemukseni kasvatusta ja ohjausalan ja sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöistä. Toimin eri osaamisalojen opis-

kelijoiden työpaikkaohjaajana nuorisotyössä, vammaispalvelussa, lastensuojelussa sekä järjestötoiminnan eri tehtävissä. Työelämässä toimimisen ohjaamisesta on ollut kyse myös työkokeilijoiden ohjaamisessa ja sosiaalisen kuntoutuksen erilaisissa ohjaustehtävissä. Näkökulmani työelämässä oppimisen ohjaamiseen ja erityisen tuen opiskelijoiden ohjaamiseen on siis monipuolinen. Meneillään olevat opintoni ja tiivis työelämäyhteistyö oman toimenkuvani mukaisesti tukivat opinnäytetyöaiheen valinnassa ja rajaamisessa. Kiinnostus oppimisen moninaisuuteen on kasvanut myös erilaisen verkostotyön myötä. Aloitin ammatillisen koulutuksen tehtävissä päätyöni ohessa vuonna 2016, eli vähän ennen ammatillisen koulutuksen reformia. Olenkin päässyt seuraamaan ammatillisen koulutuksen uudistustyötä kahdessa eri roolissa eli työelämätoimijana ja opettajana. Tämä synergia osaltaan vahvisti kiinnostustani työelämässä oppimisen kysymyksiin.

6.2 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Opinnäytetyöni kohderyhmänä ovat Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen erityisen tuen opiskelijat ja heidän työelämässä oppimispaikkojensa edustajat (työpaikkaohjaajat ja työnantajat) Riverin omistajakunnista sekä yrityksistä ja kolmannelta sektorilta. Hyvinvointi ja terveys -tulosalueella voi opiskella sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa, kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoa, tanssialan perustutkintoa sekä media-alan ja kuvataiteen perustutkintoa. Lisäksi edellä mainituilla osaamisaloilla voi opiskella ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Opiskelijoita hyvinvointi ja terveys -tulosalueella on noin 1800. Opiskelijoiden työelämässä oppimisen paikkoja näillä osaamisaloilla ovat päiväkodit, nuorisotilat, terveyskeskukset, sairaalat, seurakunnat, järjestöt, koulut, erilaiset hoitokodit, matalan kynnyksen kohtaamisen paikat, kirjastot, teatterit, museot, teatteriteknikan ja ilmaisutaiteen eri muotojen toimintaympäristöt.

Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueella erityisen tuen päätös oli voimassa 285:lla opiskelijalla Webropol-aineiston keruun käynnistämisen aikana tammikuussa 2024. Heistä alle 18-vuotiaita oli 115 opiskelijaa (Mikkonen 2023). Työpaikkojen ja työpaikkaohjaajien määrää Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen kohderyhmässä suuri. Opinnäytetyön toteuttamisen aikana Wilma-järjestelmässä oli 1250 eri työpaikkaa tulosalueen työelämässä oppimispaikoissa. Joukossa on isoja organisaatioita, kuten päiväkodit, koulut, työpajat, kulttuurialojen yksiköt sekä sosiaali- ja terveyspalvelutoimijat eri sektoreilla.

6.3 Tutkimuksen lähestymistapa

Opinnäytetyössäni toteutuu konstruktiiivinen lähestymistapa. Konstruktiiviselle tutkimustavalla tyypillisesti opinnäytetyöni on käynnistynyt kehittämistarpeen tunnistamisesta. (Ojasalo ym. 2014, 37; [Lukka 2003, 86] Virtanen 2006, 49). Opinnäytetyö rakentuu työelämässä oppimisen ydinprosessien kehittämisen ympärille. Konstruktiivisessa lähestymistavassa kehittämistarpeen kartoittamisessa ja selvittämisessä kuvataan kehittämistarpeen lisäksi myös toimintaympäristö ja sen erityispiirteet sekä mukana olevat yhteistyötahot. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 37–38 [Lukka 2003, 86–87] Virtanen 2006, 49–50.) Olen ollut mukana Riverian työelämässä oppimisen kehittämistoiminnassa yhden tiimin edustajan. Nykyisessä toimenkuvassani osallistun erityisen tuen opiskelijoiden ohjausprosessien ja toimintamallien kehittämiseen organisaatiomme pedagogisten toimijoiden linjausten mukaisesti opiskelijoita ja työelämäkumppaneita osallistaen.

Organisaatiossamme on todettu erityisen tuen opiskelijoiden määrän kasvaneen reformin jälkeen. Tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrän lisääntyminen on havaittu myös työpaikkaohjaajien toimesta. Opetushallinnon tietopalvelu Vipusen (2024) tilastojen mukaan erityisen tuen opiskelijoita on suhteellisesti eniten palvelualoilla, tekniikan ja tietojenkäsittelyn sekä humanistisilla ja taidealoilla. Näillä jokaisella alalla erityisen tuen opiskelijoiden osuus on noin 12–13 prosenttia. Riverian hyvinvointi ja terveys tulosalueella osuus erityisen tuen opiskelijoista on samansuuntainen, joten tämän tulosalueen osallistaminen opinnäytetyöhön on perusteltua. (Vipunen 2023). Erityisen tuen tarpeesta ja sen moninaisuudesta on saatu tietoa työpaikkakäyntien, työelämässä oppimisen ohjaamisen ja tutkinnon osien näyttöjen arviointien yhteydessä. Tietoa tuen tarpeiden lisääntymisestä on saatu työelämäkumppaneilta, koulutusorganisaation henkilöstöltä ja erityisen tuen opiskelijoiden kertomana.

Opinnäytetyöni etenee konstruktiiivisen kehittämistyön vaiheiden mukaisesti. Ensimmäinen vaihe on kehittämistarpeen tunnistaminen, joka opinnäytetyössäni on erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen käytänteiden kehittämisen tarve. Suunnitteluvaihe toteutui koulutusorganisaation yhteistyötohojen kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta opinnäytetyön tavoitetta täsmentäen. Kehittämistyön sujuvuuden kannalta on tärkeää tuntea prosessin aihealue riittävällä tavalla. Opinnäytetyön toteuttamisvaiheessa, hankin tietoa kehittämiskohteesta aiempiin tutkimuksiin sekä muuhun taustatietoon ja kirjallisuuteen perehtymällä. Tietoperustan laatiminen oli tärkeä osa työn toteuttamisvaihetta; sain tietoperustasta tutkimuskysymyksiin, Webropol-kyselyihin sekä kehittämispajojen teemoihin ajantasaista tutkimustietoa. Tietoperusta on merkityksellinen elementti teorian ja käytännön vuoropuhelussa myös kehittämistyön testaamisen vaiheessa. (Ojasalo ym. 2014, 28; Virtanen 2006, 49–50.)

Opinnäytetyön neljännessä vaiheessa laadin tutkimuksen tulosten pohjalta erityisen tuen opiskelijan ohjauksen toimintamallin, jota testattiin kehittämistyön implementointivaiheessa. Testausvaiheen tavoitteena oli vahvistaa toimintamallin ja teoriakytkentöjen yhteys. Opinnäytetyön implementointi ja arviointivaiheet jatkuvat edelleen. Kehittämistyön tuloksena syntynyttä ohjausmallia sovelletaan ja jatkokehitetään Riverian tarpeiden mukaan. (Virtanen 2006, 50 [Lukka 2003, 87–89] Ojasalo ym. 2014, 65–68.)

Konstruktiiviselle tutkimusotteelle tyypillistä on tosielämän kehittämistarpeeseen vastaaminen. Konstruktiivisen tutkimuksen toteuttaminen edellyttää tutkijan ja käytännön toimijoiden tiimimäistä yhteistyötä. Tämän yhteisöllisen ja osallistavan toiminnan tavoitteena on mahdollistaa kokemuksellinen oppiminen, joka pohjautuu olemassa olevaan teoreettiseen tietoon (Ojasalo ym. 2014, 37–38 [Lukka 2003, 84]). Mallin kehittämisotteessa ja menetelmällisissä valinnoissa tutkijaa ohjaa osallisuus ja yhteisöllinen toiminta. Tärkeä elementti kehittämisprosessissa on tutkimukseen osallistuvien vuorovaikutus työskentelyn eri vaiheissa (Ojasalo ym. 2014, 66 [Lukka 2003, 89].)

Konstruktiivinen tutkimusote valikoitui lähestymistavaksi jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa erilaisen ohjauskeskustelujen, verkostoyhteistyön ja Riverian toimijoiden kanssa käy kautta. Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus nousevat aidosta työelämään kehittämisen käytänteistä. Konstruktiiviselle tutkimukselle on tyypillistä vahva vuorovaikutteisuus eri osapuolten kesken (Virtanen 2006, 48–50; Ojasalo 2014, 66.) Tämä vuoropuhelu tulee ilmi opinnäytetyön eri vaiheissa alkaen suunnittelusta ja jatkuen opinnäytetyössä luodun ohjauksen toimintamallin testaukseen. Lisäksi mahdollinen tutkimustulosten hyödyntäminen organisaatiomme erityisen tuen prosessien ohjeistuksessa edellyttää riittävää verkosto- ja yhteiskehittämistä. Opinnäytetyöni eri vaiheet on kuvattu kuviossa 1 (Ojasalo 2014, 67; Virtanen 2006, 49-50).

KUVIO 1. Laadukasta tukea työelämään -opinnäytetyön konstruktivisen prosessin vaiheet (mukaillen Ojasalo ym. 2014, 67).

Opinnäytetyöni prosessissa on konstruktivisen tutkimusotteen lisäksi myös palvelumuotoilun tyypillisiä piirteitä. Idea ja aihe liittyvät vahvasti käyttäjälähtöisyyteen ja oikean ongelman tunnistamiseen. Tässä opinnäytetyössä käyttäjiä, eli asiakkaita ovat erityisen tuen opiskelijat ja työpaikkaohjaajat. Aidon työelämlähtöisen kehittämistarpeen tunnistamiseen on tarvittu asiakasymmärrystä ja käyttäjäkokemuksia, kuten toimitaan myös palvelumuotoilussa. Kokemus- ja teoretieto erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen jaksojen haasteista sekä Riverian työpaikkaohjaajapalautekyselyt ovat olleet keskeisessä roolissa opinnäytetyöaiheen määrittelyssä. Opinnäytetyöprosessini suunnitteluvaiheessa keskeinen vaihe oli aiheen rajaaminen ja siinä tärkeitä kumppaneita olivat opinnäytetyöni ohjaaja Riverialta sekä oman tiimin kollegat. Palvelumuotoilussa ideointi ja sisällön rajaaminen ovat tulevaisuuteen orientoivia toimenpiteitä, joten palvelumuotoiluun viittaa myös ohjauksen toimintamallin testaaminen ja yhteiskehittäminen prosessin eri vaiheissa. (Tuulaniemi 2016, 24–25, 116–117; Kurronen 2013, 71.)

6.4 Kehittämistyön menetelmät

Opinnäytetyössä käytettiin aineistonkeruuseen useampaa menetelmää. Ennen työpaikkaohjaajille, opiskelijoille ja henkilöstölle pidettäviä kehittämispajoja keräsin aineistoa Webropol-kyselyillä (LIITE 3 ja LIITE 4). Selvitin opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin liittyviä keskeisiä teemoja sähköisillä kyselyillä pääosin monivalintakysymyksin. Muutamiin kysymyksiin oli lisäksi mahdollisuus antaa avoin vastaus. Useamman aineistonkeruunmenetelmän käyttämistä tässä opinnäytetyössä perustelen kehittämispajoissa tarvittavan monipuolisen aineiston saatavuuden varmistamisella (Seppänen-Järvelä, Åkerblad & Haapakoski 2019, 3).

Monimenetelmätutkimuksessa on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota laadullisen ja määrällisen aineiston riittävän vahvaan vuoropuheluun, että päätelmät ovat johdonmukaisia ja luotettavia (Vilkkä & Mankki 2024, 28–29). Opiskelijoille ja työpaikkaohjaajille suunnatuissa Webropol-kyselyissä laadin kysymystyypit toisiaan vastaaviksi. Kysymysten laadintaa varten perehdyin aiheeseen liittyviin väitöskirjoihin sekä oppimisen vaikeuksien ja oppimisvaikeuksien teorialähteisiin. Riitta Karusaari (2020) on väitöstutkimuksessaan selvittänyt asiakaslähtöisyyttä osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa. Karusaaren tutkimuksesta sain hyvää taustatietoa Webropol-kysymysten asettamiseen. Elisa Salmi on väitöstutkimuksessaan (2022, 13–14) tarkastellut ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien motivaatiota, oppimisvaikeuksia ja niiden vaikutuksia opintojen loppuunsaattamiselle. Salmen tutkimuksessa tarkasteltiin myös, millaisia käsityksiä opiskelijoilla on itsestään oppijoina. Salmen ja Karusaaren väitöstutkimusten tiedoista oli apua erityisesti oppimisvaikeuksiin liittyvien kysymysten asettelussa sekä kehittämispajojen työelämässä oppimiseen liittyvien teemojen määrittelyssä. (Karusaari 2020, 32–34, 112–114; Salmi 2022, 45–48, 50–53).

Toikon ja Rantasen (2009, 120–121) mukaan kehittämistoiminnassa tiedontuotannon hankkimista voidaan jäsentää ja kuvata toiminnan eri vaiheiden mukaisesti. Opinnäytetyössäni tietoa hankitaan prosessimaisesti ja olen kuvannut kehittämistoiminnan eri vaiheisiin liittyviä kehittämiskysymyksiä ja aineiston keruutapoja aineistomatriisiin taulukossa 1. Opinnäytetyössäni nämä aineistomatriisisissa kuvatut asetelmat limittyvät toisiinsa prosessin eri vaiheissa, kuten Toikko & Rantanen asian määrittelevät.

TAULUKKO 1 Laadukasta tukea työelämään -kehittämistyön aineistomatriisi (mukaillen Toikko & Rantanen 2009, 121).

Kehittämisprosessin vaihe	Kehittämiskysymys	Aineiston keruutapa
Kehittämispajojen tausta-aineiston keruu	Erityisen tuen opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien kokemuksen opiskelijoiden tuen ja ohjauksen tarpeista työelämässä oppimisen jakson aikana	Webropol-kysely
Kehittämispajojen toteuttaminen	1. Käytänteet, joista erityisen tuen opiskelijat kokevat hyötyvänsä työelämäjaksolla 2. Käytänteet, jotka työpaikkaohjaajat ovat kokeneet toimiviksi erityisen tuen opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimisen näkökulmasta 3. Käytänteitä, joita opettajat ja ohjaajat pitävät tarpeellisina erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen varmistamisessa.	Aivoriihi Toivelistatekniikka
Toimintamallin testaus	Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjauksen toimintamallin toimivuuden ja kehittämistarpeiden selvittämisen kohderyhmältä	Palaute ohjauksen toimintamallista

6.5 Opinnäytetyön aineiston keruun tavat

Opinnäytetyön aineiston keruussa käytin laadullisia ja määrällisiä menetelmiä. Aineiston keruu opinnäytetyöhön toteutettiin Webropol-kyselyllä ja osallistavissa työpajoissa, joita järjestettiin työelämäkumppaneille, opettajille ja erityisen tuen opiskelijoille. Webropol-kyselyt opiskelijoille ja työpaikkaohjaajille toteutettiin tammi-helmikuussa 2024. Webropol-lomakkeen kysymykset työpaikkaohjaajille koskivat toimintatapoja, joita he pitävät toimivina erityisen tuen opiskelijan ohjaamisessa ja joita he pitävät tärkeinä ammatillisen osaamisen hankkimisen näkökulmasta. Lomakkeessa selvitettiin myös työpaikkaohjaajien kokemia haasteita erityisen tuen opiskelijan ohjaamisessa. Opiskelijoille laaditussa kyselylomakkeessa selvitettiin asioita ja toimintatapoja, jotka ovat auttaneet heitä oppimaan työtehtäviä ja saavuttamaan omia tavoitteita. Opiskelijoiden lomakkeessa selvitettiin myös oppimismotivaatioon ja koettuihin haasteisiin liittyviä seikkoja.

Kvantitatiiviseen eli määrälliseen aineistonkeruuseen opinnäytetyötäni varten luotiin Riverian Wilma-järjestelmään hakutoiminnot, joilla pystyin lähettää Webropol-kyselylinkit kootusti. Hakutoiminnossa

huomioitiin alaikäisten vastaajien huoltajilta kysyttävä suostumus (LIITE 4). Sähköisellä kyselylomakkeella voidaan tavoittaa iso joukko vastaajia, joten Wilman hakutoiminnon käyttäminen oli tarkoituksenmukaista (Vilkkä 2007; 114 & Alastalo & Ellonen 2023). Webropol-kysely lähetettiin tammikuussa 2024 opinnäytetyn suunnitelmavaiheessa tiedossa olevan ja vastausluvan saaneen määrän mukaisesti 115:lle erityisen tuen opiskelijalle. Kyselyyn vastasi 34 Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen erityisen tuen opiskelijaa. Työpaikkaohjaajille suunnattu kysely tavoitti 271 vastaajaa, joista 84 vastasi kyselyyn.

Wilman käyttäminen sähköisen kyselyn lähettämistä ja tutkimuksen toteuttamista ajatellen on salassapito- ja tietoturvamääräykset huomioivaa. Wilmaa voi käyttää viestimiseen opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa, koska se käyttää suojattua yhteyttä ja viestit kulkevat salattuna. Käytössäni oli organisaatiomme Wilma-asiantuntijan tekemät haut, joilla pystyin viestimään tietoturvallisesti opiskelijoille ja heidän huoltajilleen. Wilmaan oli tehty omat haut alle 18-vuotiaille ja täysi-ikäisille opiskelijoille, joten tutkimusluvan saaneiden poiminta oli vaivatonta kyselylomaketta lähetettäessä. (Mikkonen 2023.)

Toikon ja Rantasen (2009, 155) mukaan tutkimuksessa käytettävän lomakkeen esitestaus on tärkeää, kuten on toimittu myös tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyössäni kyselylomakkeen suunnittelu ja testaaminen olivat tärkeä osa kokonaisprosessia. Webropol-kyselyn tulokset toimivat opinnäytetyöprosessin toisen vaiheen, eli kehittämispajojen teemojen jäsentämisessä. Ennen Webropol-kyselyn lähettämistä testasin lomakkeen yhden kohderyhmäläisen kanssa ja kahden hyvinvointi ja terveys -tulosalueen ulkopuolisen opiskelijan kanssa. Kyselylomake toimii mittarina ja aineiston tuottajana opinnäytetyölle, joten kysymykset on laadittu opinnäytetyösuunnitelmaan perustuen (Vilkkä 2021, 105).

Opinnäytetyön työelämätoimijoille suunnattavan kyselylomakkeen esitestauksen tein säännöllisessä yhteistyössä olevan kumppanimme avulla. Myös erityisen tuen opiskelijoiden kyselylomakkeiden testaajat löytyvät oman työelämäverkostoni kautta. Lomakkeen esitestauksella sain muutamia parannusehdotuksia ja täsmennyksiä kysymysten asetteluun. Tein muutoksia kysymysten selkeyttämiseen ja asioihin, jotka sujuvoittivat Webropol-aineiston käyttöä. Testaus oli tärkeä väline myös kyselyn teknisen sujuvuuden varmistamiseen, vaikka ohjelma olikin tuttu aiemmista työtehtävistäni. Opiskelijoille ja työelämäkumppaneille lähtevän kyselylomakkeen arviointiin osallistin myös muutamia vapaaehtoisia opettajakollegoita hyvinvointi ja terveys -tulosalueelta. Heillä kaikilla oli koulutusta ja kokemusta erityisen tuen ja ammatillisen koulutuksen tehtävistä, joten sain lisävarmuutta kysymyslomakkeiden riittävään laatuun.

6.6 Osallistavat kehittämispajat aineistonkeruumenetelmänä

Sähköisen kyselyn lisäksi tietoa opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin kerättiin kvalitatiivisesti eli laadullisesti. Laadullinen aineisto kerättiin kolmessa kehittämispajassa, jotka toteutettiin opinnäytetyön kohderyhmille erillisinä kokonaisuuksina. Kehittämispajat järjestin Webropol-aineiston käsittelyn/analyysin jälkeen helmikuu-maaliskuussa 2024 seuraavasti:

Paja 1: Työpaikkaohjaajat

Paja 2: Erityisen tuen opiskelijat

Paja 3: Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen opettajat ja ohjaajat ja työelämäyhteistyövastaavat

Webropol-kyselyjen tulokset toimivat kehittämispajojen suunnittelun ja toteuttamisen keskeisenä taustaineistona. Kyselytulosten ja kehittämispajojen aineistonkeruun yhdistelmän tavoitteena oli saada opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin ja aineistoista voidaan saada syvempää ymmärrystä (Seppänen-Järvelä, Åkerblad & Haapakoski 2019, 3). Kehittämispajojen ryhmäkeskustelujen oli tavoitteena vahvistaa Webropol-tuloksissa esiin tulleita tuloksia osaamisen hankkimisen mahdollisuuksista työelämässä oppimisen aikana. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa myös uusia ja laajempia näkökulmia yhteisöllisellä ideoinnilla. (Vilka 2007, 114; Alastalo & Ellonen 2023; Ojasalo ym. 2014, 44.)

Osallistaviin työpajoihin osallistuvat henkilöt valitsin vapaaehtoisuuteen perustuen lumipallo- ja eliittiotannalla. Eliittiotannassa osallistujien valinta perustuu määrän sijasta osallistujien tiedon määrän. Eliittiotannalla voidaan pyytää mukaan toimijoita, joilla on tietoa ja ymmärrystä opinnäytetyön tutkimusaiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 74–75.) Tässä tutkimuksessa kehittämispajojen tiedonkeruumenetelmänä on käytetty lumipallo-otantaa. Lumipallo-otannan mukaisesti tiedän Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen sekä työelämäkumppanien avaintoimijoita. Opinnäytetyöstä kerrottua olen jo saanut vinkkejä henkilöistä, joille kyselylomake tai kutsu työpajoihin kannattaa laittaa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86.) Opinnäytetyöni kehittämispajojen tavoitteena oli saada Webropol-kyselyn tuloksista lisätulintoja ja hyödyntää aineiston integrointia. Integroinnilla tässä yhteydessä tarkoitetaan aineistojen välistä vuorovaikutusta. Opinnäytetyössäni tämä vuorovaikutus lähtee liikkeelle Webropol-aineiston laadinnalla ja yhdistyy kehittämispajoissa käytyyn tutkimuskysymyspohjaiseen keskusteluun. (Vilka 2024, 104–106:).

Kun tiedotin hyvinvointi ja terveys -tulosalueen erityisen tuen opiskelijoiden omavalmentajia ja ammatillisia opettajia erityisen tuen opiskelijoille lähetettävästä kyselystä, pyysin asiasta kiinnostuneita opettajia ja ohjaajia ilmoittautumaan työpajoihin, joita järjestetään maalis-huhtikuussa 2024. Tavoitteeni oli järjestää vähintään yksi dialoginen kehittämispaja jokaiselle kohderyhmälle, eli työelämäkumppaneille, opiskelijoille sekä opettajille ja ohjaajille. Kehittämispajojen teemat ja sisältö perustuivat Webropol-kyselyjen vastauksiin. Yhden kehittämispajan ajallinen kesto oli kaksi ja puoli - kolme tuntia.

Suunnitelma ja tavoite oli, että jokaiseen kehittämispajaan saadaan 7–8 osallistujaa. Työpaikkaohjaajia kehittämispajaan kutsuttiin yhdeksän henkilöä, joista kahdeksan pääsi osallistumaan. Työpaikkaohjaajien kehittämispajassa oli edustettuna kuusi eri organisaatiota hyvinvointi ja terveys -tulosalueen kumppaneistamme. Lisäksi työpaikkaohjaajien kehittämispajaan osallistui Karvin työelämätoiminkuntaan nimetty kasvatus- ja ohjausalan opettajaedustaja.

Opiskelijoiden aktivoiminen opiskelijoille suunnattuun kehittämisiltapajaan oli haastavampaa kuin oletin. Lähetin Webropol-kyselystä kaksi muistutusta ja niissä oli pyyntö myös kehittämispajoihin osallistumisesta. Opiskelijoiden kehittämispajaan osallistui viisi opiskelijaa ja lisäksi yksi ammatillisen erityisopetuksen asiantuntija ulkopuolisena fasilitaattorina. Opiskelijoiden pajaan osallistuneet henkilöt tavoitin pääasiallisesti lumipallo-otannalla, kuten myös työpaikkaohjaajat ja koulutusorganisaation henkilöstön. Opiskelijoiden mukaan saamista edesauttoi aiempi tiivis yhteistyö opiskelijoiden omavalmentajien ja opiskelijoiden kanssa. Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen henkilöstön kehittämispajassa oli kahdeksan osallistujaa. Henkilöstölle suunnatussa kehittämispajassa oli mukana myös opinnäytetyöni ohjaaja sekä organisaatiomme Laadun kehittäjä asiantuntijan roolissa.

Työpajoissa oli teemahaastattelun piirteitä, koska pajoissa keskusteltiin opinnäytetyön tietoperustasta ja Webropol-kyselyjen tuloksista nousseista aiheista. Teemahaastattelussa hankitaan tietoa osallistujien kokemuksista käsiteltäviin aiheisiin liittyen. Pääasiallisesti kehittämispajan aineistonhankintamenetelmässä oli kyse kuitenkin yhteisöllisestä ideointimenetelmästä, joista tunnetuin on aivoriihityöskentely, josta käytetään usein myös termiä ideointityöpaja (Ojasalo ym. 2014, 44; Innokylä). Aivoriihimenetelmää käyttäen mahdollistin vapaan keskustelun käymisen työelämässä oppimisen prosessien haasteista ja onnistumisista. Jokaisen kehittämispajan lopuksi hyödynsin myös toivelistatekniikkaa, jonka käyttäminen osoittautui opinnäytetyön tuloksia ajatellen merkitykselliseksi. (Ojasalo ym. 2014, 172–173, Innokylä.)

6.6.1 Työpaikkaohjaajien kehittämispaja

Työpaikkaohjaajien kehittämispaja toteutettiin ensimmäisenä. Työpaikkaohjaajien kehittämispajan teemat nostin opiskelijoille suunnatun Webropol-kyselyn aineistosta, johon oli vastannut 84 työpaikkaohjaajaa. Lisäksi hyödynsin kehittämispajassa ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteita ja Karvin raportointiaineistoa. Pajan aluksi kerroin työpaikkaohjaajille opinnäytetyön tavoitteista ja heidän roolistaan opinnäytetyön aineiston keruussa. Ennen varsinaisen työskentelyn käynnistämistä pyysin jokaista osallistujaa kertomaan hiukan itsestään ja työelämässä oppimisen paikoista, joissa olivat olleet osaamista hankkimassa eri tutkinnon osiin. Esittelykierroksen koin tärkeäksi yhteisen ymmärryksen ja osaamisen jakamisen näkökulmasta sekä luottamuksellisen ja turvallisen keskusteluilmapiiirin luomisen näkökulmasta.

Työpaikkaohjaajien pajassa työskentely alkoi ammatillisen koulutuksen tavoitteiden ja Riverian työelämässä oppimisen prosessin esittelyllä. Seuraavaksi esittelin osallistujille Webropol-kyselyn tulokset, jotka toimivat myös pajan keskustelurunkona.

**Tervetuloa Laadukasta tukea työelämään –
kehittämispäivään 28.2.2024**

Aikataulu ja työskentelyvaiheet

13:00 Yhteiset kahvit ja tutustuminen Ravintola Peltsin kahviossa

13:30 Esittäytyminen: napakka "hissipuhe" itsestäsi Hyvinvoinnin ja terveyden tulosalueen toimijana (sosiaali- ja terveys-, kasvatus- ja kulttuuriala)

13:45 Kehittämistyön tavoitteet
Laatu käsitteenä ja pedagogisena elementtinä

14:00 Kehittämistyön tausta-aineistoon tutustuminen ja nostot aineistosta

14:15 T Työelämäasiantuntijuuden jakaminen:

- Millaisilla toimenpiteillä laadukas työelämässä oppimisen ohjaaminen saavutetaan?
- Mitä hyviä käytänteitä tiedämme erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisesta?
- Mitä voimme yhdessä tehdä hyvien käytäntöjen vakiinnuttamiseksi?

15:20 Kiitokset, evästyks ja huomaa hyvä ☺

KUVA 1. Työpaikkaohjaajien kehittämispajan aikataulu ja työskentelysuunnitelma

Työpaikkaohjaajien kehittämispajan työskentelyn tueksi laadin opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin ja Webropol-lomakkeeseen teemoittuvan kysymyslistan. Kysymyslistan tehtävänä oli pitää keskustelu opinnäytetyön tavoitteessa, eli saada tietoa siitä, millaisia tukitoimia/metodeja työpaikkaohjaajat käyttävät erityisen tuen opiskelijoiden ohjaamisessa työelämässä oppimisen aikana.

1. Millaisia tuen tarpeita tai haasteita erityisen tuen opiskelijoilla yleensä on työelämässä oppimisen aikana?
2. Mitä menetelmiä (miten ohjaatte) käytätte erityisen opiskelijoita työharjoittelun aikana?
3. Kuinka varmistatte, että työtehtävät ja ympäristö ovat saavutettavissa ja sopivia erilaisille opiskelijoille?
4. Millaista lisätukea osaamisen hankkimiseen tarjoatte erityisen tuen opiskelijalle työelämässä oppimisen aikana?
5. Miten arvioitte erityisen tuen opiskelijan osaamisen edistymistä työelämässä oppimisen aikana?
6. Millaisia tapoja käytätte erityistä tuen opiskelijan rohkaisemiseen ja motivoimiseen työelämässä oppimisen aikana?
7. Koetteko, että erityisen tuen opiskelija ilmaisee itsenäisesti, mikäli hän tarvitse lisäohjeita tai tukea työtehtävien suorittamiseen?

6.6.2 Opiskelijoiden kehittämispaja

Opiskelijoiden kehittämispaja toteutettiin samalla periaatteella kuin työpaikkaohjaajien kehittämispaja. Opiskelijoiden kehittämispajan teemat nostin opiskelijoille suunnatun Webropol-kyselyn aineiston tuloksista. Kyselyyn oli vastannut 34 erityisen tuen opiskelijaa hyvinvointi ja terveys -tulosalueen opiskelijoista. Pajan aluksi kerroin opiskelijoille opinnäytetyön tavoitteista ja heidän roolistaan opinnäytetyön aineiston keruussa. Ennen varsinaisen työskentelyn käynnistämistä pyysin jokaista osallistujaa kertomaan hiukan itsestään ja työelämässä oppimisen paikoista, joissa olivat olleet osaamista hankkimassa eri tutkinnon osiin.

Tervetuloa Laadukasta tukea työelämään – kehittämisisiltapäivään 14.3.2024

Aikataulu ja työskentelyvaiheet

13:00 Esittäytyminen: napakka ”hissipuhe” itsestäsi opiskelijana

13:40 Kehittämistyön tavoitteet

Kehittämistyön tausta-aineistoon tutustuminen ja nostot aineistosta

14:00 Työelämässä oppimisen kokemusten jakaminen:

- Millaisilla toimenpiteillä laadukas työelämässä oppimisen ohjaaminen saavutetaan?
- Mitä hyviä käytänteitä tiedätte työelämässä oppimisen tukemisesta?
- Mitä voimme yhdessä tehdä hyvien käytäntöjen vakiinnuttamiseksi?

14:50 Yhteenveto ja kiitokset

Joensuu // Kitee // Lieksa // Nurmes // Outokumpu // Valtimo **RIVERIA.FI**

KUVA 2 Opiskelijoiden kehittämisisiltapäivän aikataulu ja työskentelysuunnitelma

Myös opiskelijoiden kehittämispajaan olin laatinut keskustelua ohjaavan kysymyslistan pitääkseni työskentelyn tutkimuskysymysten mukaisessa tavoitteessa. Kysymysten tehtävänä oli varmistaa, että opiskelijoilta saadaan tietoa asioista, jotka ovat edistäneet heidän tavoitteiden saavuttamista ja oppimista työelämäjakson aikana.

1. Mitkä asiat ovat auttaneet sinua oppimaan ammattitaitovaatimusten mukaisia työtehtäviä?
2. Mitkä toimintatavat helpottavat työtehtävien oppimista?
3. Millaiset asiat tai menetelmät työpaikalla ovat tehneet sinulle annetuista työtehtävistä ymmärrettäviä tai sujuvoittaneet suoriutumistasi?
4. Mitkä asiat lisäävät motivaatiasi osaamisen hankkimiseen työelämässä oppimisen aikana?
5. Millainen ohjaus tai tuki on ollut sinulle hyödyllistä työelämässä oppimisen aikana?
6. Millainen toimintatapa tai menetelmä auttaa sinua muistamaan ja ymmärtämään paremmin työtehtäviäsi?
7. Millaiset asiat auttavat sinua tuntemaan olosi turvalliseksi työelämässä oppimisen aikana?

6.6.3 Henkilöstön kehittämispaja

Hyvinvointi ja terveys -tulosalueen henkilöstön kehittämispajan toteutus mukaili opiskelijoille ja työpaikkaohjaajille toteutettua pajaa. Keskeinen ero toteutuksessa verrattuna kahteen edelliseen pajaan oli,

että henkilöstön kehittämispajan teemat oli Webropol-kyselyn sijaan määritelty opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien kehittämispajoista saadun tiedon pohjalta. Tämän menettelyvalinnan tein opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa, koska tavoitteena henkilöstön pajassa oli saada pedagogista dialogia opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien merkityksellisiksi kokemista osa-alueista.

Henkilöstön kehittämispajaan osallistui kahdeksan henkilöä opetus- ja ohjaushenkilöstöstä. Lisäksi henkilöstön kehittämispajassa oli mukana organisaation laatuasiantuntija sekä työelämäyhteistyön vastuuhenkilö. Pajan aluksi jokainen osallistuja käytti lyhyen puheenvuoron omasta roolistaan työelämässä oppimisen prosessissa. Esittäytymisen jälkeen kerroin tiiviisti opinnäytetyön taustat ja tavoitteet ja esittelin opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien Webropol-kyselyjen tulokset ja niiden pohjalta toteutettujen kehittämispajojen aineistokoonnin.

Tervetuloa Laadukasta tukea työelämään – kehittämisiltapäivään 20.3.2024

Aikataulu ja työskentelyvaiheet

14:00 Esittäytyminen: napakka "hissipuhe" itsestäsi Hyvinvoinnin ja terveyden tulosalueen toimijana (sosiaali- ja terveys-, kasvatusta- ja kulttuuriala)

Kehittämistyön tavoitteet

Laatu käsitteenä ja pedagogisena elementtinä

Kehittämistyön tausta-aineistoon tutustuminen ja nostot aineistosta

Työelämäasiantuntijuuden jakaminen:

- Millaisilla toimenpiteillä laadukas työelämässä oppimisen ohjaaminen saavutetaan?
- Mitä hyviä käytänteitä tiedämme erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisesta?
- Mitä voimme yhdessä tehdä hyvien käytäntöjen vakiinnuttamiseksi?

15:45 Kiitokset, evästys ja huomaa hyvä ☺

Joensuu // Kitee // Lieksa // Nurmes // Outokumpu // Valtimo **RIVERIA.FI**

KUVA 3 Henkilöstön kehittämisiltapäivän aikataulu ja työskentelysuunnitelma

6.7 Kehittämispajojen aineiston analysointi

Kehittämispajoista saatua aineistoa analysoin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä analysointivaiheessa kävin läpi opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien kehittämispajoissa tuottaman aineiston, josta sain aineistoa koulutusorganisaation edustajien kehittämispajaan (Paja 3). Aloitin analysoinnin käymällä läpi pa-

joissa 1 ja 2 tuotetut aivoriihityöskentelyn aineistot. Pajojen sujuvan ja luontevan työskentelyn varmistamiseksi kirjasin pajatyöskentelyn aikana keskustelun kulkua ja kommentteja sekä sähköisesti että paperiselle lomakkeelle. Koin erityisesti opiskelijoiden pajaa suunnitellessani, että pajan ohjaajana pelkään tietokoneen ääressä työskentely olisi tehnyt tilanteesta epäluontevan ja siihen olisi saattanut tulla keskeytyksiä. Opiskelijoiden kehittämispajassa fasilitaattorina oli asiantuntija ammatillisesta erityisopilaitoksesta ja pystyin kirjaamaan osallistujien kommentteja työskentelyn aikana itse.

Pajojen tallentamisen ja litteroinnin poissuljin vaihtoehtoista, koska jo pajojen suunnitteluvaiheessa pystyin huomioimaan oman mahdollisuuteni toimia roolini kirjurina lähitapaamisissa. Työpaikkaohjaajien ja henkilöstön pajoissa oli mukana fasilitaattorit koulutusorganisaatiosta, joten pystyin tekemään lomakemuistiinpanoja luontevasti keskustelujen aikana. Fasilitaattorien johtamien keskusteluavausten ja keskustelun johtamisen myötä minulla oli aikaa kommenttien kirjoittamiseen. Opiskelijoiden pajassa osallistujamäärä oli pieni. Erityisen tuen asiantuntijan keskustelunostot mahdollistivat muistiinpanojen tekemisen reaaliajassa. Pajojen aikana kirjasin muistiinpanoja taulukkomuotoon (LIITE 7), joka toimi myös analysointirunkona myöhemmässä aineiston käsittelyvaiheessa. Osan muistiinpanoista kirjasin käsin, riippuen keskustelutilanteistani ja roolistani työskentelyn aikana.

Opinnäytetyön aineiston olen analysoinut induktiivisella sisällön analyysillä. Kehittämistyö perustuu osallistujien kokemuksiin ja autenttisiin näkemyksiin työelämässä oppimisprosessin sujuvista käytännöistä. Induktiivinen sisällönanalyysi sopii aineistoihin, jotka ovat tekstejä tai tekstimuotoon saatettuja, kuten tässä opinnäytetyössä on toimittu (Elo, Kajula, Tohmola & Kääriäinen 2022, 216, 218–220). Tein jokaiseen kehittämispajaan analysointirungon erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjausprosessin keskeisistä teemoista. Analysointirunko mukailee kehittämispajojen keskusteluteemoja ja tutkimuskysymyksiä. Kehittämispajojen aineistosta nostin esiin opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin liittyviä näkemyksiä ja kokemuksia. Etsin pajoihin osallistuneiden henkilöiden vastauksista ja pohdinnoista samankaltaisuuksia ja eroja. Teknisessä samanlaisuuksien merkinnässä etenin melko yksinkertaisesti, eli hyödynsin asiakirjaohjelman tekstinkäsittelyominaisuuksia ja etsi-komentoja. Maltillisen aineistomäärän vuoksi tämä oli ketterä ja tarkoitukseeni sopiva työskentelytapa. (Tuomi & Sarajärvi 2014, 108–111).

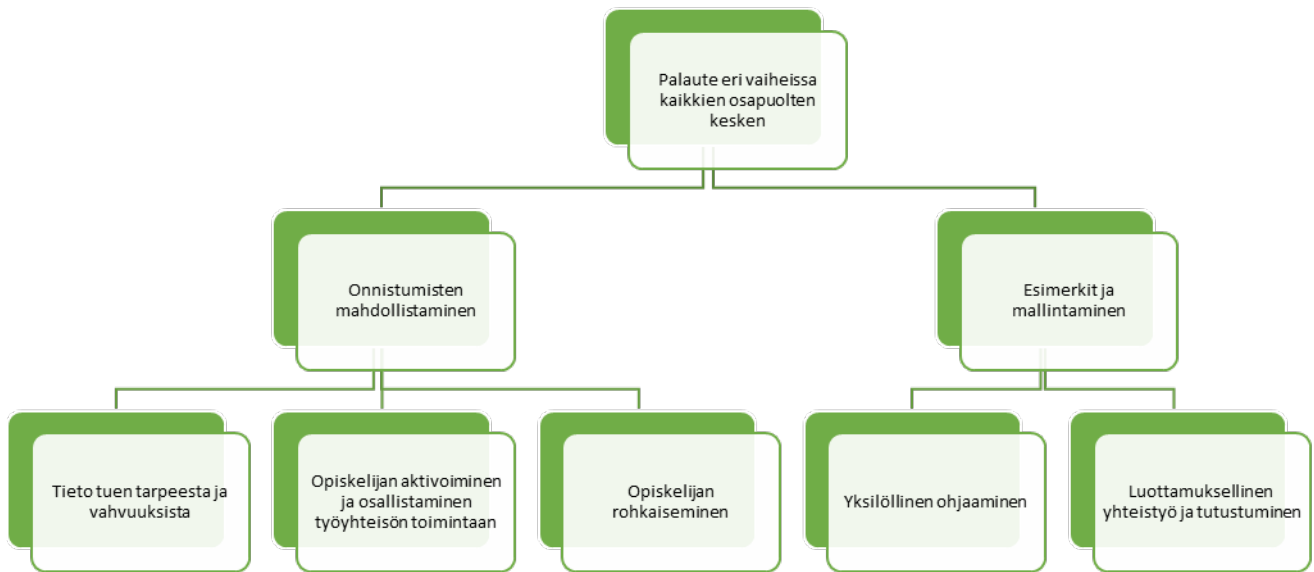
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tässä luvussa kerrotaan opinnäytetyöprosessista saadut tulokset opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin pohjautuen. Tutkimuskysymyksiin olen saanut vastauksia ja aineistoa kolmessa eri kehittämispajassa. Opiskelijoiden pajaan osallistui viisi opiskelijaa, työpaikkaohjaajien pajassa oli kahdeksan osallistujaa ja henkilöstön pajassa kymmenen henkilöä. Kehittämispajojen aineistojen analysoinnissa tulokset on ryhmitelty tutkimuskysymysten teemojen mukaisesti jokaisesta pajasta erikseen. Opinnäytetyön tulosten tuotoksena on luotu erityisen tuen opiskelijan ohjauksen toimintamalli (KUVIO 5 ja LIITE 8). Ohjauksen toimintamallia on testattu kolmessa eri työelämässä oppimisen ohjausprosessissa erityisen tuen opiskelijan, Riverian henkilöstön ja työelämäkumppanin toimesta.

7.1 Työpaikkaohjaajien näkemykset laadukkaasta erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjaamisesta

Työpaikkaohjaajien kehittämispaja toteutettiin ensimmäisenä. Kehittämisiltapäivän aluksi esittelin osallistujille Webropol-aineiston tuloksia ja kerroin Riverian strategisista linjauksista, jotka koskevat työelämäyhteistyötä. Riverian menestystekijöistä keskusteluun nostettiin vaikuttava työelämäyhteistyö ja maakunnan työelämätarpeisiin vastaava koulutus ja tutkimukset. (Riveria 2022). Nämä tavoitteet toimivat hyvänä alustuksena ja laatu- ja sisältökuulman ylläpitäjänä koko keskustelun ajan. Ajatusten ja ohjauskokemusten vaihto, ideointi ja keskustelu pajassa oli runsasta ja vilkasta. Työskentelyyn osallistuneiden fasilitaattorien avulla ja kehittämispajan työjärjestystä noudattaen työskentely pysyi opinnäytetyön aiheissa.

Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisessa työpaikkaohjaajien näkemykset olivat yhdenmukaisia Webropol-aineiston kanssa. Työpaikkaohjaajien kehittämispajan vastaukset koottu kuvioon 2. Kehittämispajaan osallistuneet työpaikkaohjaajat pitivät merkityksellisinä tekijöinä yksilöllistä ohjaamista, esimerkkien ja käytännön työtehtävien mallintamista, sekä opiskelijan kannustamista ja rohkaistamista itsenäiseen suoritukseen. Keskustelussa nousi vahvasti esille opiskelijan minäpystyvyyden tukeminen ja onnistumiskokemusten mahdollistaminen. Työpaikkaohjaajat kokivat tärkeäksi, että erityisen tuen opiskelijalta vaaditaan osaamista riittävästi. Tässä yhteydessä korostettiin oikea-aikaista ja riittävää ohjausta sekä opiskelijalle että työpaikkaohjaajalle koulutusorganisaation taholta. Ohjauskeskustelut nousivatkin selkeästi esille useassa puheenvuorossa.

KUVIO 2. Työpaikkaohjaajien tärkeinä pitämät toimintatavat erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisessa

Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen näkökulmasta merkittävänä ja tärkeänä seikkana pidettiin opiskelijan osallistamista ja rohkaisemista mukaan työyhteisön toimintaan. Aikatauluihin liittyvät seikat nousivat myös tärkeiksi tekijöiksi. Työtehtävien strukturointi, aikataulullinen jäsentäminen ja tarvittaessa joustavuus työtehtävien suorittamisessa koettiin myös tärkeiksi toimenpiteiksi.

Erityisen tuen opiskelijan osaamisen hankkimisen varmistamisessa selkeät tarpeet työpaikkaohjaajien mielestä ovat henkilökohtainen ohjaus ja opiskelijan tukeminen. Kehittämispajassa käytyjen keskustelujen mukaan opiskelijan osaamisen hankkiminen voidaan varmistaa johdonmukaisella ja selkeällä palautteella, jota opiskelijalle tulee antaa säännöllisesti ja erityisesti uusien työtehtävien aikana riittävän usein. Aineiston analysoinnissa korostui myös etukäteistiedon merkitys ja tuen tarpeen määrittämisen tärkeys kolmikantaisena keskusteluna, jossa ovat mukana opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja.

Työpaikkaohjaajien pajassa erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen haasteiksi nimettiin työtehtäväkokonaisuuksien hahmottaminen, työtehtävistä itsenäinen suoriutuminen sekä työtehtävien suoritustapaan liittyvät seikat. Keskustelua käytiin myös muutostilanteisiin reagoimisen haasteista ja kyvystä muokata omaa toimintaa tilanteen niin vaatiessa. Webropol-aineistosta ja kehittämispajan tuloksista saatu tieto erityisen tuen tarpeen huomioimisesta ennen työelämässä oppimisjaksoa oli koulutusorganisaation sekä opiskelijan näkökulmasta myönteinen. Pajaan osallistuneet kertoivat vain

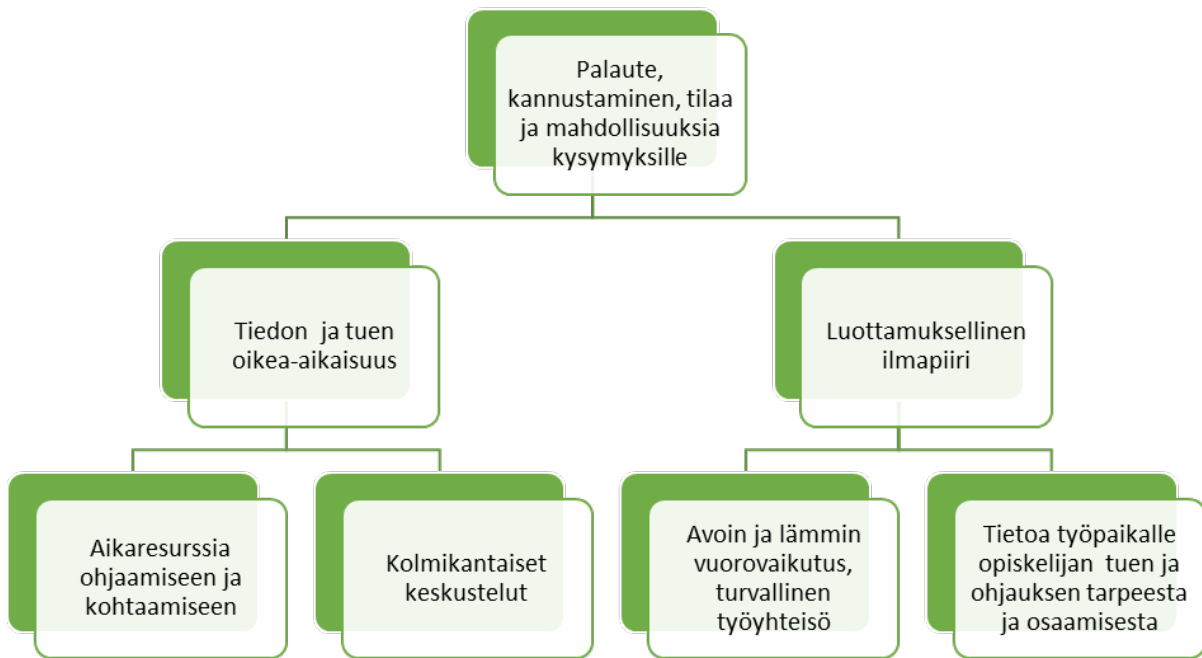
muutamasta satunnaisesta tilanteesta, jossa tieto työelämässä oppimisen kannalta oleellisesta erityisen tuen tarpeesta ei ollut saavuttanut työpaikkaa ennen harjoittelujakson alkua. Tämä tulos kertoo riittävästä tiedon kulusta ja myös siitä, että opiskelijat osaavat ottaa tuen tarpeet huomioon omien opintojensa edistämisessä.

7.2 Erityisen tuen opiskelijoiden näkemykset laadukkaasta työelämässä oppimisen ohjaamisesta

Erityisen tuen opiskelijoiden kehittämispajassa työskentelyä alustettiin Webropol-aineiston lisäksi Riverian strategisten linjausten kautta. Opiskelijoiden kanssa käytiin keskustelua erityisesti opiskelijoita koskevista menestystekijöistä, joita ovat:

- Oppimisesta innostuneet ja hyvinvoivat opiskelijat
- Opiskelijan elämäntilanteen ja oppimisvalmiudet huomioiva koulutus
- Monipuoliset oppimisympäristöt. (Riveria 2022).

Kehittämispajaan osallistuneet opiskelijat pitävät työtehtävien oppimisessa tärkeänä esimerkkien näyttämistä ja esimerkeistä kertomista (KUVIO 3). Merkityksellistä tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten mukaisen osaamisen hankkimisessa on opiskelijoiden mukaan aktiivinen ja yhdessä työskentely työpaikkaohjaajien ja muiden työntekijöiden kanssa. Opiskelijoiden puheenvuoroissa tuli vahvasti ilmi hyvän ja turvallisen työilmapiirin merkitys. Opiskelijat toivat tärkeänä asiana esille kiireettömän ohjauksen merkityksen ja ajan antamisen opiskelijan oppimiselle. Hyvä työskentelyilmapiiri rohkaisee pajaan osallistuneiden opiskelijoiden mukaan esittämään kysymyksiä ja ottamaan puheeksi työtehtäviä ja -tilanteita, joissa kokee epävarmuutta.

KUVIO 3. Erityisen tuen opiskelijoiden tärkeinä pitämät toimintatavat työelämässä oppimisen prosessissa

Huomionarvoinen seikka on myös opiskelijoiden pajassa eri tavoin esille tuotu toive opiskelijan vastuuttaminen ja haastavampienkin asioiden yrittämiseen kannustaminen. Opiskelijat kertoivat tämänkaltaisen toiminnan antavan luottamusta omaan tekemiseen. Tärkeää näissä tilanteissa on, että opiskelijaa ei jätetä yksin. Opiskelijalle on tärkeää, että hän voi oppia muilta ja luottaa siihen, että työpaikkaohjaaja tai muut työntekijät tukevat uusien asioiden harjoittelussa ja työtehtävien suorittamisessa. Varmuus itsenäiseen työtehtävien suorittamiseen edellyttää opiskelijoiden palautteen ja kokemusten mukaan rohkaisua ja yrittämisen mahdollisuuksien antamista.

Työelämässä oppimisen tavoitteissa ja aikatauluissa pysymistä opiskelijoiden mukaan sujuvoittaa edelleen aiheeseen liittyvät vuorovaikutustekijät. Avoin ja myönteinen ilmapiiri työyhteisössä ja opiskelijan suhtautumisessa kannustaa yrittämään. Palautteen ja kannustuksen saaminen työtehtävistä on opiskelijoille tärkeää. Opiskelijoiden vastauksissa korostui myös opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa käytyjen kolmikantaisten keskustelujen ja tapaamisten merkitys. Lähitapaamisia toivottiin yhteisesti kaikkien pajaan osallistuneiden taholta. Opiskelijat perustelivat tätä tarvetta keskustelun luontevuutena ja myös konkreettisten esimerkkien läpikäymisen mahdollisuutena, kun ollaan työpaikalla yhdessä.

Työtehtävien muistamista ja ymmärtämistä opiskelijoiden mukaan auttaa kuunteleminen ja keskusteleminen muiden työyhteisön jäsenten kanssa. Työtehtävien toistaminen ja työyhteisön vakiintuneiden käytäntöjen toistuva harjoittelu auttaa työtehtävien hahmottamisessa. Jonkin verran opiskelijat kokivat hyötyvänsä myös muistiinpanoista ja esimerkiksi visuaalisesta jäsentämisestä. Asia, joka ammatillisen osaamisen hankkimista erityisesti tuntui vahvistavan ja olevan merkityksellistä kaikissa arjen työtilanteissa, on palaute. Opiskelijat kertoivat, että palaute pysyy mielessä pitkään ja onnistumisen kokemuksilla on iso merkitys motivaation ylläpitämisessä. Motivaation näkökulmasta tärkeäksi koettiin myös tuki ja kannustus haastavissa työtehtävissä. Vaikka asian harjoittelu vaatisi useita toistoja ja paljon yrittämistä, opiskelijat kokevat tärkeäksi, että annetaan yrittää ja opetella omaan tahtiin ja riittävällä tuella.

7.3 Pedagogisen henkilöstön näkemykset erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen riittävän ja laadukkaan tuen mahdollistamisesta

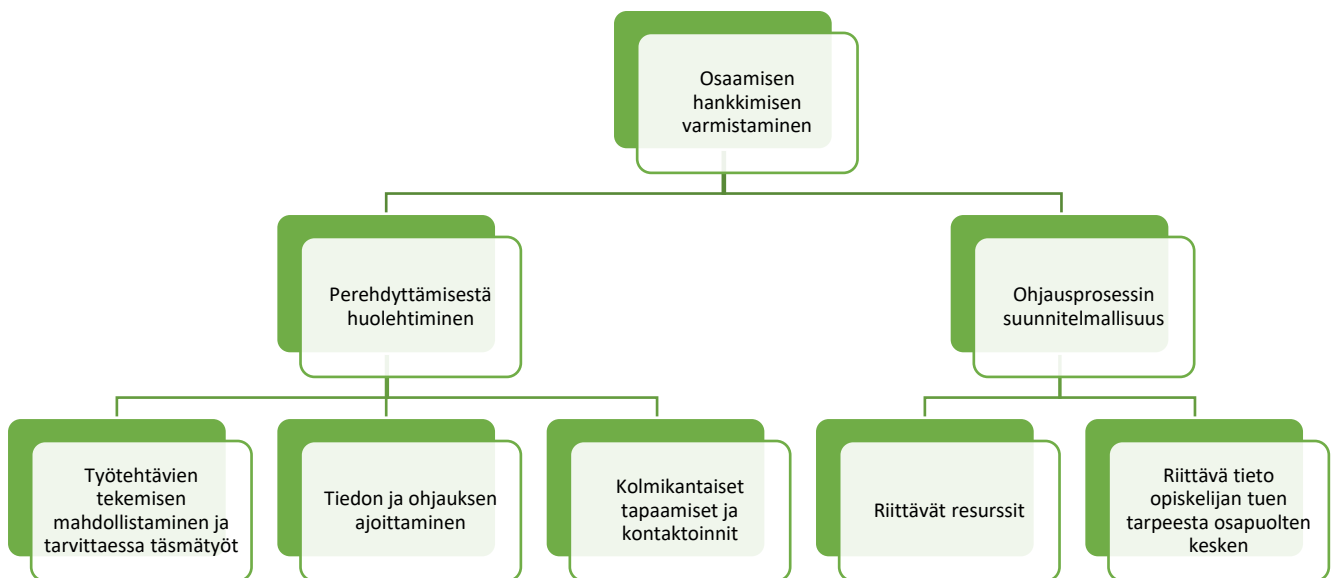
Ennen henkilöstön kehittämispajaa kävin läpi erityisen tuen opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien pajojen materiaalin ja laadin henkilöstön pajan toteutussuunnitelman niiden pohjalta. Löysin opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien vastauksista runsaasti yhteneväisyyksiä erityisesti vuorovaikutuksen, kohtaamisen ja dialogisuuden näkökulmasta. Henkilöstön pajan alustukseen etsin näihin asioihin viittaavaa ajankoh-taista ja lyhyttä kirjoitusta, joka löytyikin Opettaja-lehdestä 3/2024. OAJ:n 2. varapuheenjohtajan Olli Hietalahden ”Vajoaako osaavan Suomen perusta” -kirjoitus tuo esille vahvan huolen osaamisvajeen syn-tymisestä, joka voi olla seurausta hallitusohjelman suunnitelmista ja toteuttamisesta. Näkökulmassa to-detaan opetuksen ja oppimisen laadun kärsivät, kun resursseja opiskelijoiden kohtaamisen vähennetään.

Tämä Opettaja-lehden kirjoitus taustoitti erinomaisesti Webropol-kyselyjen ja edellisten pajojen aineis-ton tuloksia, joita henkilöstön pajassa esittelin. Aineiston analysoinnissa keskeisiksi tuloksiksi tässä vai-heessa oli noussut tiivis, riittävä kolmikantainen yhteistyö ja ajallisen resurssin kohdentaminen erityisen tuen opiskelijan ohjaamisen sekä työpaikkaohjaajan perehdyttämiseen. Henkilöstön kehittämispajassa opinnäytetyön teemaan pureuduttiin Riverian menestystekijöiden kautta, kuten toimin myös opiskelijo-i-den ja työpaikkaohjaajien pajoissa. Henkilöstön pajassa nostin menestystekijöistä esille seuraavat asiat:

- Arvoihimme perustuva johtaminen ja arjen toiminta
- Oppimisesta innostuneet ja hyvinvoivat opiskelijat
- Opiskelijan elämäntilanteen ja oppimisvalmiudet huomioiva koulutus
- Vaikuttava työelämäyhteistyö (Riveria 2022).

Hietalahden (2024) kirjoitus yhdessä Riverian menestystekijöiden kanssa toimi hyvänä innostajana ja keskustelun virittäjänä heti kehittämispajan alussa. Omasta mielenkiinnostani kummuten sekä tutustumisen ja tunnelman luomisen näkökulmasta selvitin esittäytymisten yhteydessä aluksi osallistujien työvuosien määrän ammatillisen koulutuksen sektorilla. Pisimmän kokemuksen ollessa 25 vuotta ja lyhimmän 1,5 vuotta keskiarvoksi muodostui 14,8 vuotta. Jokaisella osallistujalla oli työkokemusta hyvinvointi ja terveys -tulosalueen kentältä yli kymmenen vuotta, joten osallistujat toivat kehittämispajaan vankkaa kokemusta ja näkemyksiä jopa usealta vuosikymmeneltä.

Henkilöstön vastauksista tärkeinä, toistuvina ja toisiaan tukevin seikkoina korostui turvallisen, hyväksyvän ilmapiirin luominen ja luottamuksen rakentuminen (KUVIO 4.). Nämä vastaukset ovat yhdenmukaisia opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien näkemysten kanssa. Henkilöstön edustajat korostivat puheenvuoroissaan opiskelijoiden yksilöllisen tuntemisen merkitystä perustana yksilöllisen ohjauksen ja riittävän tuen mahdollistamisessa. Henkilöstön pajassa tärkeänä puheenvuorona pidän näkökulmaan, jossa tuotiin esille opettajien ja ohjaajien rooli siinä, että työpaikkaohjaaja onnistuu erityisen tuen opiskelijan ohjausprosessissa. Tätä näkökulmaa tukee myös opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien vastauksista esiin noussut huolellisen perehdyttämisen merkitys.

KUVIO 4. Hyvinvointi ja terveys -tulosalueen opettajien ja ohjaajien tärkeiksi kokemat toimintatavat erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjaamisessa

Erityisen tuen opiskelijan ohjausprosessin onnistumisen näkökulmassa henkilöstö muisteli aiempia käytänteitä, joita Riveriassa on ollut. Hyvänä toimintamallina nähtiin opettajan toimiminen työpaikkaohjaajan ja työntekijän työparina. Tätä käytännettä ei tällä hetkellä ole laajasti käytössä hyvinvointi ja terveys-tulosalueella, vaan jalkautuminen työpaikoille tapahtuu yksittäisten ohjaustapaamisten sekä näyttöjen seuraamisen kautta. Osaamisen hankkimisen varmistamisessa henkilöstö piti tärkeänä opiskelijan tutustumista työpaikkaan ja myös sitä, että opettajalla on riittävä tuntemus ja tieto toimintaympäristön soveltuvuudesta tutkinnon osassa vaadittavan osaamisen hankkimiseen.

Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen haasteista henkilöstö toi ilmi resurssipulan ja arjen hektisyyden. Työelämässä oppimisen jaksoja on opinnäytetyössäni mukana olleilla osaamisaloilla lukukauden kaikissa vaiheissa. Opettajilla puolestaan on melko tiiviitäkin lähiopetusjaksoja työelämässä oppimisen ohjausten kanssa yhtäaikaaisesti. Henkilöstö toikin eräänä haasteena esille työsuunnitelmaan liittyvät seikat. Erityisen tuen opiskelijat tarvitsevat ohjausta ja resurssia työelämässä oppimisen ohjaamiseen enemmän kuin opiskelijat, joilla ei ole osaamisen hankkimisen näkökulmasta lisätuen tarvetta.

Haasteet resurssien riittävydestä tulevat ilmi erityisesti niissä tilanteissa, kun opiskelijan tuen tarpeesta ei ole kaikilla osapuolilla riittävästi tietoa. Nämä näkökulmat ovat yhteneväisiä opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien tietoon ja avoimuuteen liittyvien vastausten kanssa. Aikaresurssia erityisen tuen opiskelijoiden ohjaukseen on jonkin verran enemmän kuin muille opiskelijoille. Haasteena on kuitenkin ohjauksen oikea-aikaisuuden mahdollisuudet äkillisissä tilanteissa ja silloin kun tuen tarve on erityisen runsasta. Henkilöstön kehittämispajassa tuotiin esille, että työelämässä oppimisen paikkojen toimintaympäristöjen omat aikataulupaineet yhdessä koulutuksen järjestäjän olisivat ratkaistavissa riittävämmällä ja huolellisemmalla suunnitteluresurssilla ja tiedon kulun varmistamisella.

7.4 Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjauksen toimintamalli

Kehittämispajoissa tuotettujen vastausten jälkeen etsin aineistokoonnista tutkimuskysymysten sisältöihin sopivia sanoja ja käsitteitä, jotka nousivat vastaajien kommenteista esille. Aineistosta löydettyjen yhtäläisyyksien ja osallistujien kokemuksista merkityksellisiksi nousseiden seikkojen avulla loin erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimiseen ohjauksen toimintamallin (KUVIO 5). Ohjauksen toimintamalli on rakennettu aineistoanalysoinnin pohjalta seuraavasti:

1. Opiskelijan tuen tarpeen tunnistaminen

- a. koulutussopimuksessa huomioiminen
- b. työelämässä oppimisessa huomioiminen
- c. työpaikkaohjaajan perehdyttämisessä huomioiminen

2. Vahvuuksien tunnistaminen

- a. opiskelijan osaamisen ja vahvuuksien kartoittaminen
- b. työpaikan hyvien ohjauskäytäntöjen huomioiminen

3. Tavoitteiden asettaminen

- a. realististen tavoitteiden asettaminen tutkinnon osan sisällön mukaisesti
- b. välipalautteet
- c. seuranta

4. Tarvittavan ohjausresurssin suunnittelu

- a. ohjaustapaamisten tavoitteiden määrittely
- b. opiskelijan osallistaminen
- c. työpaikkaohjaajan osallistaminen

5. Ohjaustapaamiset

- a. lähitapaamisia sekä Teamsilla
- b. kolmikantaisesti
- c. riittävä tiedonvaihto

6. Palautekeskustelut

- a. onnistumisten arvioiminen
- b. ohjauksen kehittämis- ja muutostarpeiden selvittäminen

KUVIO 5. Ohjauksen toimintamalli erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen prosessiin

Ohjauksen toimintamallin ensimmäisen vaiheen toimenpiteistä testaajat totesivat opiskelijoiden tuoneen itse esille oppimiseen liittyviä pulmia tai oppimisvaikeuksia jo HOKS-keskustelussa tai työelämässä oppimisen jakson varhaisessa vaiheessa. Nämä tiedot on voitu huomioida työpaikkaohjaajan perehdyttämisessä. Tuen tarpeita on tullut ilmi myös työelämässä oppimisen jakson edetessä esimerkiksi työpaikkaohjaajan havaintoina. Näissä tilanteissa on ollut kyse siitä, että opiskelija ei joko ole tuonut tuen tarvetta esille ennen koulutusopimuksen laatimista tai ei ole osannut asiaa sanoittaa.

Erityisen tuen opiskelijan ohjaukseen liittyvä vahvuuksien tunnistaminen koettiin testaajien taholta tärkeäksi ja myös onnistuneen ohjausprosessin edellytykseksi. Kun opiskelijoiden vahvuudet olivat riittäväällä tavalla tiedossa, voitiin niitä hyödyntää työelämässä oppimisen paikkojen valinnassa. Vahvuuksien tunnistamisella on merkitystä myös opiskelijan työelämässä oppimispaikkaan kiinnittymisellä, kun työpaikkaohjaaja on voinut kertoa työtehtäviä, joissa opiskelijan vahvuudet ovat eduksi. Myös työelämässä oppimisen paikan ohjaajien vahvuuksien ja hyvien ohjauskäytänteiden tuntemuksella on merkitystä erityisen tuen opiskelijan ohjausprosessissa. Opettaja on voinut luottaa ohjauksen riittävyyteen ja soveltuvuuteen kyseiselle opiskelijalle.

Ohjauksen toimintamallin kolmantena toimenpiteenä oleva tavoitteiden asettaminen liittyi testaajilla opiskelijan HOKS:aan ja tutkinnon osan suorittamiseen. Osaamistavoitteet tulevat tutkinnon osan sisällöistä ja osaamisvaatimuksista. Tavoitteiden asettamisessa huomioitiin opiskelijan tilanne HOKS:n ja erityisen tuen tarpeen mukaisesti. Tärkeäksi seikaksi tavoitteiden asettamisessa testaajille osoittautui opiskelijan itsevarmuuden tukeminen ja omiin kykyihin luottaminen. Osa opiskelijoista tarvitsi paljon

rohkaisua ja kannustusta omien tavoitteiden sanoittamisessa. Tavoitteiden osalta toimintamallissa merkitykselliseksi koettiin välipalautteet, riittävän tiivis seuranta ja tavoitteiden pilkkominen. Tavoitetyöskentelyssä työelämässä oppimisen paikan ohjaavalla ja aktiivisella osallistumisella oli iso merkitys.

Ohjauksen toimintamallin neljäs elementti, resurssien suunnittelu, on ollut tarpeen erityisen tuen opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimisen varmistamisessa. Ohjausresurssien suunnittelu on toteutettu kolmikantaisesti ja sillä on koettu olevan merkitystä erityisesti näyttöjen suunnittelussa ja sanoittamisessa. Ohjausresurssien suunnittelussa on käyty yhdessä läpi asiat, joihin opiskelija kokee tarvitsevänsä ohjausta ja tukea. Myös työpaikkaohjaajaa on kuultu ohjaajan perehdyttämistarpeisiin liittyen. Sujuva työelämässä oppimisen prosessi edellyttää riittävän tiivistä yhteydenpitoa, näyttöön valmentavien työtehtävien yhteistä suunnittelua ja kaikkien osapuolten aktiivista osallistumista.

Testaajiksi osallistuneiden henkilöiden osalta työelämässä oppimisen aikaiset tapaamiset on toteutettu kasvotusten ja kolmikantaisesti aina kun on ollut mahdollista. Opiskelijoille on mahdollistettu myös ammatillisen ohjaajan tuki kahdenkeskisesti esimerkiksi kirjallisten tehtävien laatimiseen tai näyttöjen suunnitteluun. Ohjauksen toimintamallin viimeisessä vaiheessa toimenpiteenä on palautekeskustelu. Palautekeskustelussa tärkeiksi keskusteluaiheiksi koettiin onnistumisten läpi käyminen. Opiskelijan seuraavien suoritusten näkökulmasta katsottuna koettiin tärkeäksi myös annetun tuen arvioiminen. Merkitykselliseksi koettiin testaajien toimesta myös se, että muutostarpeisiin voitiin reagoida prosessin eri vaiheissa.

8 POHDINTA

Laadukasta tukea työelämään -opinnäytetyöllä oli tarkoitus selvittää niitä toimenpiteitä, joilla erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen hankkiminen etenee opiskelijan ja tutkinnon perusteiden tavoitteiden mukaisesti työelämässä oppimisen jaksoilla. Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuoda esiin niitä käytänteitä, joita Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen erityisen tuen opiskelijat, työpaikkaohjaajat, opettajat ja ammatilliset ohjaajat kokevat tärkeiksi opiskelijoiden ammatillisen osaamisen hankkimisessa.

Opinnäytetyö on toteutettu konstruktiivisella tutkimusotteella, koska tavoitteena oli saada konkreettinen toimintamalli, jonka mukaisesti toimimalla voidaan edistää erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen sujuvuutta. Opinnäytetyöhön on osallistettu opiskelijoita, työpaikkaohjaajia ja toimeksiantaja Riverian henkilökuntaa monipuolisesti. Opinnäytetyöprosessin aikana luotua toimintamallia on testattu kohderyhmän kanssa keväällä ja alkukesästä 2024.

8.1 Opinnäytetyön tulosten tarkastelua

Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen prosessin hyvien käytänteiden esille nostaminen perustuu Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riverian strategisiin linjauksiin. Opinnäytetyön tavoitteissa toteutuu ammatillisen koulutuksen asetusten keskeiset periaatteet, joita ovat osaamisperusteisuus, yksilöllisyys, asiakaslähtöisyys ja työelämlähtöisyys. (Opetushallitus 2024; Airila ym. 202, 39). Nämä samat periaatteet on kirjattu myös Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riverian strategiaan. Riverian Strategia-asiakirja 2022–2025 ”Osaavan työvoiman ja elinvoiman tekijä” korostaa asiakaslähtöisen ja vaikuttavan ammatillisen koulutuksen merkitystä. Nämä samat lähtökohdat ovat myös opinnäytetyöni tutkimuskysymysten taustalla.

Opinnäytetyön lopputulos oli sille asetettujen tavoitteiden mukainen ja opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin löytyi vastauksia. Opinnäytetyön tuloksia hyödyntämällä voidaan edistää erityisen tuen opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimista ja ammattiin valmistumista. Elisa Salmen (2022, 52) oppimisvaikeuksia ja ammatillisen koulutuksen loppuunsaattamista koskevassa väitöskirjansa tuodaan keskeisinä tuloksina esille tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden tunnistamisen tärkeyden mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Salmen väitöstutkimuksen tuloksissa todetaan opintojen etenemiselle keskeiseksi

toimenpiteeksi myös tarvittavan yksilöllisen tuen järjestäminen (Salmi 2022, 52–53). Opinnäytetyöni tulokset tuen tarpeen tunnistamisesta ja erityisen tuen opiskelijan yksilöllisestä huomioimisesta ovat Salmen tulosten kanssa yhteneväisiä.

Riitta Karusaaren (2020) väitöskirja osaamisperusteisen ammatillisen koulutuksen asiakaslähtöisyydestä tukee opinnäytetyöni tulosten vaikuttavuutta. Karusaaren (2020. 113, 159) väitöstutkimuksen mukaan asiakaslähtöinen oppimiskulttuuri edellyttää henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) huomiointia, seurantaa ja opiskelijan aitoa osallistamista. Karusaaren tutkimustuloksissa nostetaan esille myös työelämän asiantuntijuuden ja työpaikan tavoitteiden ja tarpeiden liittäminen osaksi vuorovaikutteista HOKS-prosessia.

Opinnäytetyöni tuloksista käy ilmi myös Karusaaren tutkimuksen esiin nostamat seikat HOKS-työskentelystä ja asiakaslähtöisyydestä. Työpaikkaohjaajat, erityisen tuen opiskelijat ja Riverian henkilöstö kokivat tärkeäksi, että opiskelijan työelämässä oppimiseen vaikuttava tuen tarve on riittävällä tavalla tiedossa. Opinnäytetyöhön osallistuneiden mukaan tuen tarve tulee huomioida työelämässä oppimisen paikkaa etsittäessä ja koulutussopimusta laadittaessa. Kaikki osapuolet pitivät tärkeänä sensitiivistä työskentelyotetta ja lähestymistapaa erityisen tuen asioissa. Hyvinvointi ja terveys -tulosalueen työelämässä oppimisen paikoissa opiskelijat toimivat apua ja ohjausta tarvitsevien henkilöiden parissa, joten tärkeäksi koettiin myös rehellisyys ja avoimuus opiskelijan oman tuen tarpeen suhteen. Webropol-kyselyihin ja pajoihin osallistuneet henkilöt kertoivat tiedon kulun erityisen tuen tarpeesta olevan pääosin riittävää, mutta on koettu myös tilanteita, joissa tietoa opiskelijan työelämässä oppimisen valmiuksista ei ole ollut riittävästi saatavilla kaikkien osapuolten kannalta keskeisissä tilanteissa. Opiskelijat toivat esille, että omista oppimisen tavoista ja tuen tarpeesta kertomisessa opettajan tuella on iso merkitys.

Karvin arvioinnin mukaan soveltuvien työpaikkojen saatavuutta, työpaikkaohjaajien perehdyttämistä ja opiskelijoiden tukea työelämässä oppimisen aikana tulee kehittää. Tämä arviointitulos tukee opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin saatuja vastauksia kolmikantaisen yhteistyön ja suunnitelmallisen ohjausprosessin osalta. Opinnäytetyön kehittämispajoissa käytiin keskustelua täsmätyötehtävistä, jotka voivat auttaa opiskelijaa työelämässä oppimisen aluksi kiinnittymään työpaikkaan ja saamaan rohkeutta ja varmuutta myös muiden työtehtävien suorittamiseen. (Goman ym. 2021, 197.)

Kehittämistyöhön osallistuneiden henkilöiden vastauksissa ja kokemuksissa korostui erityisen tuen opiskelijoiden vahvuuksien tunnistamisen merkitys. Työpaikkaohjaajat pitivät tärkeänä, että erityisen tuen opiskelijan kanssa on riittävästi keskustelu- ja tutustumisaikaa arjen eri tilanteissa. Näiden tilanteiden

kautta työpaikkaohjaajat saavat opiskelijoista tärkeää tietoa heidän taidoistaan, kiinnostuksen kohteista ja vahvuuksista. Tiedot opiskelijan vahvuuksista voivat osallistujien kokemusten mukaan jäädä joskus sopimusten laadintavaiheessa niukoiksi maininnoiksi tai esimerkiksi vuorovaikutustilanteisiin liittyvän jännityksen vuoksi kertomatta kokonaan. Henkilöstön vastauksissa ja kokemuksissa tuli tähän näkökulmaan liittyviä tärkeitä huomioita, jotka liittyivät opettajan ja ohjaajan opiskelijatuntemukseen ja luottamukselliseen vuorovaikutussuhteeseen. Opettajat ja ohjaajat pitivät tärkeänä opiskelijoiden yksilöllistä tuntemusta, joka puolestaan edellyttää riittävää resursointia HOKS-työhön ja ohjausprosessiin. Myös työpaikkaohjaajat ja opiskelijat nostivat esiin ohjausaikaan ja yhteydenpitoon löytyvän ajan riittävyyden ja sen merkityksen sujuvalle ohjausprosessille.

Opiskelijoiden näkemykset myötäilivät työpaikkaohjaajien, henkilöstön ja edellä mainittujen tutkimusten tuloksia vahvuus- ja huomioinnin osalta. Opiskelijoille on merkityksellistä saada tuoda esille omaa aiempaa osaamistaan työelämässä oppimisen tavoitteiden osalta. Lisäksi opiskelijoiden vastauksissa ja kokemuksissa tuli ilmi omien harrastusten, kiinnostuksen kohteiden ja työtehtäviin liittyvien vahvuuksien arvostaminen. Opiskelijoiden vastauksista selvisi, että omiin vahvuuksiin turvautuminen ja niiden näkyväksi tekeminen antaa rohkeutta myös uusien asioiden oppimiseen.

Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen sujumisessa suunnitelmallisuudella ja aikatauluttamisella on iso merkitys. Henkilöstön vastauksissa tässä teemassa korostuivat ennakointi, resursointi, opiskelijatuntemus, erityisen tuen saatavuus sekä kolmikantainen työskentely. Työpaikkaohjaajien mielestä iso merkitys on riittävällä ohjausajalla ja oikein valitulla ohjaustavalla. Työpaikkaohjaajien mielestä hyvä ohjaus on johdonmukaista ja riittävästi opiskelijaa haastavaa. Opiskelijoiden mukaan huolellinen tavoitteiden läpikäyminen kaikkien osapuolten kesken on sujuvan työelämässä oppimisjakson perusedellytys. Tavoitteiden pilkkominen ja selkokielistäminen on erityisen tuen opiskelijoille tarpeen, samoin kuin jo olemassa olevan osaamisen tunnistaminen. Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisessa ohjaustavan ja siihen käytettävän resurssin huolellinen suunnittelu on keskeinen osa prosessia. Opinnäytetyön resurssointiin liittyvien tulosten kanssa yhdenmukaisia ovat Karvin suositukset erityisen tuen resurssien riittävyyden varmistumisesta ja niiden kohdentamisen selkeydestä. Karvin suosituksissa todetaan, että erityisen tuen tehtäviin tulee olla riittävästi opetus- ja ohjaushenkilöstöä. Resurssin tulee kattaa tuen tarpeen tunnistaminen, suunnittelu, toteutus ja seuranta. (Goman ym. 2021, 185.)

Vastaajien kokemuksista käy ilmi työelämässä oppimisen tavoitteiden asettamisen osalta realistisuuden ja avoimuuden merkitys. Työpaikkaohjaajat, henkilöstö ja erityisen tuen opiskelijat kokevat tärkeiksi

palautekeskustelujen käymisen työelämässä oppimisen eri vaiheissa. Realistiset ja opiskelijan ammatillisen kasvun mahdollistavien tavoitteiden asettaminen on tärkeä osa prosessia. Kaikkien osallistujien näkemyksissä korostui kasvokkaisten kohtaamisten merkitys. Erityisesti opiskelijat kokevat lähitapaamiset merkityksellisiksi. Opiskelijat kokevat, että heidän on niissä tilanteissa helpompi sanoittaa ja mallintaa esimerkiksi näyttöihin liittyviä asioita ja seikkoja konkreettina kautta. Myös työpaikkaohjaajien ja henkilöstön näkemyksissä ohjaustapaamisilla on iso merkitys riittävän tiedon vaihdon ja yhteisen ymmärryksen jakamisen näkökulmasta.

Opinnäytetyön tulosten mukaan erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen mahdollisuuksiin huomioita kiinnittämällä voidaan vastata myös koulutusorganisaation arvolutapaukseen. Riveria on määritellyt arvoikseen asiakaslähtöisyyden, vaikuttavuuden ja vastuullisuuden. (Riveria 2024, 1.) Pidän opinnäytetyön laatimisen kannalta tärkeänä asiana, että kehittämistyössä on huomioitu toimeksiantajan strategisen työn ydinasioita ja niiden vahvistamisen mahdollisuus. Asiakaslähtöisyyden toteutuminen edellyttää opiskelijoiden ja työelämän osaamistarpeiden tunnistamista. Opinnäytetyöni tuloksista voidaan poimia niitä kehittämistarpeita, joita erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen prosesseissa on. Tällä tavoin työ noudattaa ja mukailee Riverian asiakaslähtöisyyteen liittyviä joustavia palveluratkaisuja opiskelijoiden ja työelämän osaamisen kehittämiseksi.

Opinnäytetyössäni toteutuvat myös Riverian toiminnan vaikuttavuuteen liittyvät arvonäkökulmat. Opinnäytetyön tulosten hyödyntämisellä ja jatkokehittämisellä voidaan edistää Riveriassa opiskelevien erityisen tuen opiskelijoiden työllistymistä ja myös jatko-opintoja. Kolmas Riverian tärkeistä arvoista on vastuullisuus, joka opinnäytetyössäni on huomioitu osallistamalla Riverian henkilöstön asiantuntijuutta ja työtä yksilöiden hyvinvointi edistämiseksi.

8.2 Opinnäytetyön eettisyys

Olen toiminut opinnäytetyöni eri vaiheissa huolellisesti ja hyviä tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen. Olen pyytänyt opinnäytetyölleni tutkimusluvan ja lupaprosessin yhteydessä kertonut opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteista organisaatiomme pedagogisen toiminnan vastuuhenkilöille. Lisäksi olen pyytänyt tutkimusluvat kaikista organisaatioista, joista työpaikkaohjaajia osallistui Webropol-kyselyyn vastaamiseen ja kehittämisiltapäiviin.

Työskentelen opettajana koulutusorganisaatiossa, johon opinnäytetyö laaditaan. Opinnäytetyön tulosten ja työn luotettavuuden näkökulmasta on tärkeää, että erottelin omat näkemykseni ja mahdolliset oletukset tietoperustasta, tutkimuskysymyksistä ja kyselylomakkeista. Pitkä työkokemus hyvinvointi ja terveys -tulosalueen käytännön työtehtävissä ja nykyisestä koulutusorganisaation tehtävistä tukevat työn luotettavuutta, koska olen kiinnittänyt erityisen huolellisesti huomiota objektiivisuuteen kaikissa edellä mainituissa asioissa.

Aineiston keruun ja analysoinnin osalta minun oli kiinnitettävä erityishuomioita objektiivisuuteen, koska opinnäytetyössä ja sen tutkimuskysymyksissä on kyse omasta perustyöstäni omavalmentajana ja hyvinvointi ja terveys -tulosalueen opettajana. Puolueetonta suhtautumista aiheeseen varmistin osallistamalla opinnäytetyössä mukana olevia asiantuntijatahoja sen toteuttamiseen työn eri vaiheissa

Pyysin kehittämistoiminnassa mukana olevien alaikäisten osallistujien huoltajilta luvan opiskelijan osallistamiseen tähän opinnäytetyöhön. Tästä on sovittu myös Riverian toimeksiannossa ja tutkimusluvassa. Lisäksi on eettisesti tärkeää toimia kohderyhmäläisten ja yhteiskehittäjien kanssa avoimesti kaikissa projektin vaiheissa. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019). Aineiston kerääminen, säilyttäminen ja analysointi tulee toteuttaa tietoturvallisesti ja hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen. Raportoitavaan aineistoon ei saa jäädä tunnistetietoja. Aineiston luokittelu ja muu aineiston käsittely on tehtävä huolellisesti, ettei tietosuoja vaarannu aineiston tietoteknisessä tai muussa käsittelyssä. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023).

Ennen opinnäytetyön Webropol-kyselyjä olen ollut yhteydessä keskeisiin työelämäkumppaneihin puhelimitse ja sähköpostitse. Kerroin työelämäkumppanien tutkimusluvista vastaaville henkilöille opinnäytetyön tavoitteesta ja toin esille opinnäytetyön hyödyt työelämäkumppaneille. Tiedotin opinnäytetyön toteuttamisesta ja tavoitteesta opiskelijoita ja alaikäisten opiskelijoiden huoltajia. Ennen aineiston keruuta ja prosessin käynnistämistä olin yhteydessä myös Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen erityisen tuen opiskelijoiden omavalmentajiin.

Kunnioitan aiempaa aiheesta tehtyä organisaation sisäistä työtä. Vältin päällekkäistä työtä Riveriassa jo toteutetun kehittämisen ja tiedon tuottamisen osalta erityisen tuen opiskelijoita ja työelämässä oppimisen prosesseja koskien. Keskeinen rooli tässä omassa opinnäytetyössäni on Riverian työelämäkumppaneiden sekä erityisen tuen opiskelijan kokemuksilla. Opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa julkaistiin Riverian päivitetty pedagoginen ohjeistus, jota voin vielä peilata opinnäytetyöprosessini tuloksiin.

Kallinen ja Pirskanen (2022, 53–55) tuovat esille eettisiä näkökulmia YK:n Lasten kanssa työskentelevien parhaista periaatteista, joita tutkimushaastatteluun on hyvä soveltaa. Näissä periaatteissa korostetaan työskentelyn, aineiston keruun ja kaiken toiminnan läpinäkyvyyttä, informatiivisuutta ja vapaaehtoisuutta. Opinnäytetyössäni tämä varmistettiin opinnäytetyön lupaprosessissa ja Wilman kautta lähetettävissä tiedotteissa. Kaikille osallistujille kerrottiin opinnäytetyöprosessiin osallistumisen olevan vapaaehtoista. Alle 18 -vuotiaiden osalta kaikki opinnäytetyön lupaprosessiin liittyvä tieto menee myös huoltajille. Eettisesti tärkeää on kunnioittaa lasta ja nuorta vuorovaikutustilanteessa. Kutsuin erityisen tuen opiskelijoita opinnäytetyön osallistavaa kehittämispajaan vapaaehtoisuutta korostaen. Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus kerrottiin heille ymmärrettävästi ja osallistujille annetaan mahdollisuus ennen työskentelyn aloittamista lisätietojen pyytämiseen. (Kallinen & Pirskanen. 2022, 55; Lagström 2010, 94–95.)

Lasten ja nuorten kanssa toimittaessa tärkeä periaate on inklusiivisuuden noudattaminen. Inklusiivisuus edellyttää sensitiivistä, moninaisuutta ja erilaisia oppimisen tapoja arvostavaa työtettä. Opinnäytetyössäni varmistin tämän periaatteen toteutumisen rohkaisemalla nuoria toimimaan aktiivisesti omassa oppimisprosessissaan. Opinnäytetyökyselyn perusteluissa korostin erityisen tuen opiskelijan antaman tiedon merkityksen koko organisaatiomme työelämässä oppimisen prosessille. (Loukomies & Laine 2023, 244–246.)

Opinnäytetyön tekijänä minun oli tarpeen tiedostaa myös mahdolliset riskit ja turvallisuusseikat, joita osallistujille saattaa osallistumisesta aiheutua (Kallinen & Pirskanen 2022, 53–55). Tätä opinnäytetyöprosessia ajatellen mahdollisia riskejä voivat olla tutkimuskysymyksiin vastausten selvittäminen esimerkiksi opiskelijan minäpystyvyyden näkökulmasta. Minäpystyvyys (*self-efficacy*) ja käsitys itsestä oppijana (*self-concept of ability*) ovat oppijaan itseensä liittyviä käsityksiä ja uskomuksia. (Aro & Nurmi 2021, 130–131). Minun tuli pohtia voivatko kyselylomakkeen aiheet tai kysymykset nostaa opiskelijalla pintaan kielteisiä ajatuksia itsestään oppijana tai muistuttavatko ne haastavista oppimistilanteista.

Edellä kuvattujen riskien välttämiseksi Webropol-lomakkeen kysymysten ja opinnäytetyön tavoitteen perustelun tulee olla vahvuusperustainen ja siinä on otettava huomioon vaikutukset osallistujan minäkuvalle. Esitetasin lomakkeen erityisen tuen opiskelijoilla ja pyysin heiltä palautetta kyselystä. Nämä toimet tuovat opinnäytetyöhön YK:n Lasten kanssa työskentelevien parhaiden periaatteiden mukaisesti sensitiivisyyttä sekä vastuullisuutta (Kallinen & Pirskanen 2022, 55; Lagström 2010, 95.) Samat toimintaperiaatteet on hyvä huomioida myös aikuisten kanssa toimittaessa mm. turvallisemman tilan periaatteiden näkökulmasta.

8.3 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua

Tietoperustassa käytettävät lähteet ovat pääosin ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön, työelämässä oppimiseen ja erityiseen tukeen liittyvää lainsäädäntöä, väitöstutkimuksia ja alankirjallisuutta. Kiinnitin erityistä huomioita lähteiden ajantasaisuuteen, koska ammatillisen koulutuksen reformin ajoittumisella tutkimusaineistolleni on merkitystä. Tausta-aineistona on käytetty myös Riverian pedagogisia asiakirjoja ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tutkimuksia ja raportteja. Työpaikkaohjaajille ja Riverian hyvinvointi ja terveys tulosalueen erityisen opiskelijoille laaditut Webropol-kyselyt on laadittu tietoperustassa käytettyjä lähteitä hyödyntäen ja erityisen tuen asiantuntijoita konsultoiden.

Kevään 2024 kehittämistyöpajoissa oli mukana opinnäytetyön ohjaajani ja yhteyshenkilöni Riverialta. Tämä menettely tukee opinnäytetyön luotettavuutta ja objektiivisuutta. Toimeksiantajan konkreettisella osallistamisella voidaan varmistaa, että opinnäytetyö palvelee sitä tarkoitusta, johon opinnäytetyölupa on pyydetty. Yhteyshenkilöni ei työskentele Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen pedagogisissa tehtävissä, joten hänen osallistumisensa työpajoihin vahvistaa työn ja toiminnan objektiivisuutta.

Osallistavassa kehittämistoiminnassa ryhmän jäsenet ovat mukana toteuttamassa kehittämisprosessia (Toikko & Rantanen 2009, 90). Opinnäytetyössäni tämä toteutuu tutkimussuunnitelman, opinnäytetyökysymysten, Webropol-kyselyjen sekä kehittämispajojen ja ohjauksen toimintamallin testauksen osalta. Olen pyytänyt työn eri vaiheissa osapuolilta kommentteja ja palautetta ideavaiheesta alkaen. Kaikissa opinnäytetyön vaiheissa on näin menetellen toimittu avoimesti, tietoa ja tiedonkulkua varmistaen sekä uskottavasti. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 136–138.) Aineiston keruun tavoista ja analysoinnista kerroin tutkittaville kyselylomakkeen saatekirjeessä. Samassa yhteydessä varmistin myös suostumuksen ja vapaaehtoisuuden opinnäytetyöhön osallistumiseen kehittämispajoissa.

8.4 Oman oppimisen ja ammatillisen kehittymisen pohdintaa

YAMK-opintojen hakuvaiheessa puntaroin muutamaa vaihtoehtoa, joista Centria-ammattikorkeakoulun Kasvatustyön johtamisen opinnot vetivät pidemmän korren. Hakuvaiheessa kiinnitin huomiota koulutusohjelman sisältöön ja siinä itseäni kiinnostaneisiin sisältöihin, joita olivat erityisesti palvelumuotoilu ja pedagoginen kehittäminen. Kasvatustyön johtamisen koulutusohjelman opinnot ovat olleet ammatillisen opettajan työnkuvaan peilaten antoisat, työelämälähtöiset ja tukeneet opinnäytetyöprosessiani mo-

nipuolisesti. Opinnäytetyössä käytettyjen teorialähteiden lisäksi muiden opiskelijoiden opinnäytetyöprosesseihin tutustuminen, koulutusohjelman webinaarien seuraaminen sekä alan ajankohtaiset yhteiskunnalliset keskustelut ovat olleet tärkeitä tekijöitä opinnäytetyöprosessissa ja ammatillisessa kasvussa. Kasvatustyön johtamisen koulutuskokonaisuus on vastannut hyvin ammatillisen osaamisen kehittämisen tavoitteisiin. Opinnäytetyön aihe, siihen liittyvä osaamisvaatimus ja samaan aikaan meneillään olleet ammatillisen erityisopettajan opinnot yhtäaikaaisesti haastoivat ja tukivat toisiaan. Opinnäytetyöprosessi on lisännyt osaamistani ammatillisen koulutuksen eri ulottuvuuksissa. Se on myös antanut mahdollisuuden työkokemuksen ja verkostojen monipuoliselle hyödyntämiselle sekä niiden vahvistamiselle. Prosessin aikana tiivistin yhteistyötä erityisen tuen asiantuntijoiden ja työelämätoimijoiden kanssa. Opinnäytetyöaiheesta keskustellessani eri toimijoiden kanssa, tuli pitkin matkaa tunne, että aihe koetaan tärkeäksi ja ajankohtaiseksi.

Opinnäytetyön aikana olen vahvistanut osaamistani tutkimuksellisen tekstin tuottamisessa ja aineiston analysoinnissa. Olen oppinut pitämään työn tavoitteen selkeänä, jolloin aihe ja tuotos ovat pysyneet hallittavissa. Myönnettäköön, että tätä osaamista edellytti muutama voimailukävely lähdemateriaalia pursuavien kestokassien kanssa ja lainauseräpäivien kanssa tuskailu. Opinnäytetyön tekeminen on edellyttänyt myös sähköisten tietokantojen ja e-kirjojen hyödyntämistä. Olen enemmän perinteisten kirjojen ystävä, mutta opinnäytetyöprosessin myötä minulla on matalampi kynnys käyttää sähköisiä tietolähteitä aineistona. Opinnäytetyöprosessin aikana olen mielestäni vahvistanut lähdekriittistä osaamistani ja kehittynyt relevantin tausta-aineiston etsimisessä ja käyttämisessä.

Kasvatustyön johtamisen opinnoissa oli monia osaamisaluekokonaisuuksia, jotka tukivat opinnäytetyön mukaista ammatillista kasvuani, mutta myös kasvuani ammatillisen opettajan työssä. Pedagoginen osaaminen ja ymmärrys monipuolistuivat ja sain uutta tärkeää tietoa työelämän tutkimus- ja kehittämisosaamiseen. Opinnäytetyöprosessissani on ollut mukana monia toimijoita eri sektoreilta. Yhteistyön ja yhteisen reflektoinnin myötä koen saaneeni vahvistusta oman työn ja myös työympäristön kehittämistarpeiden huomioimiseen.

Opinnäytetyön aiheen olen kokenut tärkeäksi niin kauan kuin olen erityisen tuen henkilöiden ja työelämässä oppimisen parissa toiminut. Kysyessäni opinnäytetyöhön tutkimuslupia Riverian yhteistyötahoilta, ilahduin siitä, kuinka tarpeelliseksi myös yhteistyötahot tämän aiheen kokivat. Koen saaneeni toimeksiantajaltani tukea ja mahdollisuuksia tämän kehittämistyön toteuttamiseen ja aitoon työelämäyhteistyöhön. Prosessi on vahvistanut ammatillisesti ja erityisesti se on muistuttanut verkostotyön merkityksellisyydestä ammatillisen koulutuksen eri ulottuvuuksissa.

Opinnäytetyön loppuvaiheessa sain ammatillisen erityisopettajan opinnot päätökseen. Sain myös mahdollisuuden toimenkuvani muutokseen ja työskentelen tällä hetkellä tiiviimmin erityisen tuen asioiden äärellä. Tähän asiaan sain rohkeutta ja varmuutta opinnäytetyöprosessin ja eri toimijoiden kanssa tekemäni onnistuneen yhteistyön myötä. Toivon, että opinnäytetyöni tulosten avulla voidaan edelleen kehittää koulutusorganisaatiomme mahdollisuuksia pedagogisissa tavoitteissa ja asiakaslähtöisessä opiskelijan ja työelämän kohtaamisessa.

Kun opiskelupaikasta ei ollut vielä aavistustakaan, pohdin kuitenkin ylemmän korkeakoulun lopputyön aihetta. Päätin tuolloin, että aihe liittyisi erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden osallisuuteen, joka on minulle merkityksellinen asia. Opinnäytetyön pohdintaa kirjoittaessani olen tyytyväinen, sillä tämä itselleni monin tavoin tärkeä arvo toteutuu opinnäytetyössäni ja sen tulosten hyödyntämisessä. Opinnäytetyön tekeminen on ollut vaiheikas matka, joka on vahvistanut ammatillista identiteettiäni kasvatustyön ammattilaisena. Kiitän lämpimästi kaikkia prosessiin osallistuneita ja tärkeälle yhteiselle asialle aikaansa antaneita. Kaikki yhteinen reflektointi, yhteistyö, saamani ohjaus ja kannustus, osallistuminen ja palaute on ollut merkityksellistä ja arvokasta.

8.5 Opinnäytetyön hyödyt toimeksiantajalle ja jatkokehittämisehdotukset

Pedagogisessa toiminnassa hallinnoidaan usein monia yhtäaikaista prosesseja ja yhteisön eri tavoitteita. Yhdenmukaiset ja jäsentyneet käytänteet ovatkin tärkeitä elementtejä kaikelle pedagogiselle johtamistyölle moninaisuuden ja yhteiskunnan tarpeiden jatkuvassa muutoksessa. (Jalkanen 2020, 38–39; 46; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, 42; Hänninen 2024, 17–18.) Näihin pedagogisen toiminnan ja ammatillisen koulutuksen vaatimuksiin perustuvat myös Riverian uudet yhteiset linjaukset, jotka astuivat voimaan 1.8.2024 (Riverian Yhtymähallitus 2024; Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria 2024, 1). Asiakirjassa ja sen ohjeistuksissa määritellään yhteiset toimintatavat koulutusorganisaation ydinprosesseista, tutkintokoulutuksesta ja työelämäyhteisyydestä. Ohjemateriaalissa todetaan, että erityisen tuen toimenpiteet ja tukitoimet huomioidaan opiskelijan HOKS:ssa ja opinnoissa. Erityisen tuen tarjoamisen käytännöissä hyödynnetään moniammatillista yhteistyötä ja huomioidaan tuen oikea-aikaisuus ja tarpeen mukainen kohdentaminen. Näiden toimintaperiaatteiden tärkeys tulee ilmi myös opinnäytetyöni kohderyhmän tuottamissa tuloksissa ja niistä laaditussa ohjauksen toimintamallissa.

Opinnäytetyön tuloksia hyödyntämällä saadaan materiaalia Riverian työelämässä oppimisen koulutusmateriaaleihin ja tiimien sisäiseen käyttöön. Opinnäytetyön tulosten avulla voidaan laatia koulutus- ja

perehdytysmateriaalia opiskelija- ja työelämälähtöisesti. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi digitaalisesti toteutettu ohjeistus. Ohjevideolla voisi kertoa ja konkretisoida erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimista ja osaamisen hankkimista tukevia käytänteitä, menetelmiä ja toimentasuosituksia.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen käynyt keskustelua erityisen tuen koordinaattorin kanssa ja työelämäyhteistyön ja pedagogisen toiminnan vastuuhenkilöiden kanssa opinnäytetyön tulosten hyödyntämisestä. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjeistusten päivittämisessä ja organisaation sisäisissä koulutuksissa soveltuvien osien. Tulosten hyödyntämisestä työpaikkaohjaajien ja henkilöstön perehdytysmateriaalin osalta on myös ollut keskustelua. Opinnäytetyössä toteutetut jäsenyykset tuesta ja ohjauksesta ovat havainnollisia ja hyödynnettävissä osana työelämässä oppimisen prosessia.

Ehdotukset opinnäytetyön tulosten jatkokehittämiseen

1. Miten opinnäytetyön tuloksista luotu ohjauksen toimintamalli toimii erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen prosessissa eri osaamisaloilla
2. Koulutus- ja perehdytysmateriaalin laatiminen erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen tueksi
3. Kuinka yleistettävissä ohjauksen toimintamalliin määritellyt toimintatavat ja käytänteet ovat eri koulutusaloilla

LÄHTEET

- Aarnio, S. & Raudasoja, A. 2021. *Erityinen tuki ja vaativa erityinen tuki ammatillisessa koulutuksessa*. Teoksessa *Ammatilliset opettajat tulevaisuuden rakentajina* A.Raudasoja (toim.). Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-834-3> Viitattu 4.1.2024.
- Airila, A., Mattila-Holappa, P., Kurki, A.-L., & Nykänen, M. 2019. *Työelämässä oppiminen, ohjaus ja oppilaitosyhteistyö työpaikkojen näkökulmasta*. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 21(2), 24–41. Saatavissa: <https://journal.fi/akakk/article/view/86932>. Viitattu 8.4.2024.
- Alastalo, M & Ellonen, N. 2023. *Tilastot tutkimuksessa*. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 28.12.2023.
- Alasuutari, M., Heiskanen, N., Rantala, A. & Vehkakoski, T. 2023. *Hyvä pedagoginen kirjaaminen. Oppimista tukeva dokumentointi käytännössä*. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Arajärvi, P. 2021. *Koulutusoikeus*. Helsinki: Alma Talent.
- Aro, T., Ahonniska-Assa J., Aro, M. & Ahonen, T. 2021. *Oppimisen vaikeuksien tunnistaminen ja arviointi*. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M-K. Lerkkanen & T. Siiskonen (toim.) *Oppimisen vaikeudet*. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 40–66.
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A. & Kääriäinen, M. 2022. *Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen*. Hoitotiede. 34 (4), 215–225. Saatavissa <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128987/78028> Viitattu 16.6.2024.
- Eskola, S & Raudasoja, A. 2018. *Ammatillisen koulutuksen toimintaympäristö erityisen tuen näkökulmasta*. Teoksessa M. Hirvonen (toim.). *Hei me HOKSataan! Ammatillisten opettajakorkeakoulujen puheenvuoro erityisen tuen tilasta ja kehittämisestä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://urn.f/URN:ISBN:978-951-830-501-2>. Viitattu 12.1.2024.
- Goman, J., Hievanen, R., Kiesi, J., Huhtanen, M., Vuojus, T., Eskola, S., Karvonen, S., Kullas-Norrgård, K., Lahtinen, T., Majanen, A. & Ristolainen, J. 2021. *Erityinen tuki voimavaraksi*. Saatavissa: https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1721.pdf .Viitattu 8.1.2024.
- Hannula, H. 2021. *Henkilökohtaistaminen*. Teoksessa *Ammatilliset opettajat tulevaisuuden rakentajina* A.Raudasoja (toim.). Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-834-3> Viitattu 4.1.2024
- Happo, I. 2024. *Pedagogisesti saavutettavaa opiskelua kaikille*. Teoksessa *Erityisen tukevia menetelmiä. Tietoa ja konkretiaa ammatilliseen koulutukseen*. T.Savikuja, E.Talonen, I.Happo ja P.Virtanen (toim.). Jyväskylä: Santalahti-kustannus.
- Heikkinen, T. Kärkkäinen, T., Artama, T., Pöntinen, J. & Vartiainen, M. 2023. *Hankeavustukset ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen kehittämiseen 2023-infotilaisuus 13.10.2023* Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Oppimisen_tuen_kehitt%C3%A4minen_ammattillisessa_koulutuksessa.pdf Viitattu 3.1.2024.

Hievanen, R., Kilpeläinen, P., Huhtanen, M., Tuurnas, A., Loukusa, V., Pylväs, L., Rasinaho, K., Taakala, J., Tujula, M. ja Vieltojärvi, M. 2022. *Kumppanina työelämä. Arviointi työelämässä oppimisesta ja työelämäyhteistyöstä ammatillisessa koulutuksessa*. Saatavissa <https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Kumppanina-tyoelama-Arviointi-tyoelamassa-oppimisesta-ja-tyoelamayhteistyosta-ammattillisessa-koulutuksessa.pdf>. Viitattu 28.1.2024.

Hänninen, S. 2024. *Ammatillisen koulutuksen rahoitus*. Opetushallitus/ valtionosuudet työelämätoimikunnat 12.2.2024. Saatavissa: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Ammatillisen%20koulutuksen%20rahoitus%202024.pdf>. Viitattu 12.4.2024

Innokylä 2024 Aivorihi. Ideointi ja oivalluttaminen. Saatavissa <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/aivorihi> Viitattu 18.6.2024.

Jalkanen, J. 2020. Pedagogisen johtajan kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kallinen, K. & Pirskanen, H. 2022. *Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu*. Helsinki: Gaudeamus.

Karusaari, R. 2020. *Asiakaslähtöisyys osaamisperusteisessa ammatillisessa koulutuksessa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-189-7> Viitattu 12.2.2024.

Kukkonen, H., Rantanen, O. & Jussila, A. 2018. *Ohjaus osana ammatillista koulutusta*. Teoksessa A. Raudasoja, A. Norontaus, A. Tapani & R. Ylivero (toim.) *Innokkaasti edelläkävijänä! Kohti opetus- ja ohjaushenkilöstön uudistuvia identiteettipositioita*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-807-7>. Viitattu 18.12.2024 ja 12.2.2024.

Kukkonen, H. & Raudasoja, A. 2018. *Osaamisperusteinen ammatillinen koulutus*. Teoksessa H. Kukkonen & A. Raudasoja (toim.) *Osaaminen esiin: Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperusteisuus*. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, 9–14. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-05-2> Viitattu 22.3.2024.

Kupias, P. & Peltola, R. 2019. *Oppiminen työssä*. Helsinki: Gaudeamus

Kurronen, J. 2013. *Muotoilu & kunta. Muotoilun lähtökohdat ja mahdollisuudet osana julkisen sektorin uudistamista*. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201402071360> Viitattu 26.1.2024

Kärki, R. 2015. *Lähtökohdat, kansallinen tahtotila ja osaamisperusteisuuden tuomat muutokset*. Teoksessa OSAAMISPERUSTEISUUS TODEKSI – askelmerkkejä koulutuksen järjestäjille. TUTKE 2 -toimeenpanon tukimateriaali. Oppaat ja käsikirjat 2015:9. Opetushallitus. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/osaamisperusteisuus-todeksi-askelmerkkeja-koulutuksen-jarjestajille> Viitattu 14.3.2024.

Lagström, H. 2010. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & Vehkalahti (toim.). *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Helsinki: Yliopistopaino

Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017. 11.8.2017/531. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531> Viitattu 28.12.2023 ja 18.5.2024.

Lahtinen, M. & Lankinen, T. 2020. *Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä*. Helsinki: Tietosanoma / Art House Oy.

Loukomies, A. & Laine, S. 2023. *Inklusio onnistuu. Näin rakennat inklusiivisen toimintakulttuurin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Lukka, K. 2003. *The constructive research approach*. Teoksessa L. Ojala & O-P. Hilmola (toim.) *Case study research in logistics*. Turku School of Economics and Business Administration. Turun Kauppakorkeakoulun julkaisuja. 83–101.

Manninen, S. 2018. *Opetus- ja ohjaushenkilöstön tuen tarve työelämän muutoksessa*. Teoksessa A. Raudasoja, A. Norontaus, A. Tapani & R. Ylivero (toim.) *Innokkaasti edelläkävijänä! Kohti opetus- ja ohjaushenkilöstön uudistuvia identiteettipositioita*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-807-7> Viitattu 12.2.2024

Matilainen, M. 2023. *Neurokirjon oppilas. Opettajan ja ohjaajan työkalupakki*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Mikkonen, S. 2023. Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymä Riverian Wilma-järjestelmän tietokannat erityisen tuen päätöksistä.

Mattila-Holappa, P. 2019. *Miten erityinen tuki toteutuu työpaikalla oppiessa?* Saatavissa <https://www.ttl.fi/ajankohtaista/blogi/miten-erityinen-tuki-toteutuu-tyopaikalla-oppiessa>. Viitattu 28.12.2023.

Närhi, V., Karhu, A., Klenberg, L., Paananen, M. & Puustjärvi, A. 2021. *Tarkkaavuuden, itsesäätelyn ja toiminnanohjauksen vaikeudet* Teoksessa *Oppimisen vaikeudet* T.Ahonen, M.Aro, M-K. Lerkkanen, & T.Siiskonen, T. (toim.) Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. *Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetushallitus 2018. *Osaamisen osoittaminen ja arviointi*. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osaamisen-osoittaminen-ja-arviointi>. Viitattu 16.12.2023.

Opetushallitus 2020. *Yksilöllisten opintopolkujen laatu ja laadunvarmistus*. Saatavissa: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Diasarja%20yksilöllisten%20opintopolkujen%20laatu.pdf> .Viitattu 1.12.2023.

Opetushallitus 2023. *Työelämässä oppiminen*. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tyoelamassa-oppiminen>. Viitattu 1.12.2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. *Kohti huippulaatua. Ammatillisen koulutuksen laatustrategia vuoteen 2023*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:29. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-657-7> Viitattu 8.2.2024.

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria. 2023. *Hallintosäätö*. Saatavissa. <https://www.riveria.fi/wp-content/uploads/2023/03/riveria-hallintosaanto-010823-saavutettava.pdf> Viitattu 2.12.2023.

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria. 2024. *Tutkintokoulutuksen ja työelämäyhteistyön toteuttaminen ammatillisessa koulutuksessa. Käytännön opas yhteisistä toimintamalleista opetus- ja ohjaushenkilöstölle 1.8.2024 alkaen*. Saatavissa: <https://paatokset.riveria.fi/djulkaisu/koukous/2024216-6-15944.PDF> Viitattu 3.8.2024

- Ranta, K. 2021. *Nuoren sosiaalisten tilanteiden pelon tunnistaminen, arviointi ja hoito*. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/350712>. Viitattu 18.1.2024.
- Raudasoja, A., Seppälä, M. & Torikka, A. *Erityisen tuen järjestäminen ja opettajien osaamistarpeet ammatillisessa koulutuksessa*. Teoksessa A.Raudasoja, A.Norontaus, A.Tapani & R.Ylivero (toim.) *Innokkaasti edelläkävijänä! : kohti opetus- ja ohjaushenkilöstön uudistuvia identiteetti-positioita* <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-807-7> (80–88)
- Riveria. 2022. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riverian strategia 2022 – 2025. Saatavissa <https://www.riveria.fi/wp-content/uploads/2023/01/strategia-2022-2025-saavutettava.pdf> .viitattu 14.11.2024.
- Riverian yhtymähallitus. 2023. *Yhtymähallituksen kokouspöytäkirja 15.06.2023 § 127 Työelämäyhteistyön prosessit 1.8.2023 alkaen*. Julkaisu saatavissa vain Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän arkistosta.
- Riverian Yhtymähallitus. 2024. *Yhtymähallituksen kokouspöytäkirja 25.4.2024*. Saatavissa <https://paa-tokset.riveria.fi/djulkaisu/kokous/2024197-8.PDF>. Viitattu 12.5.2024.
- Räsänen, J. 2023. *Koulun laadun teoria ja käytäntö*. Koulu inhimillisenä organisaationa. Helsinki: Lector kustannus.
- Räsänen, A. & Goman, J. 2018. *Ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja toiminnan tehokkuus*. Poliittikkatoimien vaikutusten arviointi (ex ante). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 86/2017. Valtioneuvoston kanslia. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-496-2>. Viitattu 20.12.2023.
- Sandberg, E. 2022 *Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Savikuja, T., Hoppo, E., Talonen, E. & Virtanen, P. (toim.). 2024. *Erityisen tukevia menetelmiä. Tietoa ja konkretiaa ammatilliseen koulutukseen*. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.
- Seppänen-Järvelä, R., Åkerblad, L & Haapakoski, K. 2019. *Monimenetelmällisen tutkimuksen integroivat strategiat*. Yhteiskuntapolitiikkalehti 2019/3 Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220179> Viitattu 12.11.2023.
- Suomen YK-liitto. *Kestävän kehityksen tavoitteet. Kestävä kehitys - Agenda 2030*. Saatavissa <https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys>. Viitattu 22.6.2024.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta*. Tampere: Tampereen yliopistopaino. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4> Viitattu 5.11.2023.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf Viitattu 12.11.2023.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Viitattu 12.11.2023.

Tuulaniemi, J. 2016. *Palvelumuotoilu*. Helsinki. Talentum

Vilkka, H. 2007. *Tutki ja mittaa*. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Kustannusosakeyhtiö Helsinki.Tammi. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0099-9> Viitattu 5.11.2023.

Vilkka, H. & Mankki, V. 2024. Johdatus monimenetelmätutkimukseen. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.

Vipunen. 2023. *Opetushallinnon tilastopalvelu*. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/> Viitattu 1.12.2023.

Virtanen, A. 2006. Konstruktiivinen tutkimusote. Miten koulutus ja elinkeinoelämän odotukset kohtaavat ammattikorkeakoulun opinnäytetöissä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 8(1), 46–52. Saatavissa <https://journal.fi/akakk/article/view/114874> viitattu 12.4.2024

Vähätalo, L. 2018. *Osaamisperusteisuus toisen asteen ammatillisen koulutuksen arjessa*. Teoksessa H. Kukkonen & A. Raudasoja (toim.) *Osaaminen esiin. Ammatillisen koulutuksen reformi ja osaamisperusteisuus*. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-05-2> Viitattu 18.12.2024

**Pohjois-Karjalan
koulutuskuntayhtymä**
Hyvinvointi ja terveys
Kuntayhtymän johtaja, rehtori

Muu päätös
26.10.2023

1 (3)
141/13.01/2023
§ 37/2023

Tutkimuslupa, Kati Männynsalo, opinnäytetyö Centria Ammattikorkeakoulu Oy, Laadukasta tukea työelämään

Asianosainen/asianosaiset

Kati Männynsalo, Centria Ammattikorkeakoulu Oy

Selostus asiasta

Kati Männynsalo on pyytänyt tutkimuslupaa Laadukasta tukea työelämään -opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ammatillisen osaamisen hankkimisen keinoja työelämässä oppimisjaksoilla (TEO) ja tuoda esiin hyviä käytäntöjä:

1. joista opiskelijat kokevat hyötyvänsä ammatillisen osaamisensa hankkimisessa
2. jotka työpaikkaohjaajat ovat kokeneet toimiviksi opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimisen näkökulmasta
3. erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan TEO-prosessia hyödyttävät toimet, joita opettajat ja ohjaajat kuvaavat/kokevat erityisen tuen opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimista edistäviksi.

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat Riverian Hyvinvointi ja terveys -tulosalueen erityisen tuen opiskelijat sekä heidän työelämässä oppimispaikkojensa edustajat (työpaikkaohjaajat ja työnantajat). Opinnäytetyön tuloksia voi jatkossa hyödyntää ja jatkokehittää myös muilla osaamisaloilla.

Alustava aikataulu:

- Webropol-kyselyt valmiiksi ja lähetyksuntoon 12.12.2023 mennessä, vastausaikaa 15.1.2024 saakka (vastaajien kesken arvotaan Riverian palveluja tai tuotteita)
- osallistavat työpajat opiskelijoille ja työelämäkumppaneille helmi-huhtikuussa 2024 (osallistujien kesken arvotaan Riverian palveluja tai tuotteita)
- Webropol-aineiston analysointi tammi-maaliskuu 2024
- työpajojen tuotosten analysointi maaliskuu-toukokuu 2024
- opinnäytetyön tulosten raportointi touko-heinäkuu 2024
- opinnäytetyö valmiiksi 1.8.- 30.8.2024 mennessä

Tavoitteena on saada opinnäytetyö valmiiksi 30.8.2024 mennessä.

Päätös Myönnän Kati Männynsalolle tutkimuslupan Laadukasta tukea työelämään -opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen. Ennen kyselyä alaikäisten opiskelijoiden huoltajilta tulee pyytää lupa kyselyn toteuttamiseen. Opinnäytetyön tulokset esitellään Riverian johtoryhmälle.

Toimivalta ja sovelletut lait

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän hallintosääntö 1.8.2023

Lisätietoja Yritysasiantuntija Juha Kukkonen, p. 050 4736 380, juha.kukkonen(at)riveria.fi

Allekirjoitus

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria

Esa Karvinen
Kuntayhtymän johtaja, rehtori

Tämä päätös on allekirjoitettu sähköisesti asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksianto

Päätös asetetaan yleisesti nähtäväksi yleisessä tietoverkossa 27.10.2023
Päätös on annettu tiedoksi asianosaiselle

☐	tavallisella kirjeellä, postitse
☒	suostumuksella tavallinen sähköinen tiedoksianto, sähköposti
☐	saantitodistusta vastaan, postitse
☐	suostumuksella sähköinen todisteellinen tiedoksianto
☐	luovutettu asianosaiselle _____
	vastaanottajan allekirjoitus
☐	muulla tavoin _____

Tiedoksi sähköpostilla: yhtymähallitus, Juha Kukkonen, Jatta Herranen

Tiedoksiantaja 27.10.2023

Katri Rätty
sihteeri, kuntayhtymän johto

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla tuomioistuimeen.

Oikaisuvaatimusohje

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen), kuntayhtymän jäsenkunta ja sen jäsen.

Oikaisuvaatimus on tehtävä Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän yhtymähallitukselle, os. PL 70, 80101 Joensuu, (käyntios. Peltolankatu 4, Pääatalo, 80220 Joensuu), kirjaamo@riveria.fi, vaihde 013 244 200.

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimus on toimitettava kuntayhtymän kirjaamoon viimeistään määräajan viimeisenä päivänä. Oikaisuvaatimuksen voi omalla vastuullaan toimittaa myös postitse tai sähköpostilla. Postiin oikaisuvaatimusasiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä. Lähetettäessä oikaisuvaatimus sähköpostilla on sen oltava perillä viimeistään oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen oikaisuvaatimusviranomaisen aukioloajan päättymistä. Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vappu, joului- ja juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Jäsenkuntien ja niiden jäsenten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on yleisesti nähtävänä yleisessä tietoverkossa.

Asianomaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Annettaessa päätös tiedoksi asianosaisen suostumuksella sähköisenä viestinä (tavallinen sähköinen tiedoksianto) katsotaan hänen saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, kolmantena päivänä viestin lähettämisestä. Mikäli päätös on asianomaisen suostumuksella annettu hänelle tiedoksi sähköisenä viestinä niin, että päätös on noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedostosta (todisteellinen sähköinen tiedoksianto), päätös katsotaan saadun tiedoksi, kun se on noudettu viranomaisen osoittamalta yhteydeltä.

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän yhtymähallitukselle osoitetussa oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava:

- päätös, johon haetaan muutosta
- miten päätöstä halutaan oikaistavaksi
- millä perusteella oikaisua vaaditaan.

**// Pohjois-Karjalan
koulutuskuntayhtymä**
Hyvinvointi ja terveys
Kuntayhtymän johtaja, rehtori

Muu päätös

3 (3)

26.10.2023

141/13.01/2023
§ 37/2023

Oikaisuvaatimuksessa on lisäksi ilmoitettava tekijän nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero. Jos oikaisuvaatimus voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä, yhteystietona pyydetään ilmoittamaan myös sähköpostiosoite. Jos puhevaltaa käyttää asianosaisen laillinen edustaja tai asiamies tai jos laatijana on joku muu henkilö, oikaisuvaatimuskirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

TUTKIMUSLUVAN SAATE ALLE 18-VUOTIAIDEN OPISKELIJOIDEN HUOLTAJILLE
WEBROPOL-KYSELYÄ VARTEN

Hei!

Suoritan Kasvatustyön johtamisen opintoja Centria-ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötä Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymä Riverian toimeksiantona. Opinnäytetyö liittyy Riveriassa meneillään olevaan työelämässä oppimisen kehittämiseen. Opinnäytetyön aihe: ”Laadukasta tukea työelämään. Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen sujuvat käytänteet Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueella.”

Opinnäytetyöni tavoitteena on, tuoda esiin

1. käytänteitä, joista erityisen tuen opiskelijat kokevat hyötyvänsä työelämäjaksolla
2. käytänteitä, jotka työpaikkaohjaajat ovat kokeneet toimiviksi erityisen tuen opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimisen näkökulmasta
3. käytänteitä, joita opettajat ja ohjaajat pitävät tarpeellisina erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen varmistamisessa.

Tutkimusluvasta on Riverian kanssa sovittu, että alle 18-vuotiaiden erityisen tuen opiskelijoiden huoltajilta pyydetään suostumus kyselyyn osallistumisesta. Kyselyyn vastaaminen on opiskelijoille vapaaehtoinen. Kyselyyn vastataan Webropol-työkalun kautta anonymisti ja siten että osallistujan henkilöllisyys ei paljastu. Tietoja käytetään erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen edistämiseksi.

Kysely toteutetaan 17.1. – 31.1.2024. Kyselyn tuloksia hyödynnetään helmi-huhtikuussa 2024 järjestettävissä osallistavissa työpajoissa, joihin kutsutaan työpaikkaohjaajia, erityisen tuen opiskelijoita ja pedagogista henkilöstöä Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueelta. Kyselyn jälkeen pyydän kyselyyn osallistuneita henkilöitä ilmoittautumaan osallistavaan kehittämispajaan. Myös kehittämispajaan osallistumiseen tarvitsen luvan huoltajalta alle 18-vuotiaan kohdalla. Opinnäytetyö valmistuu elokuussa 2024 ja se julkaistaan korkeakoulujen Theseus-järjestelmässä. Opinnäytetyössä raportoidaan aineiston tuloksia ilman osallistujien tunnistetietoja.

Tutkimuslupaa varten pyydän teitä merkitsemään Wilmaan tiedot opiskelijan osallistumisesta. Lupavalikkoon merkitään rasti (x) kohtaan: ”Hyväksyn huollettavani osallistumisen yllämainittuun tutkimukseen”. Mikäli ette laita rastia lupavalikkoon 17.1.2024 mennessä, kyselyä huollettavallenne ei lähetetä.

Tutkimuslupavalikko löytyy **Wilman etusivulta**, kohdasta **lomakkeet** (heti HOKS linkin alapuolella) → Huoltajan hyväksyntä alle 18-vuotiaan osallistumisesta kyselyyn.

Ystävällisin terveisin ja hyvää alkanutta vuotta toivottaen

Kati Männynsalo
päätoiminen tuntiopettaja
Riveria // Kasvatusalan tiimi
PL 70 // Niittylahdentie 297 // 82220 Niittylahti
// kati.mannynsalo@riveria.fi

SAATE OPISKELIJOIDEN WEBROPOL-KYSELYYN

Hei!

Saat tämän tiedotteen Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymä Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueen työelämässä oppimisen kehittämiseen liittyen. Suoritan Kasvatustyön johtamisen opintoja Centria-ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyötä Riverian toimeksiantona. Tämä viesti ja sinulle keskiviikkona 17.1.2024 saapuva Webropol-linkki tulevat automaattisesti Wilma-järjestelmän tietokannan kautta. Kysely toteutetaan ajalla 17.1.–31.1.2024.

Työelämäkehittämisen opinnäytetyöni on nimeltään: ”Laadukasta tukea työelämään. Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen sujuvat käytänteet Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueella.”

Kehittämistyön tavoitteena on tuoda esiin

1. käytänteitä, joista erityisen tuen opiskelijat kokevat hyötyvänsä työelämäjaksolla
2. käytänteitä, jotka työpaikkaohjaajat ovat kokeneet toimiviksi erityisen tuen opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimisen näkökulmasta
3. käytänteitä, joita opettajat ja ohjaajat pitävät tarpeellisina erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen varmistamisessa.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kyselyyn vastataan Webropol-työkalun kautta anonymisti ja siten että osallistujan henkilöllisyys ei paljastu. Kyselyn tuloksia hyödynnetään osallistavissa työpajoissa, joihin kutsutaan erityisen tuen opiskelijoita, työpaikkaohjaajia ja opetus- ja ohjaushenkilöstöä Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueelta. Opinnäytetyössä raportoidaan aineiston tuloksia ilman osallistujien tunnistetietoja. Kehittämistyön raportti valmistuu elokuussa 2024 ja se julkaistaan ammattikorkeakoulujen Theseus-järjestelmässä.

Kokemuksesi työelämässä oppimisen sujuvista käytänteistä on arvokasta tietoa kehittäessämme työelämäyhteistyön prosesseja, joten toivon, että löydät aikaa kyselyyn vastaamiseen. Kyselyssä on yhteensä kuusi monivalintakysymystä ja se vie sinulta aikaa noin 15 minuuttia. Kyselylinkki tulee keskiviikkona 17.1. Wilma-viestinä ja kysely on avoinna tammikuun 2024 loppuun. Kyselyyn vastaamalla osoitatte suostumuksenne tutkimukseen osallistumiseen ja vastausten käyttämisen työelämässä oppimisen kehittämisessä. Tutkimus toteutetaan hyviä tutkimuseettisiä käytäntöjä noudattaen. Aineistokeruun tietoja käytetään Riverian erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen edistämiseksi ja työpaikkaohjaajakoulutusten kehittämiseksi.

Mikäli olet kiinnostunut osallistumaan maaliskuun huhtikuussa järjestettävään opiskelijoiden kehittämispajaan Riverian Peltolan kampuksella voit ilmoittautua minulle Wilma-viestillä, sähköpostitse tai puhelimitse. Tarkempi ajankohta varmistuu osallistujien aikataulumahdollisuuksien myötä. Lisätietoja tästä tutkimuksesta voit pyytää minulta. Opinnäytetyöni ohjaajana ja yhteistyötahona Riveriassa toimii yritysasiantuntija Juha Kukkonen.

Ystävällisin terveisin ja hyvää alkanutta vuotta toivottaen

Kati Männynsalo
päätoiminen tuntiopettaja
Riveria // Kasvatusalan tiimi
PL 70 // Niittylahdentie 297 // 82220 Niittylahti
// kati.mannynsalo@riveria.fi

SAATE TYÖPAIKKAOHJAAJIEN WEBROPOL-KYSELYYN

Hei!

Saat tämän tiedotteen, koska olet toiminut Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riverian opiskelijoiden työpaikkaohjaajana 2021–2023 välisenä aikana. Sähköpostiosoitteesi on koulutussopimusten kautta rekisteröitynä Riverian Wilma-järjestelmään työpaikkaohjaajatiedoissa.

Suoritan Kasvatustyön johtamisen (Yhteisöpedagogi YAMK) opintoja Centria Ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötä Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymä Riverian toimeksiantona. Opinnäytetyön nimi on Laadusta tukea työelämään: Erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen sujuvat käytänteet Riverian hyvinvointi ja terveys -tulosalueella.

Tutkimukseen osallistetaan Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riverian omistajakuntien ja Pohjois-Karjalan Hyvinvointialueella työskenteleviä työpaikkaohjaajia julkiselta ja yksityiseltä sektorilta.

Tutkimuksella on organisaatiosi tutkimuslupa. Kyselyyn vastaamalla osoitatte oman suostumuksenne tutkimukseen osallistumiseen ja vastaustenne käytön työelämässä oppimisen ohjaamisen kehittämisessä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on, tuoda esiin

1. käytänteitä, joista erityisen tuen opiskelijat kokevat hyötyvänsä työelämäjaksolla
2. käytänteitä, jotka työpaikkaohjaajat ovat kokeneet toimiviksi erityisen tuen opiskelijan ammatillisen osaamisen hankkimisen näkökulmasta
3. käytänteitä, joita opettajat ja ohjaajat pitävät tarpeellisina erityisen tuen opiskelijoiden ammatillisen osaamisen varmistamisessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Kyselyyn vastataan Webropol-työkalun kautta anonymisti ja siten, että osallistujan henkilöllisyys ei paljastu. Tietoja käytetään opiskelijoiden, Riverian sekä työelämäkumppaneiden tavoitteellisen työelämäyhteistyön edistämiseksi. Kyselyssä ei kysytä vastaajan taustatietoja tai muita tietotyyppisiä, joista vastaajan voisi tunnistaa. Kyselyssä ei selvitetä esim. vastaajan toimintapaikkakuntaa, ammattia tai sukupuolta. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 10–15 minuuttia.

Webropol-kysely toteutetaan ajalla 22.1. – 6.2.2024. Kyselyn tuloksia hyödynnetään helmi- ja huhtikuussa 2024 järjestettävissä osallistavissa työpajoissa, joihin kutsutaan työpaikkaohjaajia, erityisen tuen opiskelijoita ja Riverian pedagogista henkilöstöä. Opinnäytetyö valmistuu elokuussa 2024 ja se julkaistaan ammattikorkeakoulujen Theseus-järjestelmässä.

Kyselyn yhteydessä teitä tiedotetaan myös osallistavan kehittämispajan järjestämisestä, johon voitte osallistua halutessanne. Kehittämispajat toteutuvat Riverian Peltolan kampuksella 28.2. ja 29.2. klo 13:30 – 15:30 tai 14:00 – 16:00 (klo-aikaa täsmennetään osallistumismahdollisuuksien mukaan).

ystävällisin terveisin ja hyvää alkanutta vuotta toivottaen

Kati Männynsalo
päätoiminen tuntiopettaja
Riveria // Kasvatusalan tiimi
PL 70 // Niittylahdentie 297 // 82220 Niittylahti
// kati.mannynsalo@riveria.fi

WEBROPOL-LOMAKKEEN KYSYMYKSET TYÖPAIKKAOHJAAJILLE

1. Mikä tai mitkä seuraavista toimintatavoista ovat mielestäsi toimivia erityisen tuen opiskelijan ohjauksessa?

- a) Yksilöllinen ohjaus
- b) Kahdenkeskiset keskustelut opiskelijan kanssa suoritettavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisista työtehtävistä
- c) Ohjauskeskustelut työtehtävistä ja ammattitaitovaatimuksista opiskelijan, opettajan ja työpaikkaohjaajan kesken
- e) Esimerkkien ja mallin näyttäminen
- f) Asioiden kertaaminen ja samojen työtehtävien toistaminen
- g) Opiskelijan kannustaminen ja rohkaiseminen itsenäiseen suoritukseen
- h) Muu, mikä

2. Mikä tai mitkä tekijät ovat tärkeitä erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen näkökulmasta?

- a) Joustavuus työtehtävien suorittamisessa ja aikatauluissa
- b) Etukäteen ohjeistetut työtehtävät ja aikataulut
- c) Kirjallisen ohjeistuksen tarjoaminen tehtävien suorittamiseen
- d) Kuvallinen ohjeistus työtehtävän mahdollistaessa
- e) Opiskelijan osallistaminen ja rohkaiseminen työyhteisön toimintaan
- f) Muu, mikä

3. Millä tavoilla erityisen tuen opiskelija saa riittävästi osaamista tutkinnon mukaisissa työtehtävissä?

- a) Henkilökohtainen ohjaus ja tukeminen
- b) Opiskelijan vahvuuksien huomioiminen
- c) Opiskelijan kiinnostuksen kohteiden huomioiminen
- d) Johdonmukainen ja selkeä palaute työtehtävien suorittamisesta
- e) Yhteistyö kaikkien työympäristön henkilöiden kanssa
- f) Riittävä etukäteistieto mahdollisesta erityisen tuen tarpeesta
- g) Muu, mikä

4. Millaisia haasteita erityisen tuen opiskelijoilla on ollut työelämässä oppimisen aikana?

- a) Vaikeuksia hahmottaa työtehtävien kokonaisuuksia
- b) Vaikeuksia suoriutua annetuista työtehtävistä itsenäisesti
- c) Haasteita sopeutua muutoksiin (esimerkiksi työajat, toimintaympäristö, aikataulut)
- d) Haasteita muistaa asioita (esimerkiksi työtehtävien suorittamisen järjestys tai päivittäistehtävien aikataulut)
- e) Taidolliset puutteet rutiininomaisissa työtehtävissä
- f) Tiedolliset puutteet suoritettavan tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisissa työtehtävissä
- g) Muu, mikä

5. Oletteko olleet työpaikkaohjaajana tilanteessa, jossa opiskelijan erityisen tuen tarve on tullut ilmi yllättäen (esimerkiksi siten, että työelämässä oppimisen jakso on jo alkanut).

- a. kyllä
- b. ei

6. Onko toimintaympäristössänne käytössä lisäresursseja (ohjausaikaa tai ohjaavaa henkilöstöä) erityisen tuen opiskelijoiden ohjaamiseen?

- a) kyllä
- b) ei

7. Mikäli vastasitte edelliseen kysymykseen (nro. 6) kyllä, mitä lisäresursseja teillä on käytettävissä erityisen tuen opiskelijan ohjaamiseen?

WEBROPOL-LOMAKKEEN KYSYMYKSET ERITYISEN TUEN OPISKELIJOILLE

1. Mikä tai mitkä asiat ovat auttaneet sinua oppimaan työtehtäviäsi?
 - a) Selkeät ohjeet ja tehtävänannot
 - b) Esimerkkien kertominen
 - c) Esimerkkien näyttäminen
 - d) Yhdessä työskentely esimerkiksi työpaikkaohjaajan tai muiden työntekijöiden kanssa
 - e) Mahdollisuus käyttää erilaisia oppimistapoja (esimerkiksi kuvalliset ohjeet)
 - f) Muu, mikä
2. Mikä tai mitkä tekijät ovat auttaneet työelämässä oppimisen jakson tavoitteissa ja aikatauluissa?
 - a) Avoin ja myönteinen vuorovaikutus työyhteisössä
 - b) Selkeä ja ennakoitava aikataulu
 - c) Riittävien taukojen mahdollisuus
 - d) Tarvittaessa lisäaika ja joustavuus tehtävien suorittamiseen
 - e) Palaute ja kannustus tehtävien suorittamisesta
 - f) Muu, mikä
3. Mikä tai mitkä seuraavista tavoista auttaa sinua muistamaan ja ymmärtämään paremmin työtehtäviäsi?
 - a) Kuunteleminen ja keskusteleminen tehtävistä muiden kanssa
 - b) Muistiinpanojen tekeminen tai visuaalisten (esimerkiksi kuvat) apuvälineiden käyttäminen
 - c) Työtehtävien säännöllinen toistaminen ja harjoittelu
 - d) Muu, mikä
4. Mikä tai mitkä seuraavista tavoista motivoivat sinua oppimaan työpaikalla?
 - a) Onnistumisista saatu palaute
 - b) Mahdollisuus tehdä vaihtelevia tehtäviä
 - c) Selkeät tavoitteet
 - d) Tuki ja kannustus haastavissa työtehtävissä
 - e) Muu, mikä
5. Mikä tai mitkä seuraavista auttavat sinua oppimaan uusia työtehtäviä?
 - a) Selkeät ja lyhyet ohjeet
 - b) Mahdollisuus kysyä kysymyksiä ja saada apua tarvittaessa
 - c) Riittävä aika sopeutua uusiin tehtäviin ja ympäristöön
 - d) Yhteistyö työtehtävien suorittamisessa
 - e) Muu, mikä
6. Millaiset työtehtävät ovat olleet sinulle haastavia?
 - a) Matemaattista osaamista vaativat tehtävät (esimerkiksi ruoanlaitossa mittaaminen tai kädentaidoissa kankaan mää-
rän arvioiminen)
 - b) Kielellistä osaamista vaativat tehtävät
 - c) Hahmottamista vaativat tehtävät (esimerkiksi uusissa ympäristöissä liikkuminen)
 - d) Keskittyminen palaveri- ja kokoustilanteissa
 - e) Suurissa ihmisryhmissä toimiminen
 - f) Muu, mikä?

ANALYSOINTIRUNKO

KEHITTÄMISPAAJAN KESKUSTELUN TEEMA	Tutkimuskysymys: Mitkä toimintatavat ovat työpaikkaohjaajien mielestä/kokemuksen mukaan toimivia erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisessa?	Tutkimuskysymys: Millaisesta tuesta ja ohjauksesta erityisen tuen opiskelijat kokevat hyötyvänsä työelämässä oppimisen jaksoilla?	Tutkimuskysymys: Mitä opettajat ja ammatilliset ohjaajat pitävät tarpeellisina/tärkeinä erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjaamisessa?	YHTÄLÄISYDET PAJOJEN TEEMOISTA
Erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimista tukevat toimintatavat	-riittävästi aikaa ohjaukselle ja riittävästi tietoa ohjauksen tarpeesta - tuen tarpeista riittävä tieto - jäämäkkyys, johdonmukaisuus -luottamus (opiskelijan ahdistuksen ja jännityksen lieventäminen tärkeää) -työelämätaitojen ohjeistaminen, noudattaminen (kolmikanta!) -rohkeutta ottaa ajoissa yhteyttä oppilaitokseen -riittävän tiivis yhteydenpito -ymmärryksen luominen -avoimuus -joustavuus -mikä toimii, sitä lisää -ei heti maitojunaan	-esimerkkien kertominen ja näyttäminen -kasvualueelle ”tuupiminen” - puhuminen, tutustuminen -tavoitteiden läpikäyminen selkokielellä ja riittävän yksityiskohtaisesti -avoimuus, omasta tuen tarpeesta ja oppimisen tavoista kertominen (opettajan tuki tärkeää) -jos on matala kynnyksen avun ja ohjauksen kysymiseen -lämmän ilmapiiri ja ns. kaikille kysymyksille lupa -lyhennetyt päivät/hankalien päivien huomioiminen -aikaa tutustumiselle, opiskelijan ”rytmin” huomioiminen -PALAUTE PYSYY MIELESSÄ PITKÄÄN -osaamisen tunnistaminen! -harrastuneisuus, omien vahvuuksien hyödyntämisen mahdollisuus -uusien työtehtävien tekeminen tuetusti ja turvallisesti, mahdollisuus päästä kokeilemaan uusia asioita	- Turvallisuus, hyväksyntä, luottamus -Sujuva ohjauspuhelu tai tapaaminen -rehellinen keskustelu, tieto tuen tarpeista -Avoimuus -Ennakointi -Opiskelijoiden yksilöllinen tunteminen -Luottamus, kun on tietoa -Tiimi tukee ja varmistaa -Johdonmukaisuus -lähdetään siitä mitä tiedetään, mitä opiskelija haluaa kertoa -täsmätyöt! -riittävät resurssit ohjausprosessiin -työpaikkakäynnit -osaamisen hankkiminen = TYÖNTEKEMINEN - Työtehtävien mahdollistaminen -erkkaosaamisen hyödyntäminen -ammatillisten ohjaajien tuki -ennakoiminen	- Vuorovaikutus - Keskustelu - Yhteydenpito - Tutkinnon perusteiden tunteminen - Tuen tarpeen tunnistaminen - Opiskelijan osaamisen ja vahvuuksien tunnistaminen

Mukaillen Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A. & Kääriäinen, M. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. Hoitotiede. 34 (4), 215–225.

KEHITTÄMISPAJOJEN KESKUSTELUN TEEMA	Tutkimuskysymys: Mitkä toimintatavat ovat työpaikkaohjaajien mielestä/kokemuksen mukaan toimivia erityisen tuen opiskelijan työelämässä oppimisen ohjaamisessa?	Tutkimuskysymys: Millaisesta tuesta ja ohjauksesta erityisen tuen opiskelijat kokevat hyötävänsä työelämässä oppimisen jaksoilla?	Tutkimuskysymys: Mitä opettajat ja ammatilliset ohjaajat pitävät tarpeellisina/tärkeinä erityisen tuen opiskelijoiden työelämässä oppimisen ohjaamisessa?	YHTÄLÄISYYDET PAJOJEN TEE- MOISTA
Erityisen tuen opiskelijan osaamisen hankkimisen varmistaminen työelämässä oppimisen jaksoilla	-vuorovaikutus, opiskelijan mukaan ottaminen arjen eri tilanteisiin -vahvuuksien tunnistaminen, sanoittaminen (kolmikanta!) -haasteista puhuminen, puheeksi otto, rohkaisu -sanoittaminen; työtehtävät, tavoitteet, yhteisen ymmärryksen varmistaminen --tavoitteiden pilkkominen -työpaikkaohjaajan motivaatio -tieto tutkinnon osan sisällöstä ja tavoitteista: perehdyttäminen -eperusteet -yhteydenpito opettajaan -ammatilliset ohjaajat -tpo-koulutus -"altistaminen", ei saa ns. päästää opiskelijaa liian helpolla -riipeä kontaktointi ongelmatilanteissa -tutustuminen, tuttuus, ryhmäytyminen työpaikassa -avoimuus	-monipuoliset ja konkreettiset esimerkit -Johdattelu käytäntöön ja tiedolla perustelu -aika, kohtaaminen, kuuntelu, keskustelu -erkkatuki, paja -lisäaika ja jousto tehtäviin -pienet asiat auttavat paljon, esim. "miten sujuu" -varmistelu -poissaoloille korvaavien tehtävien mahdollisuus -tuki näytösuunnitelmaan "pakottaminen", riittävä vaativuus, alusta loppuun tukeminen näissä tilanteissa, varmistaminen, saa luottoa omaan tekemiseen -kokemusten saaminen tuo varmuutta -hahmottamisen pulmat: auttaa jos näytetään ja kerrotaan yksi tai muutama asia kerrollaan	-strukturi, pilkkominen -rohkeus, -ennakko-luulottomuus, edellyttää keskustelua -tuen ja riittävän resurssin avulla varmistettava, että työpaikkaohjaaja onnistuu myös! -toimijuuden tukeminen -opiskelijasta huolehtiminen, opiskelijan osaamisen hankkimisen varmistaminen -vahvuuksien tunnistaminen, ammatillisen identiteetin rakentumisen tukeminen -käsitteet ja selkokieli -osaamisperusteisuuden yhteinen ymmärtäminen -tiedon antaminen eperusteista -tiedotteet ennen teojaksoa -kolmikantaisuus sopimuksissa	Vuorovaikutus Keskustelu-ilmapäiri Resurssit Tavoitteiden selkeys Ohjeiden selkeys Tiivis yhteistyö Kolmikantaisuus

KEHITTÄMISPAJOJEN KESKUSTELUN TEEMA	Työpaikkaohjaajien kokemat haasteet	Opiskelijoiden kokemat haasteet	Henkilöstön kokemat haasteet	YHTÄLÄISYYDET PAJOJEN TEEMOISTA
Ammatillisen osaamisen hankkimisen haasteet työelämässä oppimisen jaksoilla	-miten kevennetään, osa-aikatyöläisyyttä ei juurikaan aloilla ole -rajattomuuteen puuttuminen -tietokatveet -useat ohjaajat, pirstalaisuus -työn hektisyys -opiskelijan sosiaalisten tilanteiden haasteet -ohjeiden muistamisen haasteet -ohjeiden ymmärtämisen pulmat -hahmottamisen pulmat	-isot ihmisryhmät -jos on paljon vieraita ihmisiä -eri kielillä puhuminen -jännittäminen esimerkiksi, kun henkilöt vaihtuvat -huoli omasta osaamisesta -näytöistä välillä stressiä -aikatauluhaasteet yhteydenotoissa	-opiskelijan tiedollisen ja taidollisen osaamisen varmistaminen -huoli siitä, onko tarpeeksi ohjausta -kiire -työntekijäpula, vaihtuvuus, sijaiset jne. -jos ei tieto kulje -koulutusorganisaation ohjausresurssin puute/määrällinen vaje -opiskelijoiden voimavaroihin liittyvät haasteet	-huoli resursseista -tiedon kulun haasteet -ohjauksessa tarvittavan tiedon saamisen niukkuus -

ERITYISEN TUEN OPISKELIJAN TYÖELÄMÄSSÄ OPPIMISEN OHJAUKSEN TOIMINTAMALLI

